Tweede Kamer, Water

VERSLAG VAN EEN WETGEVINGSOVERLEG
Concept

De vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat heeft op 23 november 2026 overleg gevoerd met de heer Karremans, minister van Infrastructuur en Waterstaat, over:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2027 (37020-J);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 9 november 2026 inzake verslag houdende een lijst van vragen en antwoorden over de Vaststelling van de begrotingsstaat van het Deltafonds voor het jaar 2027 (37020-J) (2026Z24447);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 19 november 2026 inzake verzamelbrief water (2026Z25725);**
- **de brief van de minister van Buitenlandse Zaken d.d. 28 augustus 2026 inzake fiche: Mededeling OceanEye: EU-initiatief voor oceaanobservatie (22112, nr. 4423);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 3 juli 2026 inzake Nederlandse reactie op de openbare consultatie van de Europese Commissie over de herziening van de Richtlijn maritieme ruimtelijke planning/de EU-Oceaanwet (22112, nr. 4403);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 1 september 2026 inzake kabinetsreactie op het WKR-advies "Meeveranderen met het klimaat" en het WRR-advies "Mens en klimaat. De kracht van sociale infrastructuur bij adaptatie" (32813, nr. 1570);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 15 september 2026 inzake kabinetsreactie op Deltaprogramma 2027 (37020-J, nr. 4);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 9 november 2026 inzake beantwoording vragen commissie over de kabinetsreactie op Deltaprogramma 2027 (Kamerstuk 37020-J-4) (2026Z24449);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 11 september 2026 inzake beleidsreactie op technisch rapport van ILT over risico's van TFA voor onze drinkwaterkwaliteit (35334, nr. 482);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 9 september 2026 inzake Noordzeeoverleg voortgangsrapportage 11 (33450, nr. 142);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 7 oktober 2026 inzake reactie op het verzoek van het lid Vellinga-Beemsterboer over het bericht Natuurvriendelijk ontmantelen als uitzondering op de regel (33561, nr. 104);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 26 oktober 2026 inzake 30ste voortgangsrapportage Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (32698, nr. 99);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 16 oktober 2026 inzake actualisatie van het Landelijk Crisisplan Hoogwater en Overstroming (LCP-HO) (32698, nr. 98);**

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 16 oktober 2026 inzake prioritering en perspectief Mobiliteits- en Deltafonds (37020-A, nr. 14);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 5 november 2026 inzake aanvaarding BBNJ-overeenkomst met goedkeuring door de Staten-Generaal achteraf (30196, nr. 866);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 10 juli 2026 inzake besluit maatregelen stabilisatie bodem grote rivieren en afvoerverdeling Rijntakken bij laagwater (31710, nr. 89);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 16 juli 2026 inzake stand van zaken droogte (27625, nr. 745);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 3 september 2026 inzake stand van zaken droogte en overgang naar niveau 1 - dreigend watertekort (27625, nr. 747);**
- **de brief van de president van de Algemene Rekenkamer d.d. 3 september 2026 inzake rapport Zorgen over zoetwater. Onderzoek naar de voortgang van het Deltaprogramma Zoetwater (31710, nr. 90);**
- **de brief van de minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur d.d. 26 augustus 2026 inzake maatregelen in de landbouw vanwege de droogte (28625, nr. 385);**
- **de brief van de minister van Infrastructuur en Waterstaat d.d. 7 oktober 2026 inzake reactie op het verzoek van het lid Keijzer over waterberging (27625, nr. 762).**

Van dit overleg brengt de commissie bijgaand geredigeerd woordelijk verslag uit.

De voorzitter van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat,
Huizenga

De griffier van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat,
Schukkink

Voorzitter: Huizenga
Griffier: Bouwmeester

Aanwezig zijn negen leden der Kamer, te weten: Boelsma-Hoekstra, Bromet, Goudzwaard, Grinwis, Heutink, Huizenga, Schutz, Vellinga-Beemsterboer en Wiersma,

en de heer Karremans, minister van Infrastructuur en Waterstaat.

Aanvang 10.01 uur.

De **voorzitter**:
Goedemorgen allemaal. Van harte welkom bij dit wetgevingsoverleg Water van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat. Ik zie dat de minister er nog niet is, dus we moeten nog heel even wachten. Het is formeel 10.00 uur, dus normaal zou ik graag zijn begonnen, maar we wachten nog heel eventjes.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Voor de tweede keer welkom allemaal bij dit wetgevingsoverleg Water van de vaste commissie voor Infrastructuur en Waterstaat. Ik heet de minister en de leden van harte welkom, evenals iedereen die dit debat op afstand volgt of die hier in de zaal aanwezig is. Deze vergadering gaat ongeveer tot 14.30 uur duren. Hij staat gepland tot 15.00 uur, maar we proberen rond 14.30 uur af te ronden, zodat er nog wat ruimte is voor vervolgactiviteiten die ook gepland staan vandaag. We zetten de vergadering morgen voort, dus op dinsdag 24 november. De commissie heeft eerder besloten om niet vooraf vast te leggen na welke termijn we vandaag eindigen. Dit zullen we vandaag gaandeweg de vergadering bepalen. We beginnen zo meteen met de eerste termijn van de Kamer en de indicatieve spreektijd is zeven minuten. Alleen de fractie van JA21 heeft zich aangemeld met deze 7 minuten. De fracties van D66, VVD en CDA hebben ieder 10 minuten speeltijd aangevraagd. Ik bedoel natuurlijk spreektijd. "Speeltijd" zou mooi zijn. De fractie van PRO heeft 15 minuten, de fractie van BBB 35 minuten en de fractie van de ChristenUnie heeft 12 minuten spreektijd aangevraagd in de eerste termijn. Van de overige fracties heb ik geen aanvragen voor verlengde spreektijd ontvangen, dus ik kijk nog eventjes rond of dit allemaal klopt. Ik zie iedereen knikken.

In eerste instantie wil ik vier interrupties per fractie toe te staan, maar als gaandeweg blijkt dat er dringend behoefte is aan meer interrupties — het is immers een WGO — dan kijken we hoe we daarmee omgaan. Voor wetgevingsoverleggen hanteren we natuurlijk een vaste volgorde. Zo gaat dat bij begrotingsonderdelen. Dat betekent dat eerst de grootste oppositiepartij het woord krijgt, dan de grootste coalitiepartij, vervolgens de op-een-na-grootste oppositiepartij en zo verder. We starten vandaag dus met de inbreng van PRO.

Ik geef graag het woord aan het lid Bromet. Gaat uw gang.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Dank u wel, voorzitter. Vandaag spreek ik ook namens de Partij voor de Dieren. We hebben het vandaag over misschien wel een van de belangrijkste onderwerpen voor ons land: water. Heel lang was voldoende water in onze delta een vanzelfsprekendheid. Uit iedere kraan komt heerlijk schoon water en elke rivier, elk kanaal is goed bevaarbaar. Zowel voor de natuur als de landbouw was er meestal genoeg water. Het beleid was erop gericht het overtollige water zo snel mogelijk richting zee te laten stromen.

Deze vanzelfsprekendheid zijn we de afgelopen jaren langzaam aan het kwijtraken. Wie in de zomer het journaal aanzet, de krant openslaat of, beter nog, op de fiets door Nederland rijdt, ziet dat droogte een van de grootste problemen aan het worden is. In de natuur, de landbouw en de scheepvaart, overal is de droogte zichtbaar. Kwetsbare natuurgebieden krijgen te weinig water, waardoor planten en dieren in de problemen komen, in de landbouw dreigen oogsten te mislukken en binnenvaartschepen kunnen hun lading niet meer afleveren. Dan zijn er ook nog de minder zichtbare gevolgen, die wel, als een soort betonrot, langzaam grote gevolgen hebben. Dan heb ik het over de verdere bodemdaling en funderingsschade.

De droogte is in de Nederlandse zomers eigenlijk niet meer weg te denken. Dit betekent dat we voor een enorme opgave staan om de gevolgen van klimaatverandering zo goed mogelijk het hoofd te bieden. Samen met de andere grote wateropgaven betekent dit dat we de komende jaren fors meer moeten gaan en fors meer moeten gaan investeren. Het

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

betekent ook dat water en bodem eindelijk echt sturend moeten worden in onze ruimtelijke ordening.

Voorzitter. We hebben vorige week gehoord dat het kabinet samen wil gaan werken met de Tweede Kamer volgens het Scandinavisch model. Het geval wil dat wij met een aantal Kamerleden — de heer Grinwis was er ook bij — naar Scandinavië zijn geweest, namelijk naar Denemarken en Noorwegen. Die landen zijn allebei onderdeel van Scandinavië en zijn allebei heel anders. Ik ben dus benieuwd wat het kabinet van plan is, maar ik wil wel een voorbeeld geven. In Denemarken — de heer Grinwis was mee, dus hij weet het — wordt gewerkt aan zogenaamde forlig-akkoorden. Die akkoorden worden voor de lange termijn opgesteld en daarin leggen oppositie en coalitie samen vast wat er voor de langere termijn voor een land nodig is. We hadden het tijdens dat werkbezoek over de vraag wat in Nederland daarmee vergelijkbaar is, en wij dachten: het Deltafonds. Het zou mooi zijn als we Kamerbreed met elkaar zouden kunnen afspreken dat we het Deltafonds echt langjarig en structureel voldoende voorzien van de benodigde middelen.

Voorzitter. Bij de voorbereiding op dit debat moest ik terugdenken aan een van mijn eerste debatten over water in de tijd met minister Van Nieuwenhuizen. Ik vroeg haar hoe ze dat over de verder gelegen toekomst en wat voor beleid daar nu voor ingezet zou moeten worden. Ze deed dat toen af met "bangmakerij", wat natuurlijk gewoon de kop in het zand was, want niets is minder waar. Als we naar het huidige Deltafonds kijken, maakt PRO zich grote zorgen. Maar dat is niet omdat er geen goede dingen gebeuren. Via het Deltafonds wordt heel veel goeds gedaan. Laat ik de minister ermee complimenteren dat na jaren en jaren discussie eindelijk een besluit is genomen om het gemaal bij IJmuiden te gaan vernieuwen, want dat is goed nieuws. Maar zoals inmiddels breed in de Kamer duidelijk is, is er veel en veel meer nodig. Deltacommissaris Co Verdaas zei onlangs: we hebben ongeveer tien keer IJmuiden nodig. Uit zijn rapport komt urgent naar voren dat de huidige situatie niet lang meer houdbaar is. Ik neem aan deze minister het, anders dan zijn voorganger, minister Van Nieuwenhuizen, wél eens is dat het beleid echt stevig moet worden opgevoerd.

Voorzitter. Mijn fractie snapt dat er bij de herprioritering keuzes gemaakt moesten worden, maar we kunnen niet alle keuzes goed volgen. Juist afgelopen zomer hadden we te maken met enorme droogte en dus met een tekort aan zoetwater, en juist nu kiest de minister ervoor om te bezuinigingen op investeringen in klimaatadaptie en zoetwaterbeschikbaarheid. Er wordt ruim een miljard euro weggehaald bij het Deltaprogramma Zoetwater, de Programmatische Aanpak Grote Wateren en bij het getij Grevelingen, waar we onlangs als Kamercommissie nog op werkbezoek geweest zijn. Zonder rijksbijdrage komen deze belangrijke projecten ernstig onder druk te staan. In het licht van de steeds meer toenemende droogte is dat toch niet uit te leggen, vraag ik aan de minister. Hoe worden deze noodzakelijke maatregelen alsnog doorgezet? Kan de minister aangeven welke gevolgen het heeft, voor zowel het water als de economie, als we deze maatregelen niet zouden nemen? Graag hierop een uitgebreide reactie van de minister.

Voorzitter. Zowel de Algemene Rekenkamer als de Deltacommissaris pleiten juist voor fors meer geld. Er komt weliswaar een derde Deltacommissie, maar als we op korte termijn niets doen aan de manier van financieren, zal de schade alleen maar groter worden. Wanneer kunnen we als Kamer de uitkomsten van de derde Deltacommissie

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

tegemoetzien? Het is van groot belang dat er voldoende middelen zijn om via het Hoogwaterbeschermingsprogramma Nederland ook na 2025 waterveilig te houden. De schade zal anders niet te overzien zijn. De bijdrage van het Rijk is echter nog niet zeker en door het ontbreken van indexering dreigt het Hoogwaterbeschermingsprogramma sowieso op korte termijn weer een groot tekort te krijgen. Dan heb ik het nog niet eens over de extra schade aan dijken die ontstaat door de toenemende droogte. Kan de minister ons uitleggen waarom hij deze onzekerheid toch niet als een probleem ziet?

Een andere vraag …

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Ik hoor PRO eigenlijk voor de tweede of derde keer herhalen dat het steeds droger wordt. Tegelijkertijd stellen het KNMI en het Compendium voor de Leefomgeving dat tussen 1907 en 2025 de jaarlijkse neerslag met ongeveer 25% is toegenomen. Hoe reageert PRO daarop?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Als gevolg van klimaatverandering is het weer veel grilliger geworden. Het kan zo zijn dat er lange perioden van droogte zijn. We hebben dat de afgelopen jaren gezien, omdat een heleboel zomers superdroog waren. Er kunnen ook clusterbuien vallen: hele grote hoeveelheden neerslag in één keer. Alles opgeteld zou je kunnen zeggen dat de neerslag toeneemt, maar dat betekent niet dat er geen droogte kan bestaan.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Oké, maar dat betekent dus dat mevrouw Bromet de stellingname van PRO, waarbij ze consequent herhaalt dat het droger wordt, net zelf ontkracht heeft. Wat er, denk ik, moet gebeuren, is dat we er in een periode waarin er geen regen valt zo veel mogelijk voor moeten zorgen dat water in de bodem wordt opgeslagen en dat we dat ook kunnen behouden. Daarmee is er geen sprake van een neerslagtekort of een tekort aan water. We moeten toch met elkaar slimme manieren verzinnen om dat water efficiënt in de bodem te kunnen vasthouden, zodat we dat daaraan kunnen onttrekken op het moment waarop dat nodig is?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Daar ben ik het op zich heel erg mee eens, maar dat betekent wel dat er grote gevolgen zijn voor andere belangen. Wij zijn gewend om het water zo snel mogelijk af te voeren. Dat heeft te maken met die andere belangen. Dat heeft ermee te maken dat wij de voeten droog willen houden, dat we de straten niet willen laten overstromen en vooral ook dat de landbouw baat heeft bij lagere grondwaterstanden. Het is dus een precair proces, waarin je elke keer moet kiezen hoeveel water je vasthoudt en hoeveel je toch nog laat afstromen. Als het drie maanden niet regent, moet je wel een hele grote watervoorraad hebben om die droogte door te komen. Dat zal de heer Heutink, denk ik, ook wel beamen.

De **voorzitter**:
Ik zag ook nog een hand van de heer Schutz. Nee, niet? Dan de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter, dan sluit ik aan in de rij. Ik was het zeer eens met alles wat mevrouw Bromet tot nu toe heeft gezegd. De spanning op het geld is enorm. Aan welke oplossing denkt

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

mevrouw Bromet? Is er te veel geld aan het Mobiliteitsfonds toebedeeld en te weinig aan het Deltafonds? Of is haar oproep: de minister heeft nu een aantal projecten geschrapt of in ieder geval on hold gezet; voeg de eerste jaarschijf die er weer bij komt in 2040 of 2041 toe aan de projecten die nu zijn geschrapt? Aan welke oplossing denkt mevrouw Bromet precies? De spanning ten aanzien van het geld constateren we hier met z'n allen. Hoe zou de minister hiermee om moeten gaan, wat mevrouw Bromet betreft?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Daarom vraag ik naar de uitkomsten van de derde Deltacommissie, omdat ik denk dat daaruit zou blijken welke investeringen er nodig zijn, hoe we het gaan oplossen, of we dan kiezen voor het bestaande budget of dat we op de langere termijn kijken naar andere mogelijkheden. Het inlopen van de staatsschuld zou bijvoorbeeld moeten blijken uit de kosten-batenanalyse die blijkt uit het rapport van de derde Deltacommissie. Je kunt wel zeggen dat het te veel kost, maar als je niet weet wat de kosten op langere termijn zijn, zowel economisch als voor ons als overheid, dan kan je daar nog geen afweging in maken. Ik ben niet zo ingevoerd als financieel woordvoerder Grinwis, dus ik weet niet precies hoe het in de techniek zou moeten plaatsvinden, maar ik denk dat daar later nog wel een debat over zal volgen.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Een andere vraag die ik nog heb aan de minister is hoe hij kijkt naar de meekoppelkansen bij dijkversterkingen, om ook de doelen van de Natuurherstelverordening te behalen. Ik weet dat er altijd sober en doelmatig gekeken wordt naar de dijkversterkingen, maar we hebben aan de andere kant ook de Natuurherstelverordening, waar nog een heleboel energie en geld in gestoken moet worden. Is het dan niet handig om die dingen te combineren? Is hij het met mij eens dat dit een kans is die we niet moeten laten schieten?

Dan over de waterkwaliteit. We hebben niet alleen voldoende water nodig, maar ook schoon water. Ook hierover maakt PRO zich grote zorgen. Keer op keer is de Kaderrichtlijn Waterdeadline opgeschoven en ook volgend jaar dreigen we als Nederland de doelen niet te halen. Helaas zien we dat diverse partijen vooral bezig zijn met het afzwakken van de doelstellingen, in plaats van met het nemen van voldoende effectieve maatregelen. Ik wil aan de minister vragen welke extra maatregelen hij voor zich ziet om de Kaderrichtlijn Waterdoelen wél te gaan halen.

Ook werden we afgelopen week onaangenaam verrast, omdat de minister af wil zien van een pfas-lozingsverbod, terwijl de Europese Rekenkamer vorige week waarschuwde voor een pfas-crisis. Twee jaar geleden nam de Kamer al een motie van mij en oud-collega Geert Gabriëls aan om een lozingsverbod in te stellen. Ondanks dat pfas een tikkende tijdbom is, vindt de minister een pfas-lozingsverbod niet verstandig, omdat het te duur zou zijn voor de vervuilende bedrijven. In het onderzoek staat dat de feitelijke milieuwinst momenteel moeilijk te kwantificeren is, mede omdat inzicht ontbreekt in het actuele pfas-gebruik en de bijdrage van individuele lozingen aan de totale milieubelasting. Dat betekent dus dat de belangen van de vervuilers wel goed zijn meegewogen, maar de belangen van het milieu en de drinkwaterbedrijven niet goed in

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

beeld zijn en dus ook niet worden meegewogen. Daarmee wordt voorbijgegaan aan de enorme gevolgen voor de waterkwaliteit en de hoge kosten die de drinkwaterbedrijven, en dus ook wij als samenleving, op ons bordje krijgen.

Ik heb daar een aantal concrete vragen over aan de minister. Wat is de reactie van de minister op het alarmerende rapport van de Europese Rekenkamer over pfas? Waarom is een lozingsverbod voor de grote industriële bedrijven die pfas produceren of er intensief mee werken, zoals Chemours of SABIC, in het geheel niet onderzocht? Wat gaat de minister doen met de uitkomsten van het onderzoek van Ctgb, ILT en CLM naar pfas-houdende bestrijdingsmiddelen? Waarom is het kabinet niet bereid om snel een landelijk verbod op bestrijdingsmiddelen met pfas in te voeren? Vindt de minister het uit te leggen dat de maatschappelijke kosten van pfas blijven oplopen en de vervuilers de dans ontspringen? Waarom is de minister niet bereid om een tijdelijk lozingsverbod in te voeren totdat de Europese bronaanpak wordt ingevoerd?

Dan drinkwater. Wie aan Nederland denkt, denkt ook aan hoogwaardig en overal beschikbaar drinkwater. De minister schrijft in zijn brief terecht dat Nederland tot de absolute koplopers in Europa behoort op het gebied van de drinkwatervoorziening. Dit willen we graag zo houden. Daarover zijn echter zorgen. Samen met collega Boelsma-Hoekstra heb ik eerder dit jaar een motie ingediend voor een nationale drinkwaterstrategie, zodat het Rijk stevigere regie neemt om de drinkwatervoorziening te waarborgen. Voor de zomer komt de minister met zijn plannen. Daar kijkt PRO met veel interesse naar uit. Ik wil daarbij wel de urgentie uitspreken dat er veel moet gebeuren. Daarom hoor ik graag van de minister of hij de vijf sporen die hij in de drinkwaterstrategie voor zich ziet alvast enige inkleuring kan geven. Op welke punten verwacht hij dat er snel concrete stappen gezet gaan worden?

Naast een pfas-lozingsverbod is er meer nodig om onze drinkwatervoorziening toekomstbestendig te maken. Zo moet er ook snel werk gemaakt worden van drinkwaterbesparing. In het zogenoemde addendum van het Nationaal Plan van Aanpak Drinkwaterbesparing zijn afspraken gemaakt. Hoe staat het met de uitvoering daarvan? Graag een update van de minister.

Daarnaast raken de bezuinigingen op het Deltaprogramma Zoetwater die de minister recent aankondigde ook de drinkwatervoorziening. Door het wegvallen van cofinanciering door het Rijk komen maatregelen voor zoetwaterbeschikbaarheid mogelijk in gevaar en dit raakt ook de drinkwatervoorziening. Ik wil van de minister weten hoe dit is meegenomen bij de afweging die hij gemaakt heeft en welke risico's hij ziet op dit vlak.

Voorzitter. Dan kom ik op een eerlijke verdeling van de lasten. De opgaven zijn, zoals gezegd, enorm en de kosten ook. Wat PRO betreft moet meer dan nu het principe gaan gelden dat de vervuilers en de gebruikers meer moeten gaan betalen. Ik weet dat daar in de waterschappen ook discussies over gevoerd worden. Wat ons betreft moeten de waterschappen meer mogelijkheden krijgen om in hun belastingstelsel dit principe toe te passen. In de brief van de minister lezen we dat het toegezegde onderzoek meer tijd vergt en dat we in het komende voorjaar de onderzoeksresultaten ontvangen.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Mevrouw Bromet zegt dat de vervuiler betaalt. In de rapportage van het Compendium voor de Leefomgeving staat dat een gedeelte van de nutriënten die in water zitten,

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

afkomstig zijn uit de natuurgebieden. Wat betreft de waterschapslasten hoeft voor een hectare natuur slechts ongeveer 5% van de kosten betaald te worden in vergelijking met wat je voor een hectare landbouwgrond betaalt, terwijl we weten dat nutriëntenvervuiling ook vanuit verschillende bronnen in de natuur komt. Vindt mevrouw Bromet dan ook dat je eerlijk moet kijken naar de bijdrage aan de belasting van water vanuit natuur? Moet daar dan ook een eerlijke compensatie tegenover staan?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Nou, ik vind het wel echt een gotspe om te stellen dat de natuur het water vervuilt, of dat de natuur een gebruiker is van water. De natuur staat natuurlijk ten dienste van ons allemaal. De nutriënten die afkomstig zijn uit de natuur zijn daar natuurlijk wel op een bepaald moment gekomen. We hebben heel veel natuur in Nederland die verweven is met landbouwkundig gebruik. Die nutriënten zijn daar op enig moment gekomen. Ik zou echt niet willen dat bijvoorbeeld terreinbeheerders nu belast gaan worden voor het zogenaamd vervuilen van de natuur. Dat is de omgekeerde wereld. Als je kijkt naar waar het water in Nederland door vervuild is, dan is dat door medicijnresten en een overmaat aan meststoffen en bestrijdingsmiddelen. Dat gaat meer om de landbouw dan om de natuur.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Het is natuurlijk gewoon complete onzin om te doen alsof de vervuiling vanuit de natuur alleen maar komt door historische bemesting. Dat is echt pertinent onjuist. Als mevrouw Bromet daarmee zegt dat het CLO de indicatoren niet op orde heeft, dan moet ze dat hier gaan zeggen. In de natuur heb je aalscholvers; dat zijn waterschijters. De ganzen zijn ook waterschijters. Die bemesten letterlijk het water, omdat dat in hun natuur zit. Zo heb je wel meer omstandigheden binnen de natuur die ervoor zorgen dat die nutriënten in het water terechtkomen. De vraag is: wie draait op voor de kosten van de vervuiling die daaruit voortvloeit?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Een aalscholver als vervuiler neerzetten gaat alle perken te buiten. Vervuiling door nutriënten komt allereerst door de input die wij hier in Nederland hebben in veevoeder. We halen dus nutriënten uit Zuid Amerika om ons vee te voeren. We stoppen er wat kunstmest bij en dat komt allemaal in het water terecht. Een aalscholver eet een vis en poept die later weer ergens anders uit. Dat is de ultieme kringloop. Ik ga helemaal niet mee in deze beeldvorming. Ik geloof er helemaal niks van.

De **voorzitter**:
De heer Heutink. Ik zag nog een hand …

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Doen we dit in tweeën?

De **voorzitter**:
Heeft u nog een vervolg? We hebben vier interrupties in totaal.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Nee, dan niet.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ik hoor mevrouw Bromet zeggen dat vervuilers en gebruikers van water extra belast moeten worden. Vallen mensen die gewoon thuis water drinken, naar de wc gaan en douchen ook onder het type gebruiker dat extra belast moet worden volgens mevrouw Bromet?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Nee. Het is juist bedoeld om de kosten voor de gemeenschap en voor de burgers van Nederland niet verder te laten oplopen. Als we elke keer wegkijken van de kosten die met bepaalde bedrijfsprocessen gemoeid zijn, bijvoorbeeld in de agrarische sector, dan worden de kosten daarvan afgerekend bij de burger. Het is dus eerder andersom.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Volgens mij niet. Volgens mij was het toch echt PRO dat vorige week niet alleen bijna het kabinet heeft laten vallen, maar ook schimmige dealtjes heeft gesloten met de Partij voor de Dieren en DENK, waardoor de belasting op leidingwater met 10% is verhoogd. Mevrouw Bromet zegt dat dat niet klopt en dat ze de burgers wil ontzien, maar ze doet juist het tegenovergestelde. Ze verhoogt namelijk de belasting op leidingwater met €0,10 per kuub. PRO moet wel het eerlijke verhaal vertellen.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Ik hoor voor het eerst dat wij het kabinet bijna hebben laten vallen door zogenaamd schimmige dealtjes te sluiten. Het lijken me gewoon politieke processen die heel gezond zijn in een democratie. Ik heb niet gezegd dat de belasting voor burgers nooit omhoog zou kunnen gaan. Wij willen daar wel in differentiëren. Wij vinden dat grootverbruikers veel meer moeten betalen dan mensen die minder verbruiken. Dus, ja, als je een groot zwembad wilt vullen met drinkwater, dan zul je meer belasting moeten betalen dan wanneer je gewoon een glaasje water uit de kraan wilt.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Wij willen heel graag dat het principe van "de vervuiler betaalt" meer toegepast wordt in het toekomstige belastingstelsel. Ik neem aan dat de minister als liberaal ook fan is van een grotere bijdrage door vervuilers en gebruikers. Ik zou daar graag een reactie van de minister op willen.

Voorzitter. Dan het Caribisch deel van het Koninkrijk. Ook in Caribisch Nederland is de urgentie hoog. Denk aan het afvalwaterbeheer, de bescherming van het koraal en de mangroven en aan de natuurlijke kustverdediging. De klimaatplannen voor Bonaire, Saba en Sint-Eustatius zijn nu aan de Kamer aangeboden. Ik heb daar een aantal concrete vragen over. Kan de minister duidelijkheid geven over hoe de maatregelen worden gefinancierd? Wordt het Deltafonds ook opengesteld voor de BES-eilanden? Welke ondersteuning krijgen de eilanden concreet? Welke maatregelen worden er als eerste genomen?

Voorzitter. Dan de weerbaarheid. Zojuist sprak ik al over de droogte en de gevolgen daarvan voor de hele samenleving. De samenleving weerbaar maken betekent ook dat we inwoners en bedrijven moeten helpen bij het voorbereiden van de gevolgen van droogte. Een van de zorgen die ik daarbij heb, is het feit dat huizen en bedrijven lastig te

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

verzekeren zijn tegen de gevolgen van droogte. Droogte zorgt voor extra funderingsschade en droogte en hevige regenval spelen veel bedrijven parten, omdat zij zich hier niet altijd goed tegen kunnen verzekeren. Ik wil de minister vragen om met de verzekeraars goed in beeld te brengen wat de gevolgen van extreem weer zijn voor burgers en bedrijven.

Een ander punt met betrekking tot weerbaarheid betreft het goed beschermen van onze waterinfrastructuur tegen cyberaanvallen. Ik begrijp dat de minister hier in het openbaar weinig over kan zeggen, maar ik vind het wel belangrijk dat zowel Rijkswaterstaat als de waterschappen voldoende ondersteund worden daarbij en dat financiële belemmeringen er niet toe mogen leiden dat de waterinfrastructuur onvoldoende wordt beschermd. Is de minister het hiermee eens?

Een zorg die ook leeft, is dat we steeds meer datacenters in ons land zien. Zij maken ook gebruik van heel veel water om hun systemen te koelen. Recent kwam in het nieuws dat zij hun energie-en watergebruik regelmatig niet openbaar maken, terwijl dit wettelijk wel verplicht is. Hoe zorgt de minister ervoor dat de wildgroei aan datacenters niet leidt tot extra watertekorten op andere plekken? Kan hij aangeven of decentrale overheden voldoende juridische middelen hebben om in het belang van voldoende water ook extra voorwaarden te kunnen stellen aan de komst van een datacenter. Graag een reactie.

Tot slot op dit punt nog een vraag over de ongelijkheid bij klimaatadaptaties in steden en dorpen. Afgelopen zomer zagen we dat het in wijken met veel sociale huurwoningen gemiddeld veel warmer was dan in de wijken met grote huizen en tuinen. Maakt de minister zich hier ook zorgen over en welke mogelijkheden ziet hij om gemeenten te ondersteunen bij het terugdringen van deze ongelijkheid?

De heer **Schutz** (VVD):
Is mevrouw Bromet ermee bekend dat datacenters zich ook op andere manieren laten koelen dan met enkel water, dus ook niet alleen maar met drinkwater? Is zij bereid daar onderscheid in te maken?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Ja, ik ben best bereid om onderscheid te maken, maar de vraag is: wat gebeurt er dan vervolgens met het opgewarmde water en kan het bijvoorbeeld ook ingezet worden voor warmtenetten? Het is zonde en misschien ook wel ongewenst om water dat uit de sloot komt, daarna warm weer terug de natuur in te pompen. Ik wil hier dus heel genuanceerd naar kijken.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik ben blij dat te horen, omdat er ook andere koelingen zijn zoals luchtkoeling en oliën en dergelijke — met name die laatste zou juist niet geloosd moeten worden — waardoor het op een andere manier gekoeld eigenlijk heel duurzaam is.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Het is heel mooi dat als je warmte produceert en anderen, bijvoorbeeld burgers of bedrijven, warmte nodig hebben, je die warmte dan kan hergebruiken. Die nieuwe technieken kunnen daarbij helpen. Over het algemeen maken we ons wel zorgen over de groei van het aantal datacenters. Gebeurt dat altijd op de plek waar je die warmte

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

dan ook nodig hebt of kunt hergebruiken? Ik vind dat daar ook regie op gevoerd moet worden, maar ik denk dat de VVD dat met mij eens is.

Voorzitter, tot slot. Ik rond af. Zoals ik in mijn inleiding al zei, zullen we de komende tijd veel meer moeten doen. We moeten ook investeren in ons waterbeleid. We weten allemaal dat als we dat nu niet doen, de problemen voor onze kinderen en kleinkinderen alleen nog maar nog groter worden. Goedkoop is dan uiteindelijk duurkoop.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Ik heb nog een laatste interruptie van de heer Goudzwaard van JA21, ook vanuit het Friese aangekomen hier in Den Haag. Ook van harte welkom. Gaat uw gang.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Voorzitter, ik ben hier wat laat. Ik ben vanochtend om 5.30 uur opgestaan. Het is mij niet gelukt om hier op tijd te komen, mede dankzij de Nederlandse Spoorwegen. Maar goed, dat gezegd hebbende …

(Hilariteit)

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Enfin. Dit is denk ik niet de plek om mijn frustraties daarover te uiten. Er komt binnenkort een commissiedebat Spoor aan.

Voorzitter. Ik ben wat later binnengekomen. Ik vond het een heel mooie passage van mevrouw Bromet over volgens mij het fenomeen van hittestress en dat veel mensen daar ook daar last van hebben. Ik onderschrijf dat natuurlijk helemaal. Dat past ook een beetje bij JA21. Klimaatadaptief denken; we moeten ons aanpassen aan het klimaat. Wat vraagt mevrouw Bromet dan precies aan onze minister? Is dat nadenken over wat doen andere landen hier op dit gebied, andere steden. Moeten er kennistafels worden georganiseerd? Moet er gekeken worden naar meer geld? Moet het een combinatie van alles worden? Kan mevrouw Bromet daar misschien nog even kort op reflecteren?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Ja, zeker kan ik dat. Waarom ik vraag of de minister gemeentes wil ondersteunen, is omdat juist steden en dorpen een verantwoordelijkheid zijn van de lokale overheid. Die hittestress in steden en dorpen moet daar ook opgelost worden, ik denk door veel meer groen toe te passen. We hebben in het debat bij over landbouw en de Natuurherstelverordening ook aangegeven dat PRO vindt dat de natuur in steden versterkt moet worden. Dat is een hele mooie combinatie die dan kan plaatsvinden. Ik heb een paar jaar geleden samen met het CDA een initiatiefnota geschreven over groen in de stad. Daar staan ook allerlei ideeën in over hoe je steden kan vergroenen. Wat ik ook belangrijk vind, maar dat zei ik net al in mijn bijdrage, is dat wij vooral daar steden en dorpen ook ondersteunen in die wijken waar heel weinig groen aanwezig is. Dat zijn toch vaak de wijken waar mensen wonen die het wat minder breed hebben, die niet zelf een grote tuin hebben waar ze bomen kunnen aanplanten. Dan is de overheid aan zet. Ik wil aan de minister vragen om daar ook samen met zijn collega van LVVN de gemeentes bij te ondersteunen, zodat dat versneld van start kan gaan.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Ik zie de heer Goudzwaard knikken, dus het is voldoende zo. Dank u wel voor uw bijdrage. Dan gaan we naar mevrouw Vellinga-Beemsterboer. Zij spreekt namens D66. Gaat uw gang.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Dank u wel, voorzitter. Ik zit hier vandaag met een dubbel gevoel. Aan de ene kant ben ik blij dat we eindelijk investeren in het onderhoud van onze waterinfrastructuur, zoals in het gemaal bij IJmuiden. Dit cruciale onderhoud zorgt ervoor dat 4 miljoen mensen in Nederland droge voeten houden. Tegelijkertijd betalen we dat voor een groot deel met geld dat bestemd was voor andere belangrijke opgaven. Ik kom daar zo op terug.

D66 wil dat ieder kind dat nu geboren wordt gezond 90 jaar kan worden. Dat vraagt om droge voeten, voldoende schoon drinkwater en schoon water om in te zwemmen. Dat vraagt iets van overheden, bedrijven en ons allemaal. Opgaves, waaronder zoetwatervoorziening, waterkwaliteit en waterveiligheid, zijn niet ineens verdwenen nu het geld verschoven moest worden. De afgelopen zomer heeft duidelijk gemaakt dat we voor de oplossingen van de toekomst niet altijd meer kunnen bouwen op de zekerheden uit het verleden.

Voorzitter. D66 zou D66 niet zijn als we deze uitdagingen niet positief en energiek zouden aanvliegen. De verschuivingen en de adviezen van de deltacommissaris en de Rekenkamer zijn het startschot voor grote, fundamentele keuzes over de watertoekomst van Nederland. Dat is iets voor de minister om vandaag nog mee aan de slag te gaan, maar ook om te zorgen voor een stevige aanpak op de lange termijn.

Voordat ik naar een aantal concrete stappen voor vandaag en morgen ga, wil ik het nog even hebben over die lange termijn. Tijdens de begrotingsbehandeling van IenW kondigde de minister met een mooie boekbespreking een derde Deltacommissie aan. Dit is wat D66 betreft een goede en belangrijke stap, maar er moet wel vaart achter zitten — collega Bromet zei het net ook al — want de uitdagingen staan voor de deur. Ik wil daarom graag van de minister weten wat de samenstelling van deze commissie wordt. Wanneer kan de Kamer de definitieve opdracht ontvangen? Kan de minister toezeggen dat ook de toekomstige financieringssystematiek onderdeel gaat uitmaken van die opdracht? Hoe snel verwachten we dit advies dan?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik kom er in mijn bijdrage nog op terug, maar het is goed dat collega Vellinga hier expliciet aandacht voor vraagt. Mijn aanvullende vraag is: vindt collega Vellinga dat het opnieuw, net zoals de eerste en de tweede Deltacommissie, een staatscommissie moet worden, dus dat die ingesteld moet worden door de ministerraad en de officiële bevoegdheden van een staatscommissie heeft?

Ik heb nog een tweede punt. Waar zou deze commissie, naast de financiering, dan een antwoord op moeten geven volgens D66? Welk antwoord zou deze commissie moeten geven dat niet in het Deltaprogramma is of kan worden gegeven, omdat het beperkt is tot waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke adaptatie?

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Ik zal eerst op de eerste vraag ingaan. Ik wil daarvoor het antwoord van de minister ook

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

even afwachten. Wat voor mij vooropstaat, is vlotheid. Ik weet dat de eerste Deltacommissie er acht jaar over heeft gedaan om hun advies uit te brengen. Dat lijkt me niet een termijn … De tweede Deltacommissie was al een stuk sneller — dat weet ik — want zij deden er minder dan een jaar over. Ik wil hier nu over zeggen dat dit voor ons gewoon een heel zwaar en belangrijk onderwerp is. Als een staatscommissie daarvoor het juiste instrument is, waarmee we ook vlot over een advies kunnen beschikken, dan is dat misschien een hele goede keuze. Ik ben ook benieuwd hoe de minister daarnaar kijkt.

Dan kom ik bij de vraag over de financieringssystematiek. Dit is juist ook de reden dat ik die vraag aan de minister stelde. Er liggen vrij stevige adviezen, ook van de deltacommissaris. Wat ik wil weten, is het volgende. Kunnen we de huidige financieringssystematiek met wat aanpassingen handhaven of zijn er stevige ingrepen nodig? Hebben we misschien ook nog andere instrumenten nodig om deze ontzettend belangrijke en eigenlijk vrij apolitieke opgave — zonder droge voeten kunnen we allemaal niks — goed voor de toekomst te kunnen waarborgen?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Bij de laatste vraag gaat de collega nu alleen maar in op de financieringssystematiek, maar ik ben benieuwd op welke inhoudelijke vragen de commissie een antwoord zou moeten geven die tot op heden niet zijn beantwoord door het Deltaprogramma. Verwacht ze een bepaalde richting? In het Kennisprogramma Zeespiegelstijging zijn bijvoorbeeld een aantal richtingen geschetst waar nog niet tussen gekozen is, bijvoorbeeld meegroeien, zeewaarts of juist terugtrekken, meebewegen. Wil collega Vellinga daar een antwoord op? Overigens kwam de eerste Deltacommissie binnen drie maanden met een tussenadvies. Het eindrapport duurde weliswaar acht jaar, maar ze hadden al heel snel een eerste advies liggen. Over snelheid gesproken: dan moet je toch echt bij "vroeger" zijn en niet bij "vandaag".

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Hier toont collega Grinwis weer zijn waarde als ons wandelend geheugen. Waar willen we antwoord op? Anders dan de heer Grinwis loop ik nu een jaar mee in dit dossier. Ik wil heel graag een breed en diepgravend advies dat ons juist een grond biedt voor de vraag hoe we ervoor zorgen dat we de keuzes voor de lange termijn goed gaan borgen, zowel financieel als inhoudelijk. Dan hoeven we daar niet om de paar jaar over te steggelen. We zijn het er allemaal over eens dat een duidelijke koers heel erg belangrijk is in deze dossiers.

Ik vervolg, voorzitter, met een afsluiting op dit puntje. Wat D66 betreft zorgen we zo snel mogelijk voor duidelijkheid over de gaten die we nu hebben laten ontstaan, want het water wacht niet. Daarom wil ik nog een paar onderwerpen bij de kop pakken waarop volgens mij snel iets moet gebeuren.

Voorzitter. Een maand geleden zei de Europese Commissie dat landen zich moeten voorbereiden op 3 graden opwarming van de aarde. In datzelfde nieuwsbericht werd gezegd: we schieten tekort in wat nodig is om de schadelijke effecten van klimaatverandering op mensen, welvaart en veiligheid te beperken. Dat gaan we merken in Nederland en ook in het Caribisch deel van Nederland. Dat is ook een beetje een dubbeling met de bijdrage van collega Bromet. Bonaire dreigt een vijfde van zijn landoppervlak te verliezen aan de stijgende zeespiegel, met grote gevolgen voor

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

gezondheid, natuur en economie. De rechter heeft geoordeeld dat Nederland meer moet doen om Bonaire te beschermen. Inmiddels is hier 100 miljoen voor beschikbaar. Maar hoe zorgt de minister ervoor dat de klimaatplannen, de NAS en de beschikbare rijksmiddelen samenkomen in één uitvoeringsaanpak voor de eilanden? Hoe borgt de minister dat de uitspraak daadwerkelijk wordt uitgevoerd en dat noodzakelijke klimaatmaatregelen op Bonaire op tijd worden genomen?

Dan terug naar het Europese gedeelte van Nederland. Naast onze traditionele strijd tegen te veel water, voeren we steeds vaker de strijd tegen te weinig water. Afgelopen zomer — het werd al gezegd — was extreem droog, decennia eerder dan de minister had verwacht. Dat laat zien dat we voorbereid moeten zijn op meer van dit soort zomers. Ook zonder extreme droogte is de uitdaging groot. Nederland groeit en onze economie ontwikkelt zich, met alle watervragen van dien. Dat is mooi, maar onze waterputten zijn niet bodemloos. De verschuiving vanuit het Deltaprogramma Zoetwater baart ons en veel anderen dan ook terecht zorgen. Welke verwachtingen heeft de minister ten aanzien van medeoverheden wat betreft de voortzetting van de maatregelen uit het Deltaprogramma Zoetwater? Hoe verwacht de minister regie te houden nu het sturingselement van de rijksbijdragen gaat wegvallen?

Voorzitter. Het voorkomen van droogteproblemen ligt niet alleen bij de overheid; elke druppel water die we waar dan ook besparen, is winst. Ik heb daarom wat voorstellen. We kunnen veel winst behalen als alle waterintensieve sectoren maatregelen treffen. Denk bijvoorbeeld aan de glastuinbouw. Kan de minister toezeggen grootverbruikers te verplichten een industriële waterton aan te leggen?

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Ik hoor D66, net als de ChristenUnie, soms over het inpolderen van het Markermeer, terwijl dat juist een van de zoetwatertonnen is. Is dat dan niet met elkaar in tegenspraak?

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Hier komen natuurlijk twee hele grote uitdagingen voor Nederland bij elkaar: het feit dat we heel veel water nodig hebben en dat heel veel mensen een woning nodig hebben. Die watervoorraad is belangrijk. Ik bepleit steeds binnen mijn fractie dat dit soort plannen juist water en bodem sturend ontwikkeld moeten worden; daar hoorde ik collega Bromet net natuurlijk ook al voor pleiten. Dit zie ik als uitdaging voor de toekomst. Als wij beide uitdagingen, of alle uitdagingen voor Nederland, het hoofd willen bieden, moeten we het op een andere manier gaan doen en moeten we op een andere manier denken. Dat betekent dat we sommige gedachtes over traditioneel bouwen los moeten laten en dat we wellicht waterbestendig moeten bouwen. Wat dat betreft zie ik de plannen voor het Markermeer als een uitdaging voor de toekomst.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Maar Flevoland is toch nog helemaal niet volgebouwd? Ik kan me voorstellen dat je juist in Flevoland waterbestendig bouwt, omdat je niet weet hoelang je het daar op termijn drooghoudt. Maar het is toch een rare figuur om aan de ene kant te zeggen "we moeten elke druppel zoetwater goed bewaren" en aan de andere kant na te denken over inpoldering? Of moet ik het hebben over drijvende snelwegen en drijvende woningen? Ik weet niet zo goed waar D66 het adaptief bedoelt.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Er zijn al een aantal hele mooie voorbeelden van drijvende woningen. Mevrouw Bromet had het net in haar bijdrage ook over de soms moeilijke keuzes die we moeten maken rond ruimtegebruik, omdat we elke vierkante meter in Nederland gebruiken. Wij denken daar dus ook creatief over na: hoe kunnen we de voor ons beschikbare ruimte nou zo goed mogelijk gaan gebruiken en indelen? Daarvoor denken we ook out of the box, dus ja, dan moeten we soms ook denken richting het water. Dat gebeurt wel met medeneming van beide uitdagingen.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Ik had het over de industriële waterton. Dat is voor bedrijven een goede investering, aangezien juist de niet-essentiële industrie als eerste met een lege kraan komt te zitten op het moment dat, net als afgelopen zomer, de nood echt hoog is.

Maar we moeten niet alleen water opslaan. We kunnen het water dat er al is ook veel slimmer gebruiken. Daarom ben ik ontzettend enthousiast over de WaterBank, een publiek-private samenwerking. Het brengt als onafhankelijke watermakelaar partijen die water over hebben in contact met partijen die juist water nodig hebben, en helpt om zo'n samenwerking daadwerkelijk tot een waterdeal te brengen. Zo werd bijvoorbeeld in de gemeente Bergeijk al geregeld dat opgevangen regenwater kon worden ingezet door groenbeheer en de brandweer. Ziet de minister een rol voor de WaterBank om dit soort waterdeals in heel Nederland van de grond te krijgen? Is hij bereid te onderzoeken wat er nodig is aan financiering en regelgeving om deze aanpak landelijk op te schalen?

Voorzitter. Dan over het andere grote gat dat valt na de verschuiving in het Deltafonds, namelijk de Programmatische Aanpak Grote Wateren, PAGW. Door dit gat komt er een grote opgave te liggen. Zonder dit geld wordt het moeilijker om onze natuur onder water te beschermen, waardoor we cruciale ecosystemen voor onze economie en ons klimaat kunnen beschadigen. Mijn vraag voor de minister is dan ook: kan de minister toezeggen een overzicht te maken van de PAGW-maatregelen die niet of laat weer uitgevoerd kunnen worden? Welke gevolgen heeft dit? Wat voor gevolgen heeft dit voor de doelen van de Kaderrichtlijn Water, Natura 2000-doelen en de Natuurherstelverordening? Kortom, waar gaat de pijn vallen en wie moet de rekening oppakken?

Dan heb ik nog een dringende kwestie. Want waar ons water een tijdlang steeds schoner werd, worden we nu geconfronteerd met steeds meer chemische vervuiling, door onder andere pfas. Dat wordt door bedrijven als Chemours gedumpt in de rivieren waarin we zwemmen. Het komt via bestrijdingsmiddelen terecht in het grond- en oppervlaktewater dat we drinken. Als wij onze kinderen niet meer veilig kunnen laten zwemmen bij het lokale strandje of het water uit onze kraan niet meer honderd procent kunnen vertrouwen, dan raakt dat ons allemaal. Dit is niet het toekomstbeeld waar ik naar streef, en ik neem aan onze minister ook niet. Des te meer teleurgesteld was ik dat dit kabinet donderdag pas laat in de middag met een brief kwam, die ook nog aankondigde niet door te zetten met een lozingsverbod. Vooral omdat de basis voor dit besluit in onze optiek rammelt, met name wanneer de minister zegt dat er al zo veel pfas is dat een lozingsverbod dat dat niet oplost. Met die redenatie komen we natuurlijk nergens. Ja, een lozingsverbod betekent iets voor bedrijven die dat nu doen, en daar

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

moet je zorgvuldig mee omgaan, maar het lozen van pfas heeft grote maatschappelijke gevolgen, die we niet kunnen negeren. Dat zijn gevolgen op het gebied volksgezondheid uiteraard, maar ook de flink stijgende kosten voor het zuiveren van drink- en rioolwater, die uiteindelijk gewoon terecht gaan komen bij onze inwoners.

De minister laat nu nog een opening bestaan: mocht er op basis van deze acties een gewijzigd beeld ontstaan van de voor- en nadelen van een gedeeltelijk pfas-lozingsverbod, dan kan dit besluit heroverwogen worden. Dat is mij veel te vrijblijvend. Een pfas-lozingsverbod is met dit onderzoek niet van onze to-dolijst af. Ik wil daarom straks in tweede termijn een motie indienen voor het vervolg. Ik wil ook van de minister weten waarom de minister dit onderzoek voldoende onderbouwing vindt voor de conclusie dat een gedeeltelijk pfas-lozingsverbod niet mogelijk is.

Als laatste nog even iets over de grondwaterbeschermingsgebieden …

De **voorzitter**:
Er is een interruptie, voor u over grondwater verdergaat. De heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Goed dat collega Vellinga-Beemsterboer hier de vinger bij legt en zich niet overgeeft aan de minister. Wat wil zij precies? Wil zij het tegenovergestelde besluit van de minister? Of wil zij eerst aanvullend onderzoek of een second opinion op het onderzoek dat is gedaan, zodat een aantal zaken die in dit onderzoek zijn onderbelicht alsnog boven tafel komen? Wat is precies haar inzet? Waar wil zij landen aan het eind van dit debat?

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
U zegt dit terecht. In de brief lezen we eigenlijk: we hebben te weinig data, we weten te weinig, en daarom kunnen we nu niet overgaan tot een gedeeltelijk loosverbod. Dat geeft voor mij heel duidelijk aan dat we die

gaten moeten invullen, om te zorgen dat we onderbouwd en op een wijze manier een besluit kunnen nemen. Ik vind dat dat aangevuld moet worden.

De **voorzitter**:
Een vervolgvraag van de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Maar is het dan denkbaar dat we eindigen bij het huidige standpunt van de minister als nieuwe data daartoe aanleiding geven? Of zegt collega Vellinga-Beemsterboer: hoe je het ook wendt of keert, dit is zo strijdig met het voorzorgsbeginsel; wat je er niet in stopt, hoeft er ook niet uit te worden gehaald, dus dit moeten we gewoon niet willen? Waar is mevrouw Vellinga precies naar op zoek? Het zou mooi zijn als er data komen die het standpunt van de minister onderuitkachelen.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
D66 heeft altijd op de laatste lijn gezeten, die de heer Grinwis ook noemde: wat je er niet in stopt, hoef je er ook niet uit te halen. Aan dat principe houden wij ook vast. Als ik had gedacht dat we zelfs met aanvullende data op deze conclusie zouden blijven, dan had ik dit onderwerp nu natuurlijk niet opgebracht. Ik stel dit dus ook voor omdat ik denk dat we met aanvullende data toch wel stappen kunnen gaan zetten om te zorgen dat we aan

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

dat principe kunnen vasthouden: wat er niet in gaat, hoeft er ook niet uit.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Laat D66 zich nu niet een beetje in de luren leggen door een oude truc in de politiek, namelijk door meer onderzoek te vragen? Zij heeft ook geluisterd naar de drinkwaterbedrijven, die echt groot alarm slaan. Hebben we wel die tijd om nog meer onderzoek te hebben, ook getuige het antwoord op de vraag van de heer Grinwis, waaruit volgens mij spreekt dat mevrouw Vellinga-Beemsterboer helemaal niet gelooft dat er andere uitkomsten komen uit meer onderzoek?

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Dat die vaart erachter moet zitten, staat vast. Daarom ga ik in tweede termijn ook een motie indienen die vraagt om voor de zomer van 2027 met aanvullende resultaten te komen, zodat we zo snel mogelijk een goed besluit kunnen nemen.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Ja, maar er is al een motie aangenomen om een pfas-lozingsverbod in te stellen en dan komt er nu een soort tussenmotie die dat weer afzwakt, omdat de minister ervoor kiest om de economische belangen voor te laten gaan op de belangen van ons als consumenten, als inwoners van Nederland, de gewone mensen. Dat is toch tijdverspilling?

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Ik ben het er niet echt mee eens dat dat tijdverspilling is. Als dit de stappen zijn die nodig zijn om ervoor te zorgen dat we met elkaar dit besluit kunnen nemen, dan wil ik die stappen graag zetten.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Voorzitter. Als laatste nog specifiek over grondwaterbeschermingsgebieden en pfas. Grondwaterbeschermingsgebieden zouden we toch zeker als eerste ook moeten beschermen. Kan de minister toezeggen op korte termijn samen met zijn collega ervoor te zorgen dat pfas-middelen niet meer in grondwaterbeschermingsgebieden gebruikt mogen worden?

Dan ben ik even de rest van mijn tekst kwijt. Een moment ... Dit was 'm.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dan ronden we het hiermee af en dan gaan we naar de volgende spreker, de heer Goudzwaard van JA21. Gaat uw gang

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Dank u wel, voorzitter. In 1255 erkende graaf Willem II van Holland het gezag van wat tegenwoordig bekendstaat als het hoogheemraadschap van Rijnland. Dat is het oudste officiële waterschap van Nederland. Vrijwillige samenwerking was niet langer voldoende om voor iedereen droge voeten te garanderen. Er was gezag nodig om deze publieke

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

taak goed uit te voeren.

Daarmee kun je waterbeheer beschouwen als een van de oudste kerntaken van onze overheid. De aard van waterbeheer is sindsdien wel ingrijpend veranderd, want naast het behoud van droge voeten is ook het voorkomen van verdroging steeds belangrijker geworden. Ook vind ik dat wij omwille van de waterkwaliteit een bij tijd en wijle bijna kafkaësk vergunningscircus hebben opgetuigd. Ik heb hier ook uitvoerig bij stilgestaan en mijn zorgen geuit tijdens het commissiedebat Water van 25 juni dit jaar. Maar goed, dat gezegd hebbende: één ding is al die eeuwen onveranderd gebleven. Waterbeheer behoort tot de absolute kerntaken van onze overheid.

Voorzitter. Helaas moeten wij constateren dat ook het waterbeheer, net als onze infrastructuur overigens, flink te lijden heeft onder de krappe overheidsfinanciën. Zo wordt er bijna 284 miljoen euro bezuinigd op het Deltaprogramma Zoetwater, dat moet bijdragen aan voldoende zoetwater voor onder meer de landbouw, industrie, natuur en drinkwatervoorziening. De Algemene Rekenkamer luidde hierover onlangs de noodklok. Uit het rapport Zorgen over zoetwater blijkt dat bijna driekwart van de onderzochte maatregelen uit de eerste fase van het Deltaprogramma Zoetwater vertraging opliep. De uiteindelijke kosten vallen dan bijna 40% hoger uit dan begroot. Daar komt dan ook bij dat voor het gehele Deltafonds tot 2050 een financieringstekort van 12 miljard euro wordt voorzien. Ik heb hierover een vraag aan de minister. Hoe verantwoordt de minister de bezuiniging van 284 miljoen, juist nu de zoetwateropgave steeds urgenter wordt? Hoe voorkomt de minister dat financiële tekorten en uitvoeringsvertragingen elkaar steeds verder versterken? Kan de minister bovendien toezeggen dat de regionale zoetwaterprogramma's kunnen blijven rekenen op voldoende financiering vanuit het Deltafonds?

Voorzitter. Ik zou ook graag de aandacht willen vestigen op een nogal prikkelend advies van de deltacommissaris. Hij pleit ervoor om met Brussel in gesprek te gaan over de ecosystemen van de toekomst, omdat klimaatverandering gevolgen heeft voor de houdbaarheid van bestaande natuurdoelen. Het kabinet onderschreef dit advies al op een eerder moment, maar welke concrete stappen worden er dan richting Brussel gezet, vraag ik aan de minister. Is de minister dan misschien ook bereid om daarbij, samen met zijn collega van LVVN, ook de mogelijkheden te onderzoeken om de Nederlandse Natura 2000-gebieden en hun instandhoudingsdoelstellingen waar mogelijk te herzien?

Voorzitter. De gevreesde Kaderrichtlijn Waterdeadline komt steeds dichterbij. Hoewel de minister pragmatisme liet zien door te stellen dat vergunningverlening niet volgens het "one out, all out"-principe zal werken, hebben wij nog wel enkele zorgen. Hoe zorgt de minister ervoor dat bij de uitwerking van de stroomgebiedbeheerplannen voldoende rekening wordt gehouden met de nutriënten afkomstig uit het buitenland, de natuurlijke bronnen en de historische belasting, zodat maatregelen proportioneel blijven? Kan de minister bevestigen dat de afstemming met het achtste actieprogramma Nitraatrichtlijn voorkomt dat boeren met aanvullende regionale verplichtingen worden geconfronteerd voor dezelfde nutriëntenopgave?

Voorzitter. Vorige week had ik samen met mijn collega's van VVD, D66 en CDA in Nieuwspoort een debat over onze waterkwaliteit. Dat was hartstikke leuk. Ik sloeg daarbij een positieve noot aan, want ik moest terugdenken aan de woorden die onze minister nog maar een maand geleden tijdens de IenW-begroting sprak: jongens, we

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

zitten al op 87% en dat is echt ontzettend ver. Dat is ook zo. Kijk, natuurlijk zijn we er nog niet, maar laten we ook trots zijn op de resultaten van al die gezamenlijke inspanningen.

Dank u wel, voorzitter.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Ik weet niet of ik nog interrupties heb, maar ik doe het dan toch maar.

De **voorzitter**:
We hadden eigenlijk vier interrupties afgesproken, maar we lopen goed in de tijd. Maar maak het niet te bont.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Nee, voorzitter, ik zal het niet te bont maken. Dat doe ik nooit!

(Hilariteit)

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Kijk, natuurlijk zijn er heel veel mensen heel erg hard aan het werk om die KRW-doelen te halen. Tegelijkertijd halen we die nog steeds niet en over een jaar is toch echt die deadline. Het pragmatisme van de minister is onlangs — dat lezen we ook in de brief — bijgeschroefd. Het aantal maatregelen dat eind 2027 niet gehaald zal worden, is gestegen van 213 naar 341. Dat betekent dat we volgend jaar dus een stuk minder maatregelen gaan halen dan oorspronkelijk de bedoeling was. Hoe kijkt JA21 daarnaar? Maakt JA21 zich daar geen zorgen over?

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Het is inderdaad problematisch dat er een stuk minder maatregelen worden gehaald. Ik heb volgens mij ook geprobeerd te schetsen wat volgens ons deels de reden daarvan is. Uit mijn hoofd heeft de minister ook iets van 6.000 tot 8.000 uitzonderingsgevallen aangevraagd. Ik hoop ook dat dat echt effect gaat sorteren om zo veel mogelijk doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water te behalen, want dat wordt gewoon een hele pittige opdracht, net zoals meerdere Europese landen hier volgens mij een flinke kluif aan hebben.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Ik ben klaar met mijn betoog, voorzitter.

De **voorzitter**:
Oké.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Ik dacht dat ik ook was geëindigd met "dank u wel, voorzitter", maar misschien heb ik dat gemist.

De **voorzitter**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Klopt. U had van tevoren zeven minuten opgegeven en daar was u nog lang niet.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Dan was ik snel, hè?

De **voorzitter**:
Dus u was snel vandaag.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Het spijt me, voorzitter.

De **voorzitter**:
De reis was minder snel, maar uw bijdrage was wel snel. Dank u wel voor uw bijdrage. We gaan naar de volgende spreker. Dat is de heer Schutz van de VVD. Gaat uw gang.

De heer **Schutz** (VVD):
Dank u wel, voorzitter. In algemene zin zijn waterveiligheid en voldoende zoetwater voor de VVD voorwaarden om in Nederland te kunnen wonen, werken en ondernemen. De VVD staat achter de moeilijke, noodzakelijke, scherpe en soms ook pijnlijke keuzes die bij de herijking van het Deltafonds zijn gemaakt. Voor ons is het glas wel meer dan halfvol. We hebben begrip voor degenen die zorg en aandacht vragen voor een project of een beleidsonderdeel dat onder de zaaglijn terecht is gekomen, maar er is ook veel positiefs te melden. We gaan bijvoorbeeld het gemaal van IJmuiden eindelijk vervangen. Daarmee houden we namelijk vier provincies droog. De hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl wordt ook gerealiseerd. Dat is heel belangrijk voor de binnenvaart.

Ja, we hadden last van de droogte deze zomer, vooral in Twente en over de IJssel. Noted, very well noted, en met compassie. Maar er ging ook veel goed. Het beleid werkte, zeker in vergelijking met Duitsland, stroomopwaarts. De VVD kijkt naar veiligheid, bereikbaarheid en het verdienvermogen van Nederland op de lange termijn. De Vereniging van Waterbouwers vertelde mij kansen te zien om bouwprojecten sneller en goedkoper uit te voeren, zoals minder versnipperde aansturing vanuit de overheid, het eerder samenbrengen van overheid en uitvoerders om kennis te delen, en vereenvoudiging van de vergunningverlening aan de voorkant. Denk aan STOER op het VRO-domein. Ook Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier toonde een mooi voorbeeld. Bij dijkversterkingen binnen HWBP-2 werkt het in een alliantie met aannemers. Juist op spannende momenten hielp het de opdrachtgever en ondernemers om aan dezelfde kant van het touw te trekken. Ziet de minister kansen om dit ook elders toe te passen?

Voorzitter. Dan betaalbaar water voor huishoudens en bedrijven. Droogte en verzilting maken zoetwater schaarser en duurder. Welke kostenstijging verwacht de minister en hoe wil hij die beperken? Welke investeringen zijn nodig om later hogere kosten te voorkomen? Hoe houdt hij waterbedrijven en overheden scherp op doelmatigheid? Door vervuiling te voorkomen en beter te zuiveren, kunnen we economische en maatschappelijke kosten beperken. Voor de VVD geldt één grens: geen nationale koppen.

De stikstofproblematiek laat zien hoe onzekerheid over vergunningen bedrijven op kosten jaagt en verduurzaming vertraagt. De VVD wil daarom juridisch houdbare

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

lozings- en onttrekkingsvergunningen, die periodiek worden beoordeeld en zo nodig aangepast, met een algemene einddatum. Tijdelijkheid voor die vergunningen wijzen wij dus af. Wil de minister ervoor zorgen dat Nederland een gelijk speelveld houdt met Duitsland en België? Blijf hierover alstublieft met koepels in gesprek. Voor de verduurzaming hebben we namelijk een sterk en concurrerend bedrijfsleven nodig dat kan uitvoeren. Is er voldoende capaciteit om vergunningen tijdig te herbeoordelen? Krijgen vergunningen met de grootste risico's voor waterkwaliteit en waterbeschikbaarheid voorrang? Wil de minister voor het volgende Waterdebat toezeggen per brief de macrogevolgen en indien mogelijk de impact van onzekerheid omtrent vergunningsherzieningen versus tijdelijkheid van vergunningen voor investeringen, banen en kosten voor ook huishoudens in beeld te brengen? Hoe staat het met onderzoek naar leveringszekerheid van drinkwater voor bedrijven die dat voor hun productieproces nodig hebben? We wachten al zo lang.

Het tweede onderwerp is droge voeten, waterveiligheid en betrouwbare waterwerken. Het Deltaprogramma beschermt ons tegen overstromingen, zorgt voor voldoende zoetwater en helpt Nederland klimaatbestendig en waterrobuust in te richten. De herijking besteedt veel aandacht aan de ruimtelijke inrichting, klimaatadaptatie, maatschappelijke gevolgen en ecologie. De VVD wil de economische toekomst van Nederland hierbij een meer volwaardige plek geven. Waar kunnen landbouw en industrie zich blijven ontwikkelen? Welke verbindingen zijn onmisbaar en wat vraagt het om ons verdienvermogen richting 2100 op peil te houden? Wil de minister dit samen met de deltacommissaris uitwerken? Hij staat ervoor open. De economie komt in de herijking namelijk beperkt aan bod, pas op bladzijde 84, in een paragraafje. De aanpassingen en benodigde budgetten moeten eerst verdiend worden. Laten we dat versterken en de economie tot een volwaardig hoofdstuk in het Deltaprogramma promoveren. Graag een reactie van de minister.

Voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma is naar schatting 14 tot 23 miljard nodig, terwijl 12,6 miljard beschikbaar is. Het totale tekort in het Deltaprogramma loopt richting 2050 op tot 12 miljard, juist nu onderdelen van de rijksbegroting neerwaarts worden bijgesteld en we hebben moeten herprioriteren. Kan publiek-private samenwerking helpen om de benodigde investeringen financierbaar te maken? Hoe wil de minister het tekort op de lange termijn delgen? Welke rol ziet hij voor de private sector? Wil hij toezeggen dat het verdienvermogen van Nederland en de borging daarvan expliciet onderdeel worden van de opdracht aan de derde Deltacommissie? De VVD sluit zich aan bij de vragen die D66 daar zo-even over stelde.

Tijdens een recent kennisthema over het Hoogwaterbeschermingsprogramma bespraken we de later te maken strategische keuzevarianten waar de heer Grinwis het over had, met experts van Deltares, HKV en TU Delft. Onderlegger was een eerder gepubliceerde verkenning van denkrichtingen genaamd Ruimte voor zeespiegelstijging 2. In dat rapport krijgt meegroeien naar de beleving van de VVD meer nadruk, terwijl we in de praktijk waarschijnlijk meerdere scenario's zullen moeten combineren. De onderzoekers zien voordelen. Bouwen met de natuur kan goedkoper zijn en kansen bieden voor natuurherstel. Dat horen we vaker en dat moge ook zo zijn. Voor de VVD staat vooral veiligheid voorop, zowel op de lange termijn als tijdens de uitvoering. Wat gebeurt er als in de komende 30 jaar, terwijl de maatregelen nog in ontwikkeling zijn, een springtij samenvalt met een noordwesterstorm met orkaankracht? Als we kiezen voor bouwen met de natuur, moet overtuigend vaststaan dat die aanpak veiliger is dan

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

de huidige keringen, die er eventueel zelfs deels uit gehaald worden, of andere alternatieven. Kan de minister met concrete scenario's nader laten toelichten en onderbouwen hoe de denkrichtingen meegroeien en zeewaarts ons door de tijd heen zullen beschermen, vooral ook tijdens de uitvoering of decennialange aanwas? Hoe leggen we technisch en psychologisch moeilijke keuzes begrijpelijk uit, juist aan inwoners van gebieden waar het idee van land teruggeven aan de zee zeer gevoelig ligt? Voor meegroeien is een ruimtelijk beslag voorzien van minimaal 300 vierkante kilometer alleen al in de Zuidwestelijke Delta. Welke gronden heeft men hiervoor voor ogen? Welke gebieden en functies zouden hierdoor worden geraakt? Hier moeten we samen meer over spreken. Waarom zou zeewaarts minder aantrekkelijk zijn? Dan wordt er snel gewezen op juridische belemmeringen op het vlak van Natura 2000. Daar moeten we het ook over hebben. Sommige natuur uit Natura 2000 komt niet meer terug. Misschien moeten we, net als een van de onderzoekers zei, ook spreken over Natura 2100 en Natura 2200.

Ik ga naar het volgende blokje: zeewater en verlies van vrijstellingen voor economische dragers. Zoetwater is nodig voor drinkwater, landbouw, industrie en bevaarbare vaarwegen. Droogte en verzilting betekenen risico's op misoogsten, productieverlies en hogere transportkosten. Bij minder water kunnen ook de concentraties van verontreinigde stoffen oplopen. Daarom moeten de zoetwateraanpak en de Kaderrichtlijn Water op elkaar aansluiten nu het Rijk zich voornamelijk zal richten op het hoofdwatersysteem. Hoe komen we in de regio op afgestemd beleid over het vasthouden, opslaan en aanvoeren van zoetwater?

Ik neem Zeeland als voorbeeld, omdat ik dat het beste ken. Daar is op de korte termijn ruimte in de regels en financiering nodig voor praktijkproeven met infiltratie, ondergrondse opslag, hergebruik van gezuiverd afvalwater en aanvoer via pijpleidingen, bijvoorbeeld via Schouwen-Duiveland. Voor de lange termijn maken we landelijke keuzes over het hoofdwatersysteem, maar graag in overleg met Zeeland en andere regio's met vergelijkbare problemen.

Wat doen we wel met zoetwater? Wil de minister innovatie stimuleren en bedrijven helpen zich aan droogte aan te passen, bijvoorbeeld met druppelirrigatie in gebieden waar aanvoer lastig is? De deltacommissaris, sommige waterschappen en de land- en tuinbouw zien ook kansen voor veilig hergebruik van gezuiverd afvalwater, ook wel effluent genoemd. Ziet de minister die kansen ook?

De **voorzitter**:
Meneer Schutz, er is een interruptie voor u van de heer Grinwis. Hij is ook al door de interrupties heen. Maar gaat uw gang als u het kort en bondig houdt.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ja, dank. Zoetwater is wel een aangelegen punt. Ik ben het eens met de inzet en de vragen van de heer Schutz aan de minister. Hoe waardeert hij het dat de hele zoetwaterbijdrage voor regionale projecten is geschrapt? Dat is 25%. De minister had ook kunnen zeggen: nou ja, oké, we hebben wat minder geld beschikbaar, maar we houden het idee van zo'n impuls en het versnellingsgeld uit het Rijk wel in stand door bijvoorbeeld de helft, 12,5%, nog te blijven bijdragen en de andere helft op het bordje van bijvoorbeeld provincies neer te leggen. Dat heeft de minister niet gedaan. Wat is daar de inzet van de VVD? Deze vragen landen straks allemaal op rotsige bodem

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

zonder geld.

De heer **Schutz** (VVD):
Die keuze is niet uit weelde gemaakt. Het is niet zo dat we met elkaar voor ons plezier die keuze hebben gemaakt. Tegelijkertijd, als we het met z'n allen van belang vinden dat we dit wel doen, moeten we ons ook de vraag stellen: wat doen we dan niet? De vraag kan ik ook aan de minister stellen. Maar het eerlijke antwoord is dat daar dan ook weer de afweging bij hoort. Ik kijk dan terug naar hoe we uiteindelijk tot die herprioritering zijn gekomen. Daar hebben we als Kamer, als fracties, aan de voorkant met moties input op kunnen geven. De minister is tussentijds met ons in gesprek gegaan. Op een gegeven moment komt er dan iets uit en dat schuurt en knelt. Dat begrijp ik. Die keuze vind ik ook niet fijn, maar uiteindelijk moet je dan ook die keuze omarmen. Dat betekent niet dat we de regio's daarmee aan hun lot overlaten. Maar cofinanciering door het Rijk van regionaal te voeren beleid ligt misschien iets minder voor de hand dan het ter hand nemen van het onderhoud van een brug of ander belangrijk werk. Tegelijkertijd moeten we wel in contact blijven. Zou de financiering van het zoetwaterverhaal ook niet een onderwerp kunnen zijn voor een Deltacommissie? Uw eigen voorbeeld van de jaarschuif zou iets kunnen zijn. Ik wil me daar niet op voorhand al op vastleggen. Die keuzes moeten we later maken. Het is eigenlijk een vrij lang antwoord. Ik heb wel begrip voor de vraag, maar ik vraag eigenlijk ook wel begrip terug voor de realiteit dat we hebben moeten kiezen.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
De VVD heeft inderdaad moeten kiezen: miljarden uitgeven aan het buitenland en niet aan het Nederlands waterbeleid. Dat is de reden waarom we nu hier het zoveelste debat hebben, waarin we, iedereen met elkaar collectief, tot de conclusie komen dat er geen geld is voor de Nederlandse waterinfrastructuur. Als de VVD wil kiezen, dan had ze niet op de Zwaluwenberg een robbertje moeten vechten over gedragsnormen en fatsoen, maar over de vraag of we nu eens daadwerkelijk geld gaan investeren in Nederland in plaats van elk jaar meer dan 35 miljard over de landsgrens heen overmaken.

De heer **Schutz** (VVD):
Het antwoord is nee, denk ik. De vraag of we wel of niet in het buitenland investeren, is niet per se een vraag die binnen IenW aan de orde is. Dat gaat over een begroting van een heel ander departement. Daar hoort die vraag thuis. Die afweging is ook niet alleen aan de VVD, maar die maken we gezamenlijk in de coalitie en daarna ook gezamenlijk met de Kamer. Met andere woorden, als u daar bezwaar tegen heeft, dan zie ik uw amendement ten aanzien van die portefeuille vast al wel aankomen.

De **voorzitter**:
Meneer Schutz, gaat u verder met uw betoog.

De heer **Schutz** (VVD):
Dank u wel. Ziet de minister de kansen voor effluent ook? Wil hij toezeggen te bekijken waar voldoende gezuiverd afvalwater veilig kan worden ingezet? Welke praktische en financiële belemmeringen moeten daarvoor wijken? Kan hij de Kamer binnen een halfjaar informeren over de gesprekken en ook het plan van aanpak voor droogteadaptatie, inclusief effluentgebruik, naar de Kamer sturen?

Tot slot, voorzitter. De evaluaties van Natura 2000-beheerplannen zorgen voor

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

onzekerheid bij vissers, inwoners en recreatieondernemers op en rond de grote rijkswateren. Er kwam stevige kritiek naar aanleiding van de Texelse publieksbijeenkomst, zo bleek op 6 november uit de Texelse Courant. Tevens uitten de gemeenteraden van Veere en Noord-Beveland en de recreatiesector in Zeeland in de PZC hun zorgen over de in de lucht hangende economische gevolgen van de evaluaties rond de Voordelta en het Veerse Meer, dat juist mede is bedoeld voor recreatie. Welke economische activiteiten zouden hun vrijstellingen verliezen en opeens vergunningsplichtig worden door de aanstaande beheerplannen? Als vrijstellingen voor bestaand gebruik dreigen te vervallen omdat kennis ontbreekt, hoe zorgt de minister er dan voor dat het nodige onderzoek alsnog op tijd wordt gedaan? De VVD wil bestaande activiteiten zo veel mogelijk behouden. Die hebben we ook keihard nodig voor onze economie. Welke inspanning levert de minister of het kabinet om ondernemers bij eventueel verlies van een vrijstelling een uitvoerbare route naar een vergunning te bieden? Overweegt de minister hele gebieden af te sluiten of ondernemers te laten stoppen? Wat betekent dit voor de activiteiten op of rond de meer dan twintig overige rijkswateren? Moeten andere gebieden zich net zo'n zorgen maken als de Waddeneilanden en Zeeland al doen of kan de minister die gebieden geruststellen? Inwoners, ondernemers en overheden moeten immers kunnen rekenen …

De **voorzitter**:
Ik heb een interruptie van mevrouw Wiersma.

De heer **Schutz** (VVD):
… op een integrale aanpak en tijdig weten waar ze aan toe zijn.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Wat de heer Schutz net uiteenzet, is een passage waar ik en ook mijn partij zich eigenlijk wel erg zorgen om maken. We zien dit ook bij de dijkversterkingen. Die lopen achter. Dat geldt ook voor een hele hoop projecten van bijvoorbeeld Rijkswaterstaat, zoals het opspuiten van zand. Dat heeft ook met de bescherming van ons land te maken. Wij krijgen signalen dat er in dat kader ernstige bezwaren zijn tegen het aanwijzen. Dat doet dit kabinet, waar de partij van de heer Schutz ook in zit. Het wil namelijk de Hollandse kust ook als Natura 2000-gebied gaan aanwijzen. Ziet de heer Schutz dat dit wat hij zojuist aankaartte ook in de problemen kan brengen? Wij zien namelijk enorm veel bezwaren bij het uitvoeren van dit soort projecten in relatie tot het aanwijzen van de Hollandse kust als Natura 2000-gebied.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik heb de vraag genoteerd of wij bezwaren zien bij het aanwijzen van de Hollandse kust als Natura 2000-gebied. Ik stel vast dat dat een bevoegdheid is van LVVN. Met andere woorden, die vraag hoort aan een andere tafel gesteld te worden, maar ik zie natuurlijk wel het zorgpunt. Anders zou ik net niet de opmerking hebben gemaakt ten aanzien van bestaande natuur en bestaande beheerevaluaties. Ik kan die vraag dus niet beantwoorden, maar ik deel wel de zorg.

De **voorzitter**:
Een vervolgvraag.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Ja, ik wil toch nog even vervolgen, want het is natuurlijk wel een heel groot probleem als

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

we zeggen dat er een schutting tussen zit en dat het bij een andere commissie ligt, terwijl het enorm veel impact heeft op al die zaken die we hier bespreken. Volgens mij kunnen we dat op die manier niet behandelen. Dat is juist ook het hele probleem. We moeten het vanuit deze commissie wel integraal bekijken. Dat wil ik eigenlijk nog even meegeven. Er zit een enorme zorg, maar volgens mij kwam de heer Schutz erop uit dat hij dat ook ziet en deelt. Volgens mij moeten we dit kabinet ook meegeven dat het daar nog eens goed over nadenkt, juist vanuit de impact die het heeft op alles wat we hier vandaag bespreken. Ik hoop dat we daarin een bondgenoot vinden in de heer Schutz. Misschien kan hij daar nog even antwoord op geven.

De heer **Schutz** (VVD):
Aan de lange aanloop voorafgaand aan de vraag — ik gaf het ook in antwoord op een eerdere vraag aan — kunt u zien dat ik die zorg zeker deel. Alleen, ik kijk natuurlijk wel vanuit een IenW-perspectief naar dat onderwerp en die vraag. De omstandigheid is dat LVVN daarin het bevoegd gezag is en dat ik de discussie vanuit dat departement en dat beleidsterrein niet ten volle heb gevolgd. Ik ken dus ook niet de argumenten die er misschien wél voor pleiten. Daarom wil ik daarin wel voorzichtigheid betrachten. Ik wil niet te veel vooruitlopen op het antwoord. Maar ik ben, denk ik, net heel duidelijk geweest over de mate waarin ik zorgen heb, met name over de ondernemers. Dat zijn agrariërs, vissers, recreatieondernemers, en dan vergeet ik er nog een heleboel, zoals strandtenteigenaren. Daar drinken we ook graag een kopje koffie en verblijven we in de zomer. Daar maak ik me echt zorgen over. Wat is daar het gevolg van? Wat mij betreft is Natura 2000 iets wat hand in hand moet gaan met economische activiteit. Ik hoop dat ik daarmee genoeg antwoord heb gegeven aan mevrouw Wiersma.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met uw betoog.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik ben er bijna. Besturen met schaarste is niet makkelijk. Steun voor het vele goede. Laten we samen kijken hoe we de noden in dit brede beleidskader zo goed mogelijk kunnen lenigen, met oog voor hen die gemengde gevoelens hebben over datgene wat onder de zaaglijn staat. Steun en veel sterkte voor deze minister.

De **voorzitter**:
Dank u wel voor uw bijdrage. Dan gaan we nu naar mevrouw Wiersma van de BBB.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Oké, ik moet even mijn spullen goed neerleggen. Ik denk dat ik er zo ben.

Voorzitter. Het was een uitzonderlijk jaar. Na een lange, droge zomer vragen we boeren en waterschappen om iedere druppel vast te houden, maar het Deltaprogramma wordt leeggeplunderd, terwijl de regio's juist daarin elke geïnvesteerde euro over de kop doen en bijplussen. Ik wil de minister vragen wat hij zegt tegen een waterschap dat al jaren investeert in water vasthouden en rekent op geld uit het Deltafonds, terwijl het Rijk tegelijkertijd keuzes uitstelt over de rivieren die datzelfde gebied ontwateren.

Voorzitter. Droogte ontstaat simpelweg als er te weinig regen valt. Dat is simpel. Hoelang een gebied daarna droog blijft, wordt ook beïnvloed door de manier waarop we ons watersysteem hebben ingericht. Het is zojuist al meermaals benoemd. Nederland

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

ligt voor meer dan een kwart onder zeeniveau. 60% van Nederland is gevoelig voor overstromingen. Decennialang hebben we daarom ook geleerd om water snel af te voeren. Dat blijft ook nodig bij zware regenval. Clusterbuien kunnen in een korte tijd een gebied volledig onder water zetten. Op de hoge zandgronden in het oosten en zuiden, maar ook in Zeeland en bijvoorbeeld expliciet op onze eilanden, zien we duidelijk hoe belangrijk het is om water ook vast te houden. Waterschappen proberen al langer die richting in te slaan, maar het kost uiteraard enorm veel geld. Het voortdurend verhogen van de waterschapslasten is geen gewenste oplossing. De vraag is daarbij hoeveel die inspanningen kunnen opleveren zolang het hoofdwatersysteem water blijft afvoeren. Als de rivierbodem insnijdt en het rivierpeil daardoor laag staat, kunnen rivieren bovendien drainerend werken op het omliggende grondwater. Wie dan alleen maar naar het regionale watersysteem kijkt, loopt het risico dat het Rijk met de ene hand afvoert wat het waterschap met de andere hand probeert vast te houden. Kan de minister bijvoorbeeld voor de Rijn per Rijntak aangeven waar rivierbodemdaling bijdraagt aan verdroging, welke maatregelen al gereed zijn om uit te voeren en wanneer de eerste schop in de grond gaat? Wil hij daarbij laten zien wat lage rivierstanden bij Lobith betekenen voor het grondwater in het oosten van het land, naast de effecten van lokale neerslagtekorten en andere oorzaken?

Dan de stuw bij Driel. Bij lage afvoer doet de stuw ertoe voor de verdeling van het Rijnwater. Wij krijgen signalen vanuit de waterschappen dat slijtage aan de drempel die werking kan beperken. Is de minister hiervan op de hoogte? Kan hij aangeven in welke staat de drempel verkeert, wat de stuw bij lage afvoer nog kan regelen en of er herstel nodig is? En als er herstel nodig is, wanneer en van welke middelen?

Voorzitter. Zoetwaterbeleid gaat ook over havens, de binnenvaart en bedrijven die van de vaarwegen afhankelijk zijn. Bij laag water kan een schip minder vracht meenemen. Het afgelopen jaar hebben we zelfs gezien dat er een vaarweg afgesloten kan worden. Dat is desastreus voor de bedrijven. Ondernemers draaien op voor de gevolgen en hebben niet snel een alternatief. Die kosten werken door in de hele keten. Tegelijkertijd moeten we in het westen voldoende zoet water beschikbaar houden als het zout water verder binnendringt. De minister gaat met het Havenbedrijf Rotterdam, de binnenvaart en de betrokken waterschappen in gesprek over de toekomstige inrichting van de Nieuwe Waterweg. Maar daarbij zien we dat ook de variant van een afsluitbare Nieuwe Waterweg serieus op tafel ligt, en dat is een ingrijpende keuze. Kan de minister hier aan ons uitleggen wat die optie kan betekenen voor verzilting, zoetwaterbeschikbaarheid en de bevaarbaarheid, en wat de gevolgen zouden zijn voor de toegang tot de haven en de waterveiligheid? Wil de minister dit gesprek, ook gezien de ontwikkelingen van het afgelopen jaar, met hoge urgentie doorstarten en de Kamer zo snel mogelijk laten weten welke opties via welk tijdspad verder kunnen worden uitgewerkt? Ik zie dat er in 2040 een plan moet liggen en ik begrijp dat het een heel omvangrijk maar ook complex plan is, maar dat is volgens mij niet de urgentie die dit thema vraagt, zoals het afgelopen jaar laat zien. Welke maatregelen kan de minister ondertussen al nemen om ook de bevaarbaarheid van de rivieren bij laag water te verbeteren?

In het kader van de tijd. Dit stukje ging over de aanwijzing tot Natura 2000 van de Hollandse Kust. Ik heb dat al aan de heer Schutz voorgelegd. Ik wil de minister daarover alleen vragen of hij kan aangeven of vóór definitieve aanwijzing de geplande suppleties zonder problemen op tijd kunnen doorgaan en of hij daar ook garanties voor kan geven. Want als dat vandaag niet kan, wanneer krijgen we die zekerheid dan wel? Dat is dus in

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

het kader van die werkzaamheden aan de kust. Ik zie dat dat overkomt.

Voorzitter. De Zeeuwen. Voor Zeeland is de beschikbaarheid van zoet water in het groeiseizoen natuurlijk enorm belangrijk, want het bepaalt wat ze kunnen telen en of bedrijven daar toekomst hebben. Tijdens het werkbezoek aan het Grevelingenmeer spraken we over de keuzes die op de lange termijn nodig zijn voor het watersysteem in de zuidwestelijke delta. Intussen liggen er in Zeeland al concrete plannen om regenwater beter vast te houden, zoet water ondergronds op te slaan en gezuiverd afvalwater opnieuw te gebruiken. Ook verkent Zeeland met De Pupe, of hoe je het ook maar uitspreekt — ja, zeg ik het goed?; nou, dat was een goede gok — de mogelijkheid om in de winter zoet water naar Schouwen-Duivenland aan te voeren en het daar op te slaan voor het groeiseizoen.

Voorzitter. Zeeland laat zien dat zij zelf stappen ondernemen, maar het Rijk is ook aan zet. Is de minister bereid om toch geld vrij te maken voor de uitvoering van de Zeeuwse zoetwaterprojecten en daarover concrete investeringsafspraken te maken met deze regio? Kan de minister toezeggen dat het Rijk ook na '27 blijft bijdragen aan regionale maatregelen uit het Deltaprogramma Zoetwater? Wanneer geeft het kabinet uitvoering aan de aangenomen motie-Boelsma-Hoekstra over het infiltratiebeleid voor andere toepassingen dan drinkwater, zodat Zeeuwse projecten voor ondergrondse wateropslag verder kunnen?

Voorzitter, terug naar de middelen. Zoals ik zojuist al zei, kan de minister wijzen op de eigen belastinginkomsten van de waterschappen, maar een eigen belastingstelsel ontslaat het Rijk niet van zijn verantwoordelijkheid. Burgers voelen zich onderhand een melkkoe van deze overheid door steeds hoger wordende belastingen. Dat geldt ook voor de waterschappen en de gemeenten. Als een project ook nodig is voor de landelijke zoetwatervoorziening of samenhangt met rijkskeuzes over bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, dan hoen daar gewoonweg een passende rijksbijdrage en een integrale afweging bij. Welke projecten in het Deltaprogramma Zoetwater worden door de korting geschrapt, versoberd of uitgesteld en in welke regio's? Wil de minister per project aangeven welk bedrag wegvalt en welke gevolgen dat heeft voor medefinanciering, uitvoering en uitvoerbaarheid? Is hij bereid de korting te heroverwegen voor projecten die al klaarstaan om te starten en die aantoonbaar bijdragen aan de zoetwatervoorziening?

We krijgen daarbij ook signalen vanuit de regio's dat rijksprojecten beslag kunnen leggen op de vrije ruimte in het Meerjarig Financieel Kader waar ook regionale projecten uit zouden kunnen worden bepaald. Wil de minister voor de verdeling van die middelen met LVVN, de Unie van Waterschappen, het IPO en de VNG afspreken welk budget er voor regionale projecten beschikbaar blijft?

Voorzitter. Dan kom ik op de watersysteemheffing. Als het aantal agrarische bedrijven afneemt of het grondgebruik verandert, kan ook verschuiven wie voor het watersysteem betaalt. BBB wil weten wat dat in de praktijk betekent voor boeren die doorgaan, voor inwoners en voor bedrijven. Wil de minister die lastenverschuiving samen met de waterschappen in beeld brengen en aangeven hoe hij voorkomt dat landelijke beleidskeuzes de rekening bij een steeds kleinere groep neerlegt? Ik zie daarin ook een enorme onrechtvaardige verdeling waar de rekening wordt neergelegd, want voor alle hectares die er zijn in Nederland …

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
U heeft een interruptie. Ik zat te wachten op een goed moment, maar …

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
O, nee, hoor. Ik probeer er snel doorheen te gaan in het algemeen belang.

De **voorzitter**:
Ja, natuurlijk, maar u heeft een interruptie van de heer Schutz.

De heer **Schutz** (VVD):
Mijn vraag gaat nog over het vorige onderwerp. Ik hoor mevrouw Wiersma ervoor pleiten om toch naar die zoetwaterprogrammering te kijken en als Rijk verantwoordelijkheid te nemen daar waar die projecten onder de zaaglijn terechtkwamen. Waar denkt mevrouw Wiersma dan aan? Waar moet dat dan vandaan komen? Ik kan ook die vraag stellen, maar daar hoort ook de vraag bij "maar wat dan niet?".

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Volgens mij kan ik meegaan in wat er gezegd wordt. Uiteindelijk moet je prioriteiten stellen in een verdeling. Wat ons betreft is die verdeling niet goed. Ik heb zelf net ook een amendement ingediend, waarmee we middelen die nu bijvoorbeeld voor het buitenland worden aangewend juist binnen Nederland … Ik hoorde de heer Schutz zojuist zeggen "dat is een andere commissie, dus dat moet je dan in die commissie bekijken". Dat is wat ons betreft fundamenteel onjuist. Afgelopen week heeft er een fundamentele reset plaatsgevonden binnen dit kabinet. Daar had natuurlijk ook uit kunnen blijken — dat zullen we de komende tijd zien — dat er minder middelen weglekken, om maar in watertermen te blijven, naar het buitenland en dat er dus meer middelen beschikbaar blijven voor alle problemen waar we binnen de Nederlandse grenzen tegenaan lopen.

De **voorzitter**:
Meneer Schutz laat het hierbij. Gaat u verder.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Oké, even kijken waar ik was gebleven. Ja, de watersysteemheffing. Ik zie daarin ook een enorme onrechtvaardige verdeling waar de rekening wordt neergelegd, want voor alle hectares in Nederland moet er werk worden gepleegd door de waterschappen. Er moet onderhoud plaatsvinden, het waterpeil moet worden beheerd, de watergangen moeten worden schoongemaakt en er moet worden gewerkt aan de waterveiligheid. Alles vraagt om een inspanning. Toch wordt er voor een hectare natuur maar een fractie van rond de 5% van de prijs betaald per hectare ten opzichte van de categorie ongebouwd in de vorm van landbouwgrond, terwijl natuurbeheer soms zelfs expliciet de aandacht vraagt, bijvoorbeeld vanwege specifieke natuurdoelstellingen voor het waterpeilbeheer. Waarom wordt de rekening daarvan zo verschillend verdeeld? Het kabinet wil bijvoorbeeld ook nog eens de waterpeilen in Veenweide omhoog zetten. Dat betekent dat de economische opbrengsten enorm gaan dalen. De rekening daarvan en die van de natuur kan dan toch niet bij die grondeigenaren blijven worden neergelegd als de opbrengsten naar beneden gaan, maar de kosten omhoog? Kan de minister specifiek ingaan op dit punt en uitleggen of hij ook ziet dat de rekening niet eenzijdig op de burgers moet worden afgewenteld als het Rijk met dergelijke ingrijpen komt?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter. We hebben daarnaast ook nog woningen nodig. Gemeenten en ontwikkelaars moeten vroeg weten wat er op een locatie nodig is om veilig en betaalbaar te bouwen. Bij de ontwikkeling van een plan voor een diepe polder wil je vóór het besluit weten waar het water bij extreme regen naartoe gaat, hoeveel berging er nodig is en wie het beheer betaalt. Als het antwoord uiteindelijk is dat het water op de omliggende akkers en weilanden terechtkomt, is ook die rekening doorgeschoven naar mensen die geen zeggenschap hadden over het bouwplan.

Voorzitter. Onder de Omgevingswet kennen we de weging van het waterbelang. Dat is de voormalige watertoets. Gemeenten moeten bij een omgevingsplan rekening houden met de gevolgen voor het watersysteem en de opvattingen van de waterbeheerder erbij betrekken. Maar uiteindelijk is het oordeel van het waterschap niet-bindend. Wat heeft een waterschap daadwerkelijk in handen wanneer het zwaarwegend negatief adviseert, maar de gemeente vervolgens toch wil bouwen? Kan de minister aangeven of hij die positie sterk genoeg vindt? En wil hij regelen dat bij afwijking van een negatief wateradvies vooraf inzichtelijk moet worden gemaakt welke extra kosten voor waterberging, waterbeheer en waterveiligheid gedurende de levensduur van die wijk ontstaan en wie er verantwoordelijk is voor de kosten die ermee gemoeid zijn?

Voorzitter. Ik kom nu bij een heel fundamenteel punt: de peilen in de veenweidegebieden. Ik raakte dat punt net al een beetje aan. Op papier is een peil snel vastgesteld. De minister moet al lachen. Ik denk dat hij zich bepaalde discussies uit het verleden herinnert. Ik ben dan ook heel erg blij dat ik daar nu vanuit mijn parlementaire rol publiekelijk van alles over kan en mag zeggen. Het effect daarvan hangt af van de bodem, de grondwaterstromen, de impact van de seizoenen en de vraag waarvoor een gebied wordt gebruikt. Een slootpeil is overigens niet hetzelfde als grondwaterstand. Sturen op slootpeilen is echt van een andere orde dan sturen op grondwaterstanden. In de zomer heb je een holle grondwaterspiegel en in de winter heb je een bolle grondwaterspiegel. Die twee kunnen bij hetzelfde slootwaterpeil enorm van elkaar verschillen. Dat kan in veenweidegebied gerust 0,5 meter zijn. Het waterschap moet met kennis van het gebied, en in overleg met boeren en terreinbeheerders, kunnen bepalen welk peil bij het gebied past. Zo wordt dat ook al jaren gedaan, op een zorgvuldige manier. Als een provincie een andere functie voor een gebied wil, moet die daar open over zijn. Dan moeten ze een gebiedsproces ingaan en geld reserveren voor de gevolgen voor de eigenaar en de ondernemers die daar zitten. Want wie ervoor zorgt dat een stuk grond dat in eigendom is van een ondernemer, minder waard wordt of minder bruikbaar wordt door keuzes van het Rijk, moet ook het gesprek aangaan over de afhandeling van de schade die dat met zich meebrengt. Toch wil dit kabinet dat zorgvuldige proces overslaan en de immense rekening van dit roekeloze handelen — zo zie ik het — presenteren aan vooral de boeren. Ik zal hier binnenkort natuurlijk met de minister van VRO de discussie uitgebreid over aangaan. Maar het kabinet spreekt met één mond. Ook deze minister is hier gedeeltelijk verantwoordelijk voor.

Uit een toezegging van de minister van VRO aan mij, over de juridische consequenties van het opnemen van specifieke grondwaterstanden in de Nota Ruimte, blijkt dat mijn zorgen hierover terecht waren en zijn. Door dit op te nemen in de Nota Ruimte ontstaat er voorzienbaarheid, waardoor eventuele kopers in de toekomst mogelijk geen recht hebben op nadeelcompensatie. Dat kan wat mij betreft niet het geval zijn. Dat kan toch niet waar zijn? Boeren die daar al jaren zitten en de afgelopen jaren ook fors

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

geïnvesteerd hebben — dat verwacht de overheid ook van hen — zien hun eigendommen afgewaardeerd worden. Als zij dat niet meer tegen de waarde die het vertegenwoordigt, kunnen verkopen, is dat een enorm principieel punt. Voor veel boeren in deze gebieden — dat zijn melkveehouders — zit hun pensioen in de waarde van de grond. In de melkveehouderij zie je dat het kapitaal van het hele bedrijf vooral in grond zit. Daar werk je je hele leven keihard voor, 70, 80 en soms meer uren per week. Dat pensioen lijkt nu door de overheid met een pennenstreek afgepakt te worden. Dat is zo absurd en onrechtvaardig dat ik het hier wil en moet benoemen. Kan de minister aangeven of hij dat ook onwenselijk vindt?

Het gaat in Nederland om ongeveer 100.000 hectare. Deze minister is systeemverantwoordelijk voor de waterschappen. Indirect is hij dan ook verantwoordelijk voor de waterpeilen in die gebieden. De gebiedsprocessen lopen nu zorgvuldig met provincies en waterschappen. Kan hij aangeven of hij daarmee ook van mening is dat dit eigenlijk niet op deze manier zou moeten landen in de Nota Ruimte? Als hij vindt dat dat wel moet, zijn dan ook de bijbehorende middelen gereserveerd in de begroting van een van de betrokken departementen?

De **voorzitter**:
Er is een interruptie voor mevrouw Wiersma van mevrouw Boelsma-Hoekstra.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Dank voor het bevlogen betoog over de veenweide. Ik ben daar in een vorig leven veelvuldig bij betrokken geweest. Ik heb een vraag aan mevrouw Wiersma. Ik ben het ermee eens dat dat een enorme vermogens- en inkomensschade is. Het is ook onderkend in Brussel wat dat betekent voor de agrariërs. Maar de boeren waren, ik denk ten tijde van het Nationaal Programma Landelijk Gebied, al heel ver op weg om met grondwaterpeilen een gebiedsproces in te gaan. Zij liepen in de vorige periode helemaal vast omdat de middelen om dat te bewerkstelligen onder het programma werden weggehaald. Mijn vraag aan mevrouw Wiersma is tweeledig. Ten eerste, onderkent ze dat dat toen echt zonde is geweest? Ten tweede weet ik eigenlijk niet zo goed of het net in de Nota Ruimte is gekomen of dat het al in het concept stond, maar daar kan ze me vast bij helpen.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Ik kan daar heel uitgebreid op ingaan, want in het NPLG ... Kijk, die gebiedsprocessen liepen al en lopen nog steeds. Dat is niet nieuw in het NPLG, want het Veenweideprogramma van Friesland is volgens mij in 2017 al vastgesteld. Het Veenweideprogramma van de overheid loopt ook al veel langer dan het NPLG bestaat, dus dat heeft daar niet direct invloed op. De middelen die beschikbaar waren onder het NPLG zijn verreweg niet genoeg om ook die veenweidegebieden af te waarderen. Het gaat om ongeveer 100.000 hectare in Nederland, waarvan in Friesland in het vorige decennium, zeg maar tien jaar geleden, al gezegd werd dat er een afwaardering van zo'n 30.000 à 40.000 euro per hectare moest plaatvinden. Inmiddels zijn de grondprijzen enorm gestegen, ook in Friesland en ook in de veenweidegebieden, dus dat is al verre van toereikend. De offerte die er dus destijds lag voor bijvoorbeeld Friesland — we komen er allebei vandaan — liet het volgende zien. Alleen al voor de afwaardering van grond in de veenweidegebieden in Friesland — dat is ongeveer 40% van de oppervlakte in Nederland — was 2 miljard nodig. Dus als je dat allemaal meeneemt, moet je vervolgens een gebiedsproces ingaan om te kijken of dat überhaupt wel overal moet. In

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

de Nota Ruimte wordt nu heel generiek gekeken, terwijl je ook gebieden hebt waar bijvoorbeeld …

De **voorzitter**:
Mevrouw Wiersma, kunt u compact ingaan op de vraag?

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Dat vind ik heel moeilijk, zoals blijkt. Ik zal mijn best doen.

De **voorzitter**:
Ik daag u uit.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Je hebt bijvoorbeeld ook gebieden waar klei op veen zit. De vraag is of je daar überhaupt naar grondwaterstanden van -20, -40 moet. Maar de Nota Ruimte kondigt dat nu wel heel generiek aan, en dat is juist waarom ik zeg: doe het gebiedsgericht, in de gebiedsprocessen die al lopen — die zijn nooit gestopt; die lopen nog steeds — en laat het ook daar, bij de provincies en waterschappen. Doe dat zorgvuldig.

De **voorzitter**:
Een vervolgvraag.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
De gebiedsprocessen lopen al heel lang, maar die hebben in de vorige periode enorm stilgestaan omdat er best wel heel veel geld nodig is. Ik denk dat we dat met elkaar eens zijn. Over de gebiedsprocessen zijn we het ook helemaal eens. Maar boeren kunnen alleen maar iets doen aan de peilen als er ook goede compensatie tegenover staat. Er lag een goede envelop richting het Rijk voor wat er nodig was om in ieder geval een start te maken met de eerste gebiedsprocessen. Ik mis een reflectie op het feit dat we toen al stappen hadden kunnen maken. Het tweede punt — dat weet ik zelf dus niet, omdat ik niet in de VRO-commissie zit — is de vraag of dat generieke peil al in het concept stond of dat het er net in is gezet. Ik denk dat we het erover eens zijn dat die gebiedsprocessen van wezenlijk belang zijn om daar stappen in te kunnen zetten.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Ik denk dat hier niet heel goed wordt gelet op wat ik net zei. Er is helemaal niks stopgezet. Er is helemaal niets stilgezet. Er is geen lopend gebiedsproces gestopt. Sterker nog, tijdens de vorige periode is er nog 3 miljard overgemaakt naar de provincie voor de koploperpakketten, toen het kabinet-Schoof net begon. Dat was juist om uitvoering te geven aan al die koploperprojecten. Het is allemaal dikke onzin om te zeggen dat dat gestopt is. Dat is pertinent niet waar. Is er veel geld nodig? Jazeker. Dat geld was destijds al niet gealloceerd voor die veengebieden, en dat geld is er nu waarschijnlijk ook niet. Dat is ook waarom ik het zo kwalijk vind om wel iets in de Nota Ruimte op te nemen. Volgens mij heeft u zojuist kunnen zien dat ik al even, toen de minister begon te lachen om dit onderwerp … Er hebben in het vorige kabinet ook stevige discussies over plaatsgevonden. Daar kon ik vanuit mijn vorige rol niets over zeggen, zoals u weet, maar dat kan ik nu wel. Ik en mijn partij vinden dat je dit soort generieke grondwaterpeilen … Het is overigens krankzinnig. Ik wil niet veel zeggen, maar als je in een beetje een grote polder stuurt op -20 als grondwaterpeil, dan komt een gedeelte ervan gewoon onder water te staan. Laat het aan de gebieden over …

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Kunt u een poging doen de vraag te beantwoorden? U weidt enorm uit en ik zie ook nog een interruptie van de heer Goudzwaard.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Een kleine concretisering nog even. Het is inderdaad heel wijdverbreid. Ik denk dat wij het in principe wel eens zijn; dat is het probleem op zich niet. Er is wel heel rustig doorgegaan. Onder het NPLG was er ook meer geld beschikbaar, maar dat terzijde. Ik hoop ook echt dat die gebiedsprocessen doorgezet kunnen worden en dat het niet zo is dat het peil omhoog moet zonder middelen.

Op mijn tweede vraag heb ik nog steeds geen antwoord. Onder het vorige kabinet is de concept-Nota Ruimte ter inzage gelegd. Zat dat generieke peil er toen al in of niet? Dat weet ik oprecht niet.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Volgens mij heb ik net indirect aangegeven dat daar heel veel discussies over zijn geweest. Het zat er volgens mij al in toen De Jonge het eerste concept publiceerde en het zat er in het vorige ook in. Ik kan mij hier nu als parlementariër publiekelijk over uitspreken: ik vind het een fundamenteel onjuiste keuze om dat te doen en dat vond ik toen ook, zeg ik tegen mijn buurvrouw van het CDA.

De **voorzitter**:
Dan ga ik naar de heer Goudzwaard. Hij had ook een interruptie.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Korte vraag. Ik onderschrijf de zorgen die mevrouw Wiersma schetst richting de agrariërs in veenweidegebieden. Daar hebben we er in Nederland nogal wat van. Er wordt van alles geprobeerd. Denk aan het HAKLAM-principe, bekalking en aan hazen die in Maasvlaktegebieden worden uitgezet. Fantastisch, maar ik noem ook nog even een van de belangrijke bouwstenen. We hebben woensdag en donderdag de behandeling van de LVVN-begroting. Natuurlijk grijpen IenW en LVVN op heel veel gebieden op elkaar in. Klopt het dat BBB zegt: "Soms moet er binnen een bepaald gebied binnen bepaalde zoneringen vernatting optreden, met daaraan gekoppeld natuurdoelanalyses, NDA's. Soms moeten er hydrologische maatregelen worden getroffen"? Kan BBB daar akkoord mee gaan mits de financiële compensatie voldoende is?

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Daar heb ik een heel simpel antwoord op. Het antwoord is natuurlijk ja. Het gebeurt op dit moment ook al. Als je hydrologische maatregelen wil nemen, dan heeft dat simpelweg consequenties. Dan moet je correct gaan afwaarderen met planschade ofwel nadeelcompensatie. Dat is heel simpel. Maar dan moet je wel over de brug komen met een zak geld. Die moet je ook klaar hebben staan.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Ik zal even kijken waar ik gebleven ben, zodat ik jullie niet dubbel belast.

Mijn concrete vraag aan de minister is of hij het met mij eens is dat dit bij de provincies en waterschappen gelaten moet worden om dat in zorgvuldige gebiedsprocessen te blijven doen.

Wil de minister met deze medebestuursorganen afspreken dat beleidswensen voor een bepaald peil altijd worden getoetst op uitvoerbaarheid, gevolgen voor het grondwater en schade voor de betrokkenen? Wil hij ook vastleggen wie de kosten draagt als een peilwijziging voortvloeit uit een keuze van het Rijk of provincie?

Voorzitter. In "veenweide" zit ook het woord "weide". Voor BBB hoort daar een toekomst bij voor weidegang. Boeren, waterschappen en onderzoekers werken aan waterinfiltratiesystemen om bodemdaling te beperken en landbouw mogelijk te maken. We horen dat IenW de toepassing daarvan in het Nationaal Waterprogramma wil beperken. Waarop baseert de minister die keuze? Wil hij per gebiedstype inzichtelijk maken wat zulke systemen doen met het waterverbruik in droge perioden, de bodemdaling en de mogelijkheden voor weidegang? Blijft er ruimte voor praktijkproeven en ondersteuning waar de resultaten dat rechtvaardigen?

Voorzitter. De regering belooft boeren al maanden duidelijkheid over hun toekomst, over hun grond en over de vraag of ze hun bedrijf nog kunnen voortzetten. Maar welke duidelijkheid krijgen die boeren? Waarschijnlijk krijgen ze de duidelijkheid dat hun bedrijf niet meer past in de plannen van deze regering. Hun grond wordt straks mogelijk niet meer in gebruik genomen, terwijl ze dit al generaties doen. Er komen heel veel nieuwe beperkingen, regels en onzekerheid aan, alhoewel dat natuurlijk ook een vorm van duidelijkheid is.

Voorzitter. Het stopt niet met het voorbeeld dat ik zojuist gaf over veenweide. Probeer het jezelf eens voor te stellen. Je hebt een bedrijf, dat je vader en daarvoor je opa en zijn voorgangers hebben opgebouwd. Je hebt miljoenen geïnvesteerd, je bent daar financiële verplichtingen voor aangegaan en je hebt een gezin. Ineens komt er een kaart van de omgeving waarop jouw gronden zijn aangewezen voor nieuwe maatregelen, bijvoorbeeld een bufferzone van 250 meter langs een beek. Je vraagt je af waarom en wat dat rechtvaardigt. Je krijgt modellen, rapporten en ingewikkelde berekeningen. Daar zijn we in Nederland heel goed in. Maar zodra je doorvraagt, blijkt die lijst nog niet definitief te zijn. De regio kan nog wijzigingen voorstellen, de precieze maatregelen moeten nog worden uitgewerkt en er komen nog nieuwe berekeningen aan. Hoe kun je als ondernemer daarop anticiperen? Er worden plannen afgekondigd met enorme gevolgen, terwijl de onderbouwing niet af is. Ondertussen moeten boeren maar afwachten wat er van hun bedrijf overblijft. Dat is geen duidelijkheid, maar het organiseren van onzekerheid.

BBB vraagt zich steeds nadrukkelijker af: is het terugdringen van de landbouw inmiddels een doel op zichzelf geworden of is dat niet het geval? Het begin op een heksenjacht te lijken. In plaats van met de agrarische sector te kijken naar gezamenlijke en gedragen oplossingen wordt de sector steeds verder gedecimeerd. Dat is kortzichtig. Begrijp me niet verkeerd: BBB wil natuurlijk ook schoon water en dat willen de boeren ook, maar we moeten serieus kijken naar vervuiling die we kunnen aanpakken zonder daarmee direct boeren hun grond, inkomen of toekomst af te nemen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter. Er is een voorbeeld dat alles zegt over de manier waarop de beekdalmaatregelen tot stand komen: de Tungelroyse Beek in Limburg. Die staat op een lijst van beken waarvoor een bufferzone van 250 meter is doorgerekend. Wij hebben gekeken waarom en we hebben daar ook vragen over gesteld. En wat blijkt? De stikstofconcentratie is 2,31 milligram per liter en de norm is 2,30 milligram per liter. Dat is een verschil van een honderdste milligram. Daarvoor wordt een maatregel afgekondigd die enorme gevolgen heeft voor boeren en hun grond. Ik vraag de minister waar de proportionaliteit zit.

Het wordt nog gekker, want volgens de minister komt 39% van de stikstof uit het buitenland. Een groot deel van de rest komt uit de bodem. Dan heb je het over kwel, slib en allerlei andere omstandigheden die ver in het verleden of door natuurlijke processen zijn ontstaan. We weten niet eens hoeveel daarvan echt aan de Nederlandse landbouw kan worden toegeschreven. Ondertussen weten we dat deze beek ook andere problemen heeft, met de inrichting, de waterafvoer, riooloverstort en andere lozingen. Of een bufferzone van 250 meter het waterleven uiteindelijk daadwerkelijk helpt, weten we niet.

Voorzitter. Een betere kleur op de kaart betekent nog niet dat er ook maar één vis beter wordt. Toch zijn het de boeren die hun grond moeten opgeven. Gezinnen vragen zich af of hun bedrijf nog een toekomst heeft. Deze mensen proberen al jaren te voldoen aan regels die steeds veranderen en die geen rekening houden met hun werkelijkheid en praktijk. We hebben dit met Kamervragen op tafel gekregen. Ik vraag me af hoeveel andere beken op de lijst staan zonder dat we precies weten welke maatregelen nodig en proportioneel zijn. Dit gaat niet over cijfers achter de komma, maar over mensen, hun grond, hun bedrijf en hun toekomst. Daarom wil ik graag van de minister weten waarom de Tungelroyse Beek überhaupt geselecteerd is en hoe de minister ingrijpende landbouwmaatregelen kan rechtvaardigen bij een berekende stikstofoverschrijding van slechts 0,01 milligram per liter. Hoeveel andere beken zijn er waar enorme maatregelen worden genomen voor een bizar klein verschil, dat niet eens met die maatregelen wordt aangepakt? En dat terwijl er andere maatregelen zijn die minder ingrijpend zijn. Kan de minister voor alle Nederlandse beken de volledige onderbouwing geven, inclusief herkomst van de vervuiling, ecologische effecten, mogelijke KRW-uitzonderingen en minder ingrijpende alternatieven, en dan op zo'n manier dat er geen zoektocht door zeven rapporten nodig is om al die gegevens bij elkaar te krijgen, a.u.b.? Waarom worden boeren nu al met zulke kaarten geconfronteerd terwijl de onderbouwing nog vragen oproept? Is de minister bereid om toe te zeggen dat er geen nieuwe beperkingen komen voordat van iedere beek in Nederland afzonderlijk overtuigend is aangetoond dat deze maatregelen noodzakelijk, effectief en evenredig zijn?

Voorzitter. Boeren hoeven niet te bewijzen dat de maatregel overbodig is. De regering moet bewijzen dat die maatregel nodig is. Zolang het bewijs ontbreekt, hoort de overheid niet aan het eigendom, het inkomen en de toekomst van mensen te komen. Dat is geen onredelijke eis, al zeg ik het zelf. Dat is wat je van een betrouwbare overheid mag verwachten.

Voorzitter. Dan de riooloverstorten en foutaansluitingen. Ik heb er ook een amendement voor ingediend. We hebben met grote belangstelling het onderzoek van Stichting RIONED gelezen. We schrikken er ook wel van. Nederland heeft bijna 15.000

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

riooloverstorten, en we weten dat die plaatselijk grote gevolgen kunnen hebben voor de waterkwaliteit, maar we hebben nog nauwelijks inzicht in waar die problemen precies optreden. Dan zijn er bijvoorbeeld ook nog de foutaansluitingen. Dat betekent dat bijvoorbeeld de wc, een toilet thuis of de wasmachine op de verkeerde afvoer is aangesloten. Wat is het gevolg daarvan? Urine, ontlasting, wasmiddelen, medicijnresten en andere stoffen kunnen zo in onze sloten en beken terechtkomen, zonder zuivering; en niet alleen wanneer het hard regent, bij een overstort, maar gewoon elke dag.

Voorzitter. Ik vind het best wel schokkend. Want uiteindelijk weten we boeren tot achter de komma te vertellen hoeveel stikstof er uit zo'n bedrijf mag komen, en daar zet deze overheid ook al ingrijpende maateregelen tegenover, maar we weten niet eens waar ons eigen ongezuiverde rioolwater rechtstreeks de sloot in loopt. Wat ons ook verbaast: wie is hiervoor verantwoordelijk? Want de gemeente beheert de riolering en int rioolheffing. Het waterschap is verantwoordelijk voor de regionale waterkwaliteit. De preventie heeft een toezichthoudende rol. Maar wie controleert daadwerkelijk of foutaansluitingen worden voorkomen en hersteld? Wie grijpt in als het niet gebeurt? BBB wil daarom van de minister weten of hij bij provincies wil nagaan hoe zij toezicht houden op de verantwoordelijkheid van gemeenten en waterschappen? Wil hij er ook voor zorgen dat er duidelijke afspraken komen over het opsporen en herstellen van foutaansluitingen? Want we moeten niet alleen blijven onderzoeken: als we weten waar ongezuiverd afvalwater de sloot in loopt, moeten we zorgen dat die aansluiting wordt hersteld. Schoon water krijg je niet door alleen maar naar een specifieke bron te wijzen. Schoon water krijg je door de vervuiling echt bij de bron aan te pakken. Ik wil dus nog twee dingen expliciet van de minister horen. Bij welke opgave wordt kwel opgeteld in de systematiek van de KRW, en waarom? Hoe wordt denitrificatie meegewogen bij de beoordeling van stikstofbelasting in natte natuur?

Ik ben er bijna, hoor. Kan de minister bij een verhoogd stikstofgehalte in het oppervlaktewater uitsplitsen wat afkomstig is van landbouw, verkeerd aangesloten riolen en waar relevant watervogels, zoals in de Oostvaardersplassen? Want dan kunnen we maatregelen richten op de bronnen die lokaal het zwaarst wegen.

Voorzitter. Laten we waterkwaliteit niet gebruiken als een stok om vooral de landbouw mee te slaan en hiermee bedrijven hun toekomstperspectief te ontnemen. Laten we eerst de problemen aanpakken waarvan we weten dat ze er zijn en die nu niet aangepakt worden. Problemen die we kunnen oplossen zonder boeren hun grond en toekomst af te nemen. Waar iedereen beter van wordt: natuur, water, inwoners en de boeren. Want als schoon water echt het doel is, dan zoeken we met elkaar naar oplossingen.

Dan het beheer van soorten, over oplossingen gesproken. Want een bevergang in een waterkering kan vragen om snel optreden. Dat speelt ook rond wegen en het spoor. Graafschade en invasieve soorten kunnen door problemen zorgen. Denk aan dassen bij het spoor of bij wegen, exotische rivierkreeften die oevers aantasten en Aziatische duizendknoop bij de infrastructuur. Elke soort vraagt om een eigen aanpak. Van de rivierkreeft is eerder in een rondetafelgesprek over de KRW al gezegd dat de KRW-doelen nooit gehaald zullen worden als de rivierkreeft niet wordt aangepakt. Wil de minister met waterschappen, Rijkswaterstaat, provincies en ProRail afspreken wie handelt zodra een veiligheidsrisico wordt vastgesteld, hoe snel dat kan en wie de kosten draagt. Waar lopen beheerders tegen vertraging aan? Is dat bij preventie, herstel of

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

toestemming om in te grijpen? BBB wil dat de minister bij die afweging ook de mogelijke schade aan de waterkering, de bereikbaarheid en de kosten voor de omgeving laat meewegen.

Voorzitter. Met het Nationaal Water Programma hebben we straks op papier wat Nederland allemaal wil. De toets is wat de minister daadwerkelijk laat uitvoeren. Ik vraag de minister om drie concrete toezeggingen. Ten eerste: kom met een uitvoeringsplanning voor de aanpak van rivierbodemdaling, de waterverdeling bij Driel en de gevolgen van laagwater voor de binnenvaart. Geef aan wat al kan beginnen, wie het uitvoert en wat het kost. Ten tweede: maak de gevolgen van de korting op zoetwater per regio openbaar en reserveer geld voor regionale projecten die klaar zijn voor uitvoering. Geef de Deltacommissaris daarbij een duidelijke opdracht om de knelpunten tussen ministeries en regio's te signaleren met een termijn waarbinnen het kabinet erover beslist. Ten derde: maak duidelijk welke ruimte waterschappen krijgen om in te grijpen bij ruimtelijke plannen die waterproblemen afwentelen. Geef diezelfde waterschappen ruimte voor vormen van peilbeheer en innovatie die in hun gebied aantoonbaar werken. Bespreek ook met LVVN welke natuurdoelen onder veranderende wateromstandigheden haalbaar blijven, welke maatregelen daarvoor nodig zijn en waar herijking aan de orde is.

Voorzitter. De volgende droge zomer wacht niet op een nieuw programma. De regio's hebben projecten klaarliggen. Welke projecten helpt deze minister dit jaar nog van de grond? Welk budget stelt hij daarvoor beschikbaar?

Tot slot. We hebben vanuit Oost-Nederland gehoord dat er Duitse plannen liggen om voormalige bruinkoolgroeven met Rijnwater te gaan vullen. We maken ons ernstige zorgen over de mogelijke gevolgen daarvan voor de beschikbaarheid van zoetwater in Nederland, vooral in perioden van droogte en lage Rijn-afvoer. Kan de minister toezeggen hierover met zijn Duitse ambtsgenoot in gesprek te gaan en de Kamer te informeren over de uitkomst van dat gesprek en de mogelijke gevolgen voor Nederland?

Nou ja, dit was het. Ik had eigenlijk nog een ander stukje willen toevoegen, maar in het kader van de tijd bewaar ik dat voor de volgende keer.

De **voorzitter**:
Dank u wel voor uw bijdrage, mevrouw Wiersma. Dan ga ik naar de volgende spreker, mevrouw Boelsma-Hoekstra van het CDA. Gaat uw gang.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Dank u wel, voorzitter. Ik begin ook met een stukje landbouw. Het is maar een klein stukje, dus ik ga ermee starten.

In mijn jeugd was er één moment op de dag dat wij thuis stil moesten zijn. Dat was om 12.30 uur, toen mijn vader voor de radio zat. Elke dag om 12.30 uur luisterden we naar Omrop Fryslân voor het weerbericht. Op de boerderij bepaalde het weer namelijk wanneer je kon maaien en gras kon inkuilen of, zoals dit jaar, dat je moest beregenen vanwege een lange periode van droogte. Dit is maar één voorbeeld van een sector die afhankelijk is van te veel of te weinig water. Ik denk dat ik daarom dit jaar, fietsend op Texel, de hele dag aan het kijken was wat de droogte met de gewassen deed. Volgens mij wordt waterbeschikbaarheid of -overschot het belangrijkste thema de komende jaren

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

en dat wordt natuurlijk bepaald door het weer.

Voorzitter. Vandaag wil ik het over een aantal dingen hebben. Ten eerste — we hebben het vandaag al vaker gehoord — de spanning tussen de grote investeringen ten opzichte van het zoetwaterprogramma. Dat is een spannende. Het liefst zouden we hier in Nederland elk probleem dat we constateren meteen perfect oplossen. In deze commissie zijn we inmiddels gewend dat dat een illusie is. We lopen tegen grote opgaven aan, waar we beperkte middelen voor hebben. We moeten daarom keuzes maken en eerlijk durven zijn. Begin 2027 stellen het Rijk en de regio's de maatregelen voor het Deltaplan Zoetwater vast. Tegelijkertijd loopt de huidige fase nog achter. Een sluis of gemaal moet worden aangepakt als het niet werkt, maar tegelijkertijd is het voorkomen van een zoetwatertekort richting de toekomst ook geen overbodige luxe. Die twee fases lopen nu door elkaar. Hoe zorgen we ervoor dat het oplossen van acute problemen niet ten koste gaat van het voorkomen van toekomstige droogteschade? Kan de minister inzichtelijk maken welke zoetwatermaatregelen vertragen of vervallen, wat dat betekent voor de regio's en hoe de financiering van de volgende fase wordt geborgd? Volgens mij zijn deze vragen ook door al mijn voorgangers gesteld.

Het Deltaprogramma is onze blik vooruit. De herijking maakt duidelijk dat we meer moeten doen om Nederland veilig, weerbaar tegen watertekorten en klimaatbestendig te houden. Daarvoor moeten niet alleen de waterwerken, maar ook het landgebruik en het waterbeheer worden aangepast. Mijn vraag is hoe de minister die koers vertaalt naar concrete besluiten. Welke keuzes moeten we nu maken? Wat vraagt dat van de regio's? Hoe worden inwoners en ondernemers daarbij betrokken? We moeten mensen straks niet alleen meer vertellen wat er niet meer kan, maar ook duidelijk maken welk perspectief er wel is. We moeten ook geen gekke besluiten nemen. Een voorbeeld hiervan is het 380-café-hoogspanningsstation in de Wieringemeerpolder. Deze polder is kwetsbaar bij overstromingen en er zijn alternatieve locaties. Hoe kan het dat hier toch voor gekozen wordt terwijl we weten hoe kwetsbaar dit is? Graag een reflectie van de minister.

Dan het Deltafonds. Keuzes maken is noodzakelijk, maar afspraken moeten wel iets waard blijven. Waterschappen maken zich volgens berichtgeving zorgen over minder geld — nou ja, berichtgeving, het is gewoon een feit — voor zoet water, de Programmatische Aanpak Grote Wateren en het getij Grevelingen, waar we een heel mooi rondetafelgesprek over hebben gehad. Wat het allemaal precies betekent, is nog niet duidelijk. Daarom vraag ik de minister om bij de uitwerking niet alleen bedragen te presenteren, maar ook de gevolgen. Welke regionale afspraken kan hij nakomen en welke projecten schuiven op? Wat betekent dat voor de bijdrage van andere partijen? Regio's en waterschappen moeten weten waarop ze kunnen rekenen voordat ze zelf investeren. Specifiek over het getij Grevelingen heb ik nog een vraag. Wat volgt er na de komma van de herprioritering? Kan de minister in een brief schetsen hoe de gesprekken met LVVN verlopen en wat het beeld is van de economische effecten bij uitstel of juist het uitvoeren van systeemmaatregelen? En natuurlijk: hoe wordt er geacteerd op het tekort aan zoet water in Zeeland? Daar hebben ook veel voorgangers het al over gehad.

Dan hergebruik. Water dat we veilig opnieuw kunnen gebruiken, moeten we niet onbenut laten. Water dat in natte perioden valt, willen we beter vasthouden voor droge tijden. Hergebruik van gezuiverd afvalwater, affluent, en het vasthouden van water zijn al onderdeel van het Deltaplan Zoetwater. Maar meer water vasthouden kan ook

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

wateroverlast veroorzaken en hergebruik vraagt om bescherming van gezondheid en milieu. Hoe helpt de minister waterschappen, boeren en bedrijven om kansrijke maatregelen daadwerkelijk uit te voeren? Welke belemmeringen pakt hij aan? Hoe zorgt hij vooraf voor duidelijke afspraken over veiligheid, kosten en eventuele schade? Kan de minister toezeggen dat in het Nationaal Waterprogramma, in de regionale waterprogramma's en in de vertaling daarvan in de stroomgebiedsbeheerplannen 28-33 ingaat op wat de toepassing van de KRW-uitzonderingsgronden betekent voor de vergunningverlening, zowel waar het gaat om de actualisering van de bestaande vergunningen als over de beoordeling van nieuwe aanvragen? Afgelopen jaar hebben we te maken gehad met een uitzonderlijke droogte. De gevolgen hiervan worden steeds duidelijker. Niet alle schade kunnen we voorkomen. We kunnen wel maatregelen treffen. Er is namelijk ook droogteschade die we met gerichte maatregelen kunnen beperken door in te zetten op innovatieve oplossingen, zoals infiltratiebeleid voor zoetwater onder de grond en kleine stuwen. Daar hoort ook bij dat we in tijden van schaarste bereid moeten zijn bewust te kijken naar de verdeling van zoetwater. Wellicht moeten we een prioritering aanbrengen in alle zoetwaterbehoeften en daar zo nodig op acteren. Hoe gaat de minister hier de regie op voeren? Wat zijn de mogelijkheden van het IJsselmeer wat betreft buffering?

Voorzitter. Bij watertekort bestaat een wettelijke rangorde: de verdringingsreeks. Binnen categorieën drie en vier kunnen provincies prioriteiten vastleggen. Vindt de minister dat deze afspraken voldoende houvast bieden als droogte vaker en langer optreedt, of zijn scherpere keuzes nodig? Kan hij voor de volgende droge zomer — ik weet niet wanneer die komt, maar misschien volgend jaar — inzichtelijk maken welke gebruikers in welke regio's als eerst met beperkingen te maken kunnen krijgen, zodat zij zich daarop kunnen voorbereiden? Als belangen tussen regio's botsen, wie hakt dan de knoop door? Hoe wordt die keuze aan de Kamer verantwoord? Met andere woorden: is de evaluatie van deze zomer ruim voor de zomer klaar zoals beloofd, dus voor 1 april? Kan de minister toezeggen dat deze evaluatie geen vertraging heeft?

Voorzitter, ten slotte. De binnenvaart en de binnenhavens. Deze zomer hebben we gezien welke consequenties onvoldoende watertoevoer heeft voor de binnenvaart, de havens en de bedrijven die hieraan gelieerd zijn. Om dit te illustreren: ik kreeg door dat de haven van Deventer door het lage peil in de IJssel op een enkele week na al sinds juli gesloten is. In het commissiedebat Maritiem heb ik om deze reden gevraagd naar de positie van de binnenhavens. Mijn vraag was of ze niet een eigen havenfiche nodig hebben. We hebben deze zomer namelijk gezien hoe belangrijk de rol van zowel de binnenvaartsector als de regionale havenbedrijven is geweest. De minister gaf aan dat deze havens een plek krijgen in de nationale Havennota, die in de basis opgesteld wordt voor de havens van nationaal belang. In gesprek met de sector en de nationale zeehavens kwam naar voren dat de binnenhavens om hun belang voor de regio een eigen havenfiche en een eigen loket bij IenW verdienen. Zou de minister in gesprek met de Nederlandse Vereniging van Binnenhavens deze visie op binnenhavens willen verkennen?

Voorzitter, tot slot. Water en beheer laten zich niet sturen. We moeten wel sturen op de gevolgen van het weer wat betreft onze waterhuishouding. Het resultaat moet een volhoudbare waterbalans zijn. In het notaoverleg MIRT wil ik terugkomen op de financieringssystematiek met betrekking tot deze grote opgaven. Voor nu moeten we het weer maar goed in de gaten houden. Het kan vriezen en het kan dooien. Voor mij zou

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

dat eerste voor deze winter een hele mooie uitslag zijn. We wachten het af.

Tot zover.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik zag nog een hand van mevrouw Wiersma. Had u nog een interruptie?

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Ja. In het kader van de interruptie die ik zelf kreeg van mevrouw Boelsma-Hoekstra vroeg ik mij het volgende af. Ik leg 'm even terug. Kan mevrouw Boelsma-Hoekstra één project benoemen dat op dit gebied gestopt is in de vorige periode? Omdat ze zich daar zo'n zorgen over maakte, was ik even benieuwd of zij een expliciet project kan noemen.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Gaat de vraag over veenweide en het NPLG? Helder. Dan is de vraag duidelijk. De gebiedsprocessen van de projecten die al voor de vorige periode gestart zijn, zijn rustig doorgegaan, zonder dat er voldoende geld voor was. De stappen die gezet moesten worden om er meer de flow in te krijgen, zijn vertraagd. Er is een volgordelijkheid in de projecten. Ik projecteer het even op Friesland. Dat is de enige provincie waar ik zelf werkzaam ben geweest. De middelen die er waren, zijn verdeeld. Om goede stappen te zetten, is er meer geld nodig. Er was veel meer gereserveerd in het NPLG. Er hadden dan meer stappen gezet kunnen worden.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Volgens mij is dit een verkeerde voorstelling van zaken. Het vorige kabinet heeft het fonds ingetrokken. Dat betekent het volgende. In een fonds zitten middelen die aan een bepaalde begrotingssystematiek en regels moeten voldoen. Het vorige kabinet heeft gezegd: we gaan dat via de begrotingen regelen. Op die manier kijk je niet vooruit, dus naar een langer tijdsbestek, en denk je dan na over welke middelen je in een fonds stopt, maar doe je dat binnen je eigen begroting. Daarvoor was 5 miljard gereserveerd op de aanvullende post. Zegt mevrouw Boelsma-Hoekstra nou dat de provincies meer ruimte hadden om projecten ten uitvoer te brengen door die 3 miljard, landelijk, die juist in de vorige periode zijn overgemaakt voor de gebiedsprocessen en de koploperpakketten? Mij is het bericht ter ore gekomen dat er eigenlijk zo veel geld is overgemaakt dat de provincies moeite hebben om de middelen die toen zijn overgemaakt, in de uitvoering weg te zetten. Heeft mevrouw Boelsma-Hoekstra dan andere signalen gehoord?

De **voorzitter**:
Dit zijn meerdere vragen. Ik denk dat het een uitdaging is voor mevrouw Boelsma-Hoekstra om dit compact te beantwoorden. Dit was dan ook de laatste interruptie.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Ik denk dat mevrouw Wiersma al heel goed heeft aangegeven dat het voor het goed uitvoeren van projecten en gebiedsprocessen van belang is om heel veel middelen te reserveren. Als je in een gebiedsproces bent, kan het niet zo zijn dat je die miljarden à la minute kunt investeren. Er was echter onvoldoende duidelijkheid over de middelen die er op de lange termijn beschikbaar waren voor de gebiedsprocessen. Dat heeft de flow er op dat moment wel wat uit gehaald. Ik ben het helemaal met mevrouw Wiersma eens dat de gebiedsprocessen juist bepalend zijn voor het laten slagen van peilbesluiten in

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

die gebieden. Daarom vroeg ik even hoe zij dat zag in relatie tot de vorige periode. Ik denk dat we het erover eens zijn dat de generieke peilverlaging die ook al in de vorige periode voorgesteld is, niet de oplossing is voor een bestendige toekomst van de boeren in de veenweidegebieden. Daar zijn we het over eens, maar dan moet je die gebieden iets kunnen bieden dat toekomstbestendig is. Ik denk dat we het daarover eens zijn op dit moment, maar dat had misschien iets sneller gekund.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Volgens mij was u klaar met uw betoog. Dan gaan we naar de volgende spreker. Dat is de heer Grinwis van de ChristenUnie. Gaat uw gang.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter, dank u wel. Elk jaar kunnen we het wetgevingsoverleg Water wel beginnen met een verhaal over hoe bijzonder het afgelopen waterjaar weer is verlopen en ook nu weer, gelet op de zomer en de extreem langdurig lage waterstanden in onze rivieren. Voor de rest sluit ik om des tijds wille aan bij wat collega Bromet aan het begin zei, namelijk dat dit misschien wel het meest fundamentele of misschien wel het meest fundamentele onderwerp is waarvoor de politiek, het bestuur van ons land, verantwoordelijkheid draagt. We hebben hier onze tanden in te zetten.

Voorzitter. "Herijking" lijkt het kernwoord in de documenten van de minister die bij ons op de mat vielen. Ik kwam dat woord veelvuldig tegen, maar leidt al dat geherijk wel tot de juiste koers, minister? Allereerst kom ik op de herijking, de herprioritering van de financiële middelen en projecten. De minister zegt vaak dat er door het kabinet-Jetten ongeveer 10 miljard euro bij is gekomen voor het domein van Infrastructuur en Waterstaat. Als je dat naar rato verdeelt over het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds, dan zou er ongeveer 1,6 miljard extra beschikbaar moeten komen in het Deltafonds gedurende de looptijd. Ik moet echter constateren dat dat helaas niet het geval is. Natuurlijk is de ChristenUniefractie heel blij dat deze minister eindelijk geld heeft gereserveerd voor de vervanging van het spui- en gemaalcomplex bij IJmuiden voor de lieve som van 2,3 miljard en dat er ook nog wat geld is voor de noodzakelijke vernieuwing van de spuimiddelen in de Afsluitdijk. Maar als je dat saldeert voor wat er bezuinigd wordt in het Deltafonds, namelijk op het Deltaprogramma Zoetwater, op de Programmatische Aanpak Grote Wateren en op het project Getij Grevelingen, dan krijgt het Deltafonds er onder de streep toch net wat minder dan evenredig bij. Waarom is dat zo, vraag ik de minister.

Ik weet dat hij de sluizen aan de voorkant heeft opengezet en dat dus op inhoud is gekozen, maar toch heb ik eventjes deze vragen. Ik roep het coalitieakkoord van Rutte IV in herinnering. Toen werd er structureel 1,5 miljard euro extra voor onderhoud uitgetrokken, waarvan een zesde, oftewel 250 miljoen, naar het Deltafonds ging. Voorzitter, u begrijpt dat ik levendige herinneringen heb aan de onderhandelingen van toen. Waarom doet de minister nu alsof er een gunst aan water c.q. het Deltafonds is verleend met de IJmuidenaanpak, terwijl hij eerst al extra geld heeft toegevoegd aan het Mobiliteitsfonds? Dat is toch raar?

In eerdere debatten, ook vlak na het aantreden van dit kabinet, heb ik de minister opgeroepen de budgetten evenredig te verdelen over de fondsen. Daar heeft hij geen gehoor aan gegeven. Nu is het via de herprioritering nog redelijk op zijn pootjes terechtgekomen, dus de minister kan ook denken: wat zeurt-ie toch? Maar onder de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

streep wordt het Deltafonds toch een beetje gepakt ten opzichte van het Mobiliteitsfonds, als je uitgaat van de toedeling van extra middelen zoals bij Rutte IV. En dat is nou net het verschil tussen wel of geen rijksbijdrage voor zoetwaterprojecten. Dat is de reden waarom ik er toch even de vinger bij leg. Is de minister bereid om zijn keuze om deze te schrappen te heroverwegen, bijvoorbeeld door de bijdrage van 25% niet terug te brengen naar 0%, maar naar 10%? Waarom wel of niet?

Ik vind het in ieder geval ongekend dat er in deze tijd 284 miljoen euro wordt geschrapt aan zoetwatergeld voor waardevolle projecten, niet alleen gelet op de steeds meer voorkomende structurele droogte en verzilting in het voorjaar en de zomer, maar ook gelet op het Rekenkamerrapport dat collega Goudzwaard al aanhaalde. Juist de rijksbijdrage fungeert als versnellingsgeld, als voorkomer van vertraging, zo blijkt uit dat rapport. En snelheid bespaart kosten, zoals we weten. Dus bezint eer ge begint, minister. En kom niet met het argument dat waterschappen het zelf kunnen betalen, omdat ze zelf belastingen kunnen heffen. De waterschappen helpen de minister immers ook door de versterking van de primaire waterkeringen met 50% te bekostigen, iets wat van den beginne niet zo was geregeld, maar pas sinds het Bestuursakkoord Water van 2011.

Dan heb ik een nieuwe, aanvullende vraag, waar ik ook al op hintte in een interruptie: is de minister bereid om de eerstvolgende jaarschijf die erbij komt in het Deltafonds — immers, het is een voortrollend fonds, met iedere keer veertien jaar aan zicht en programmering — alsnog deels in te zetten voor nu geschrapte zaken, zoals het Deltaprogramma Zoetwater en het getij enigszins terugbrengen in het Grevelingenmeer? Het was immers wat cru dat we als commissie bij de prachtige Grevelingen en omgeving, die mij zeer dierbaar is, op bezoek gingen een enkele dag nadat de minister al het geld uit dat gebied had getrokken. Ik zag toch wat schaamrood op de kaken, ook bij wat collega's.

Wat Schouwen-Duiveland betreft sluit ik me aan bij de vragen over de zoetwater-Pupe van de collega's Schutz en Wiersma. Dat is een noodzakelijk project, wat mij betreft.

Dan een voorbeeld van een cruciale maatregel, klein maar fijn, om het zoetwatersysteem te versterken, ook in dit gebied en iets noordelijker, in het gebied van Rijnmond, Voorne-Putten, Delfland en de Rotterdamse haven, namelijk het inlaatwerk Bernisse. Dat is cruciaal voor een betrouwbare zoetwatervoorziening voor de Rotterdamse haven, de landbouw en de glastuinbouw. Met name het proceswater voor de industrie in het Rotterdamse moet van excellente zoetwaterkwaliteit zijn. Het mag beslist niet te zout zijn. De minister weet dat, als oud-wethouder. De regio en waterschappen staan klaar om er voor 75% in te investeren. Er was gerekend op een kleine bijdrage van het Rijk. Die is nodig om dat mogelijk te maken. De Kamer heeft onlangs mijn motie aangenomen om maximaal medewerking te verlenen aan het robuuster maken van het inlaatwerk Bernisse. Tijdens ons bezoek aan de Grevelingen hebben we ook gezien hoe precair het dit jaar was met de droogte, qua verzilting van het water in de buurt van het inlaatwerk. Er is slechts 5,8 miljoen euro nodig om de fragiele zoetwatervoorziening in dit cruciale gebied robuuster te maken. Stel nou dat we de provincie Zuid-Holland zo ver krijgen om de helft te betalen van dit bedrag, dan blijft er in plaats van 25% nog maar 12,5% over, oftewel 2,9 miljoen. Enfin, u begrijpt het wel: dat is peanuts. Ik zal met een amendement komen om dit even te regelen.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter. Ik lees ook mooie woorden over de herijking van het Hoogwaterbeschermingsprogramma, maar de mooie woorden en de voornemens ten spijt maak ik me toch zorgen over de financiering van het HWBP, zoals we het vaak afkorten. Collega Bromet had het er ook al over. Het HWBP is het fundament onder het veilig houden van ons land. In 2011 heeft het Rijk de financiële verantwoordelijkheid hiervoor voor een deel, namelijk voor de helft, geoutsourcet, een voor het Rijk zeer profijtelijke deal. Maar in plaats van dat het Rijk zijn verplichtingen voor de 50% medebekostiging grif en graag nakomt, is het nu al een paar jaar trekken en sleuren, onder andere met een motie vanuit deze Kamer. Wat heeft het lang geduurd voor de 1,25 miljard voor de periode 2030-2036 op tafel is gelegd. Waar de waterschappen gaarne bereid zijn ieder jaar te indexeren, is dat voor wat betreft het Rijk nog maar afwachten voor de jaren '24, '25 en '26, waarmee, inclusief het deel van de waterschappen, zomaar 240 miljoen euro cumulatief gemoeid kan zijn. Gaat de minister dit alsnog gewoon fiksen? Ik heb in ieder geval mijn werk gedaan door samen met collega Stoffer en de meerderheid van mijn collega's hier ervoor te zorgen dat bij onverhoopte inhoudingen op de loon- en prijsbijstelling de fondsen van het ministerie van IenW worden ontzien.

Voorzitter. Mijn oproep aan de minister is: maak de mooie woorden over de herijking, onder andere in zijn laatste verzamelbrief, waar en zet de uitvoering van de o zo noodzakelijke dijkversterkingen niet onder druk. Daar komt nog iets bij. De afgelopen jaren was er flexibiliteit in het kasritme van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Dat betekende dat de middelen die over de twaalfjaarprogrammering van het HWBP waren verdeeld, soms naar voren konden worden gehaald. De totale pot geld bleef dus gelijk. Maar als er urgente projecten moesten worden aangepakt, kon er altijd geld naar voren worden gehaald. Maar nu lijkt de minister bij de vernieuwing van de bestuurlijke afspraken die flexibiliteit te willen laten verdwijnen. Dat meent hij toch niet? Waterschappen zijn bang dat hiermee het hele HWBP heel moeilijk uitvoerbaar wordt. Waarom toch, zo is mijn vraag aan de minister. Wat was er mis met het oude principe? Dat ging toch gewoon goed? Kan hij garanderen dat die flexibiliteit gewoon blijft bestaan? Sowieso moet het toch peanuts zijn om dit te regelen bij Financiën? Het gaat niet om extra geld. Er zijn genoeg projecten bij het Rijk die vertragen, zoals klimaatgelden en stikstofgelden, die vast later zullen worden uitgeven dan 2029 en 2030. Ziedaar het argument om minister Heinen mee te krijgen.

Voorzitter. 2026 zou het jaar van de herijking van de voor ons land richtinggevende beslissingen uit 2014 worden, ofwel de herijking van de deltabeslissingen. U weet het: ik ben fan en pleitbezorger van het Deltaprogramma en de deltacommissaris. Als ik eerlijk ben, had ik op onderdelen misschien ietsje meer verwacht van de herijking. Er wordt veel gestudeerd en hard gewerkt in het Deltaprogramma, maar wordt er ook voldoende richting gekozen? Op een aantal onderwerpen zoals wateroverlast zeker wel, maar op het meest pregnante vraagstuk van ons land, namelijk de toekomst van het gebied rond Rijnmond-Drechtsteden en het benedenrivierengebied, vind ik het toch wat slapjes. Ik lees dat we vooruit kunnen met de strategie van afsluitbaar open tot 2070. Ja, dat is natuurlijk geen nieuws; dat weten we, met de Maeslantkering. De vraag is wat onze visie op dit gebied is. Letten we daarbij alleen op waterveiligheid, zeespiegelstijging en rivierafvoer op lange termijn, of letten we daarbij ook op zoetwater, economische ontwikkeling en woningbouw? Waarom geen ruimtelijke keuze, even als inspiratievolle gedachte?

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Alle havenontwikkeling oostelijk van de Beneluxtunnel moet rekening gaan houden met ruimte voor schepen met minder diepgang na, zeg, 2050, omdat we in ieder geval gaan verondiepen om de zoutwaterindringing te temperen en het zoetwater te beschermen, ook om verzilting richting Gouda te voorkomen. Op termijn moet de Rotterdamse haven rekening houden met bijvoorbeeld een Rotterdamdam. Dat ruimtelijke principe, dat je eigenlijk meer naar buiten toe moet met diepliggende schepen en dat soort havenontwikkeling, kun je nu vastleggen. Tegelijk committeren we ons aan de komst van een derde Maasvlakte, zodat havenontwikkelingen inderdaad buitengaats kunnen plaatsvinden, maar ook energie- en datacenters gecombineerd met het valmeer van Delta21. We passen dit in in een combinatie van strategieën van meegroeien en zeewaarts. Tegelijk gaan we het idee van een Merwedekering in combinatie met een extra bypass door het land van Altena serieus uitwerken. Dit zou een interessante combinatie van systeemmaatregelen zijn die een eventuele hoogwatergolf uit het achterland wegleidt naar het zuidwesten van de regio Dordrecht en Rotterdam. Wordt de minister hier ook niet enthousiast van? Dit is visierijk en met durf nadenken en keuzes maken voor de toekomst. Maar dat vind ik nog niet terug in de in de herijking van de deltabeslissing Grote rivieren en delta's. Dit vraagt veel; dat besef ik. Kunnen we in deze tijd van een dichtgeregeld land, waarbij alle grote wateren bovendien ook nog eens Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn, nog wel groot denken en vooral groot uitvoeren? Sterker, ik denk dat als we vandaag zouden beslissen om deltawerken aan te leggen, het ons niet meer zou lukken.

Hiermee kom ik dan op de derde Deltacommissie, voorzitter. U mag best weten dat ik in eerste instantie wat sceptisch was over deze derde Deltacommissie. We hebben toch de tweede Deltacommissie in 2008 gehad, die 100 tot 200 jaar vooruitkeek? En we hebben nu toch het Deltaprogramma, waarin we alle vragen kunnen beantwoorden en richting kunnen kiezen? We hebben bovendien de jaarlijkse financiële analyse van de deltacommissaris, waarin nadrukkelijk de spanning tussen beschikbare middelen en opgaven aan de politiek wordt gepresenteerd. Vervolgens is het aan het kabinet en aan ons om leiderschap te tonen en geld vrij te maken. Dat doen we nog niet zo best, maar alle informatie ligt op tafel. Het ligt dus aan de politiek dat er niet structureel genoeg geld voor is. Ik verwees eerder al naar het coalitieakkoord van Rutte IV. Toen gebeurde dat wel expliciet: er werd expliciet extra geld structureel aan het Deltafonds toegevoegd.

Voorzitter. Ik zie ook dat de wettelijke taakopdracht voor het Deltaprogramma beperkt is tot waterveiligheid en zoetwatervoorziening. De bevoegdheid om multidisciplinair te werken en overstijgende oplossingen voor te stellen, zoals ik zojuist schetste inzake de Rijn-Maasmonding, overstijgt de bevoegdheid van de deltacommissaris. Krijgt de derde Deltacommissie dan wel nadrukkelijk deze brede taakopdracht mee, om breed te kijken, richting te kiezen en met oplossingen te komen die niet alleen goed zijn voor waterveiligheid, zoetwater en ruimtelijke inrichting, maar ook voor economie en ecologie? Daar weer ook wat er moet gebeuren om grote projecten uit te kunnen voeren, zonder verstrikt te raken in richtlijnen, zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn. Immers, vrijwel al onze grote wateren waar eventueel zou moeten worden ingegrepen, zeker bij een zeewaterstrategie, zijn Vogel- en Habitatrichtlijngebied.

Is de minister bereid de concepttaakopdracht voor de derde Deltacommissie met de Kamer te delen en de Kamer te betrekken bij de opdrachtformulering? Wordt het weer een staatscommissie, zoals ook bij de vorige commissies? Dat lijkt mij wel, want als je het doet, doe het dan goed. Committeer je ook aan het vervolg. Ik was zelf betrokken bij

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

het vervolg dat we hebben kunnen geven aan de tweede Deltacommissie in 2008, met de fundering van de aanpak in een Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening, de komst van de deltacommissaris, de instelling van het Deltaprogramma en de instelling en de structurele vulling van het Deltafonds. Dat was nota bene in crisistijd, kort na de financiële crisis van 2008. Het kan dus wel.

Bij deze herinnering die ik hier oprakel, leg ik de facto ook de vinger bij het belang van institutionele adviezen. Het institutionele advies voor een Deltawet, een Deltaprogramma, een deltacommissaris en een Deltafonds, is, denk ik, het allerbelangrijkste advies geweest uit dat rapport van de commissie-Veerman. Meer nog dan de inhoud hoe om te gaan met zeespiegelstijging. Daar is immers nadien in het kader van Deltaprogramma en het Kennisprogramma Zeespiegelstijging veel meer kennis over opgedaan dan in het tijdsbestek van de looptijd van de tweede Deltacommissie mogelijk was. Graag een reactie van de minister op deze punten. Het liefst ook wat toezeggingen.

Voorzitter. Ik kom in de tweede termijn ook met een motie naar aanleiding van ons bezoek aan de Brouwersdam en de Grevelingen, waar verschillende collega's het al over hebben gehad. Het strand aan de Brouwersdam verdwijnt namelijk in rap tempo. Ik vraag hier niet om geld van Rijkswaterstaat om daar te suppleren, doch slechts om medewerking aan het lokale en regionale initiatief Proeftuin Brouwersbaai. Dat is ons toen ook op het hard gedrukt. Te zijner tijd om toestemming voor het uitvoeren van dit project. Dat wordt dus vervolgd in de tweede termijn, maar een reactie van de minister is natuurlijk welkom.

Voorzitter. Dan kom ik nog even op pfas. Het terugdringen van pfas-lozingen in Nederland is van groot belang voor de waterkwaliteit en de bescherming van ons drinkwater. Moties van de Kamer riepen de minister op om ermee te stoppen, om geen lozingsvergunningen meer te verstrekken. Het coalitieakkoord klonk veelbelovendheid. Afgelopen donderdag kwam er eindelijk een brief van de minister, maar wat een koude pfas-douche was die. De minister concludeert uit een op punten onvolledig onderzoek — mag je zeggen een "rammelend onderzoek"? — dat de voordelen van een gedeeltelijk lozingsverbod voor pfas niet zouden opwegen tegen de nadelen. Wat zat er in het water van de minister toen hij deze conclusie trok? Dat was toch een beetje de gedachte die bij mij opkwam. De minister zegt zelf dat het onderzoek de milieuwinst van een lozingsverbod niet goed heeft weten te kwantificeren. We weten de schade dus nog niet precies. Oké, maar dan doe je op dat punt toch aanvullend onderzoek? Eens, minister? Dan trek je toch niet de conclusie dat die schade niet opweegt tegen de kosten van een lozingsverbod? Dat is dan toch prematuur en voorbarig?

Daarnaast zijn in het onderzoek de hoge kosten voor drinkwaterbedrijven om pfas uit het water te verwijderen niet meegenomen. Is dat wel terecht? Ook de gevolgen voor de waterschappen, die worden geconfronteerd met de gevolgen van de pfas-vervuiling, zijn niet meegenomen. Is dat terecht? Ik reken op z'n minst op een aanvullend onderzoek vooraleer de minister een conclusie trekt. Is hij bereid dat te doen en zijn, in mijn ogen, voorbarige conclusie voor nu in te slikken? Voorzitter. Ten slotte nog even op drinkwater. Ik sluit me kortheidshalve aan bij collega's, zoals bij mevrouw Bromet. Dit is mijn allerlaatste punt, voorzitter. Dan ben ik klaar.

De **voorzitter**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Oké. Dan heb ik daarna een interruptie van mevrouw Bromet. Gaat uw gang.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voor wat betreft grijs water, circulair water, werd een jaar geleden mijn motie aangenomen om het Drinkwaterbesluit aan te passen, naar voorbeeld van België en Duitsland. In eerste instantie zet de minister in op pilots. Tot uw dienst, maar inmiddels lijkt me toch de tijd aangekomen om in lijn met de motie een aanpassing van het Drinkwaterbesluit voor te gaan bereiden, en zo nodig andere wetgeving. Graag een reactie op wat de inzet van de minister nou precies is en gaat worden. Dat waren mijn vragen in eerste termijn.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Mevrouw Bromet.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
De heer Grinwis zei net: "Ik weet niet wat er in het water van de minister zat toen hij de brief schreef waarin eigenlijk stond dat het economische belang van de pfas-producerende industrie groter is dan dat van ons als inwoners van Nederland". Maar wat moeten wij hier als Kamer nou mee? Een half onderzoek is geen heel onderzoek, maar er zijn natuurlijk wel al een heleboel aanwijzingen die wijzen op grote zorgen, ook bij de drinkwaterbedrijven. Is het dan niet zonde om nu eerst meer tijd vrij te maken voor aanvullend onderzoek in plaats van een pas op de plaats te maken tot het onderzoek klaar is?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Het klopt, hè. Misschien heb ik wel genoeg informatie om te vinden dat je als industrie geen pfas moet lozen op oppervlaktewater. In zoverre: ja. Maar ik snap tegelijkertijd ook wel dat het ingrijpende consequenties kan hebben voor bedrijven die op dit moment nog met pfas vervuild water lozen. Als deze aspecten nog iets beter onderzocht kunnen worden en helder kan worden wat de gezondheidsgevolgen zijn, dus als er meer informatie komt over de negatieve gevolgen, wat het besluit van de minister beter zou kunnen onderbouwen, dan zou ik zeggen: laten we dat doen. Het kan zomaar zijn dat het wordt aangevochten bij de rechter. Laten we sterk staan, en laten we die informatie toevoegen aan het onderzoek dat er nu ligt. Ik zou zeggen: doe dat dan wel via een soort second opinion of aanvulling, via een ander onderzoeksbureau. Dan laten we er nog eens onafhankelijk naar kijken. Dat is één. Een tweede zou zijn dat de minister de huidige conclusie nog eventjes voor zich uit schuift, en dan mede op basis van het aanvullende onderzoek een, wat mij betreft, andere conclusie gaat trekken. Dus kort en goed: ik heb het niet nodig, maar de minister wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan gaan we naar de laatste spreker. Dat is de heer Heutink van de Groep Markuszower. Gaat uw gang.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Voorzitter. Als inwoner van Overijssel hoefde je afgelopen zomer maar om je heen te kijken om de droogte in ons land te herkennen; de IJssel stond praktisch droog. Eind juli sloot het Twentekanaal voor scheepsvaart, omdat de waterstand bij sluis Eefde te laag was. Bovendien werd in september op een deel van de IJssel eenrichtingsverkeerd ingesteld. Schepen moesten omvaren, bedrijven liepen inkomsten mis, en ook de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

landbouw kreeg wederom te maken met de bijna jaarlijks terugkerende onttrekkings- en sproeiverboden.

Voorzitter. Het was op het gebied van water weer complete chaos in dit land. In Nederland, nota bene — een waterrijk land, het land dat ooit een hele provincie uit de zee wist te trekken. Als het om water gaat, kunnen wij in Nederland álles. Nou ja … Bijna alles. Want voldoende water vasthouden tijdens natte perioden blijkt iets wat we maar niet helemaal onder de knie kunnen krijgen in dit land. Elke zomer zitten we weer met droogten die tot paniekstanden worden opgevoerd. Het resultaat? De Partij voor de Dieren en PRO zeggen dat de wereld vergaat vanwege de zogenaamde "klimaatcrisis". BBB die constateert — terecht, nota bene — dat de boeren kopje-onder gaan. Partijen zoals die van de ChristenUnie van meneer Grinwis en die van mij, zeggen: ga nou eens wat meer investeren in onze infrastructuur.

Voorzitter. Het is goed dat het kabinet erop inzet om Nederland in 2050 weerbaarder te maken tegen zoetwatertekorten, maar dat is nog jaren weg. Het klinkt mooi, maar daar hebben de schippers, de boeren en de ondernemers van dit moment de afgelopen en komende zomers dus helemaal niets aan.

Voorzitter. Zoals ik net al aangaf, staan de problemen op de IJssel en het Twentekanaal niet op zichzelf. In heel Nederland hebben lage waterstanden effect gehad op de binnenvaart, de landbouw en de industrie, met alle economische gevolgen van dien. Daarom wil mijn fractie weten wat de minister nu concreet gaat doen om te voorkomen dat we komende zomer in dezelfde situatie belanden. Welke maatregelen worden er nu al genomen, en dus ruim voor de zomer van 2027? Hoe gaan we nou in dit land meer water vasthouden, zodat we het ook beschikbaar hebben wanneer het nodig is? Wat wordt er nu al gedaan om de bereikbaarheid van onze vaarwegen tijdens droge perioden te waarborgen?

Voorzitter. Dan een ander tekort, want naast een tekort aan zoetwater in de zomer hebben we ook een behoorlijk tekort aan geld. Volgens het Deltaprogramma is tot 2050 zo'n 40 miljard euro nodig om onze waterveiligheid en onze waterinfrastructuur op orde te houden. Maar liefst 12 miljard euro daarvan — 12 miljard euro! — is nog niet gedekt. Dan hebben we het over bijna een derde van het hele bedrag. In hoeverre kunnen we vertrouwen op het pad om Nederland in 2050 weerbaar te maken tegen zoetwatertekorten als we een flink aantal miljarden tekortkomen voor onderhoud en veiligheid? Graag een antwoord van de minister.

Voorzitter. Feit is dat onze waterwerken steeds ouder worden en dat onderhoud om die reden steeds belangrijker wordt. Hoe kan het dan dat we ogenschijnlijk steeds vaker zonder geld zitten? Nou, alles wordt uitgegeven aan het buitenland. Dat is de reden waarom we hier wederom geen geld hebben. Dat is dus niet alleen een probleem ten aanzien van de waterwerken. Op het hele infrastructuurgebied is dat een groot probleem. Achterstallig onderhoud op de wegen levert files en veel frustratie op, maar achterstallig onderhoud op het water kan vele ernstige gevolgen hebben. Mijn vraag aan de minister is dan ook: welk deel van die ontbrekende 12 miljard euro heeft betrekking op onderhoud en vernieuwing en welke projecten dreigen vertraging op te lopen door het geldtekort? Ook willen we weten — dat is misschien nog wel de belangrijkste vraag — hoe de minister ons kan garanderen dat de veiligheid en bereikbaarheid niet in gevaar komen door dit miljardentekort en verkeerde prioriteiten. Graag een reactie.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Voorzitter. In zekere zin kunnen we het hebben over nog een tekort. Dat is een tekort aan schone waterlichamen volgens de Kaderrichtlijn Water. Her en der in dit gebouw proef je af en toe lichte blijdschap als het gaat over het idee dat we misschien, heel misschien binnenkort wel van het stikstofslot af zouden zijn. Nou, we moeten het nog maar zien. Natuurlijk, hoe eerder, hoe beter. Maar die blijdschap moeten we misschien in dit debat gaan temperen, want volgend jaar loopt de termijn voor de Kaderrichtlijn Water af. Dan krijgen we geen stikstofslot, maar misschien wel een waterslot. Dat is geen doemdenken, maar het kan zomaar de keiharde realiteit zijn. Uit de vorige debatten en uit de recente tussenevaluatie bleek namelijk dat nog geen enkel Nederlands oppervlaktewaterlichaam voldoet aan de eisen van de KRW. Natuurlijk betekent dat niet dat ons water echt vies is — nee, natuurlijk niet — en betekent dat eveneens dat we ook niet echt een stikstofprobleem hebben. Feit is wel dat we als land in een web van Europese nietszeggende regeltjes en plichten zitten, waardoor we straks mogelijk wel weer met een heel groot probleem zitten.

Voorzitter. Daarom moeten we nu gaan handelen. Tijdens het vorige WGO Water heb ik een motie ingediend die toen niet in stemming is gebracht. Deze motie riep de regering op om een noodscenario voor de Kaderrichtlijn Water voor te bereiden. De deadline is inmiddels weer een stuk dichterbij gekomen. Onze zorgen zijn niet bepaald verdwenen, dus ik zal deze motie in de tweede termijn opnieuw gaan indienen. Verder hoor ik graag van de minister hoe het kabinet zich nu voorbereidt op mogelijke juridische gevolgen van de Kaderrichtlijn Water. Ja, er zijn uitzonderingsgronden en ja, we zullen vast wel wat scenariootjes hebben voorbereid, maar ik wil nu weten: is er een juridisch sluitend verhaal om te voorkomen dat de Europese Commissie ons op welke manier dan ook gaat belemmeren in het afgeven van vergunningen en in het zorgen dat projecten op de been komen? Op welke manier dan ook, ik wil honderd procent garantie hebben dat wat wij doen hier in dit huis uiteindelijk goed gaat komen en dat Brussel ons niet opnieuw pootje gaat lichten.

Voorzitter. Het moge duidelijk zijn dat het ten aanzien van water op veel vlakken toch echt één voor twaalf is. Mijn fractie hoopt dat deze minister dat erkent, net zoals de vorige minister van Infrastructuur en Waterstaat erkende dat we ten aanzien van de KRW niet alle doelen zullen gaan halen. Dat was een grote uitspraak. Toch hoop ik dat de minister samen met ons de schouder eronder wil zetten, om te zorgen dat we ons land niet nog verder in het water laten verdrinken.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Heutink van de Groep Markuszower. We zijn aan het einde van de eerste termijn. Ik kijk even naar de minister. Hij heeft in ieder geval 45 minuten nodig. Laten we het combineren met de lunchpauze. We gaan om 13.30 uur verder.

De vergadering wordt van 12.35 uur tot 13.32 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Goedemiddag. We gaan verder met het wetgevingsoverleg Water. We hebben tot 14.30 uur de tijd. De minister heeft een hoop vragen gekregen en hij heeft dus heel veel verschillende blokjes met antwoorden. We gaan daar gewoon een begin mee maken.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

We bekijken hoever we komen. Daarna schorsen we en morgen gaan we weer verder. Ik stel voor om weer vier interrupties te doen, maar ik doe de oproep om die kort en bondig te houden. Aan de minister vraag ik ook om kort en bondig te antwoorden, maar wel inhoudelijk goed, natuurlijk. Dan kunnen we nu weer verder.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Ik vind vier interrupties echt te weinig. Ik zal heel korte vragen stellen, maar ik wil wel graag meer vragen stellen.

De **voorzitter**:
Het is prima om wat meer te doen, maar probeer ze dan inderdaad compact te houden. Ik wil u niet gaan houden aan tijden van 30 seconden, maar volgens mij weet u wat ik bedoel. Nou, ik kijk naar de minister en geef hem het woord. Gaat uw gang.

Minister **Karremans**:
Dank u, voorzitter. Ik probeer in blokjes te antwoorden. Ik denk dat het niet lukt om alle blokjes vandaag te behandelen, ook als we een goed debat met elkaar willen voeren over een aantal belangrijke onderwerpen. Ik geef alvast even aan welke blokjes ik ga hanteren. Allereerst is dat algemeen. Daar zit ook de derde Deltacommissie in. Twee is droogte, drie Kaderrichtlijn Water/Waterkwaliteit, vier milieu en pfas, vijf herprioritering, zes waterveiligheid en zeven drinkwater. Dan heb ik ook nog een blokje overig, maar dat zit nog in mijn tas, denk ik, want daar kom ik vandaag sowieso niet aan toe. Dat neem ik straks weer mee naar het ministerie, maar dat zit er ook nog achteraan. Dat zijn de blokjes aan de hand waarvan ik de vragen wil beantwoorden.

Eerst geef ik een korte introductie. Van alle landen op de wereld is Nederland volgens mij het meest gemaakte land van allemaal. We hebben Nederland letterlijk gemaakt met ons hoofd. Door heel veel ingenieurs is daar heel lang en goed over nagedacht. Bovendien hebben we het gemaakt met onze blote handen. Daarover gesproken: ik was afgelopen vrijdag bij de Oosterscheldekering. Zoals een aantal Kamerleden zich zullen herinneren, is die inmiddels 40 jaar oud. Die is precies een maand en acht dagen eerder geopend dan ik geboren ben. Dat was echter niet de reden waarom ik er was. We vierden afgelopen vrijdag namelijk het jubileum, maar we stonden ook stil bij de andere kant van de Deltawerken, van de Oosterscheldekering. Tijdens de begrotingsbehandeling hebben we het erover gehad dat er ook tijdens de bouw van de Oosterscheldekering zes mannen zijn overleden. Zij zijn overleden tijdens het werk. Daarmee hebben zij het grootste offer gebracht voor de bescherming van ons land, want dat is wat de Oosterscheldekering doet. 40 jaar lang is er op geen enkele plek een herdenkteken gekomen voor hen, maar dat hebben we nu wel. Afgelopen vrijdag heb ik samen met de burgemeesters en de commissaris van de Koning daar een herdenkplaat onthuld met de namen van de zes mannen die zijn overleden tijdens de bouw van de Oosterscheldekering. We zijn terecht trots op de Oosterscheldekering, maar die kant hoort ook bij dat werk. Ik vind het belangrijk om ook hier te zeggen dat dat gedenkteken er nu is. De nabestaanden waren er blij mee dat er nu eindelijk erkenning is voor het offer dat hun dierbaren hebben gebracht, ook al is dat meer dan 40 jaar geleden.

Over die Deltawerken gesproken: ik stond daar ook de pers te woord en men vroeg wat ik van de Oosterscheldekering vond. Ja, dat is dan een vraag die je krijgt van de pers van Omroep Zeeland: wat vind je van de Oosterscheldekering? Ik zeg dit niet als minister van Infrastructuur en Waterstaat, maar wel als Nederlander: ik denk dat de

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Oosterscheldekering uniek is in z'n vernuft en uniek is gebouwd door heel veel Nederlanders in die tijd. Het is ook een stukje gestolde Nederlandse trots. Ik denk dat heel veel Nederlanders dat voelen. Het heeft natuurlijk een heel belangrijke functie: het beschermt ons land tegen het water. Maar het is ook echt iets om trots op te zijn. Dat komt samen bij de Oosterscheldekering. Het was natuurlijk onderdeel van de Deltawerken. We zijn allemaal heel trots op de Deltawerken, nog steeds. Het aardige is dat deltawerken, deltaprogramma of deltaplan synoniem zijn komen te staan voor daadkracht, iets oplossen. Iets wat ons allemaal te boven gaat, pakken we toch beet en noemen we dan een deltaplan. Ik zou u zeer aanraden in uw vrije tijd "deltaplan" te googelen en te kijken wat voor uitkomsten je dan krijgt. We hebben in Nederland de Deltawerken gekregen, we hebben het Deltaplan gemaakt. Dat Deltaplan ging natuurlijk over water en over het beschermen van de delta. Vervolgens zijn we elk plan dat daadkracht moest hebben, een deltaplan gaan noemen. Als je googelt, krijg je het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, het Deltaplan Maastricht-Heuvelland, over zorg in Limburg, het Nationaal AI Deltaplan, het Deltaplan 2.0: Arbeidsmarkt zorg en welzijn Zeeland, het Deltaplan Techniek, het Deltaplan Alvleesklierkanker, het Deltaplan Hartfalen, het Deltaplan Veehouderij — tegen mevrouw Wiersma zeg ik dat dat overigens door de Dierenbescherming is gemaakt — het Deltaplan voor het landschap, het Deltaplan voor een bereikbaar Nederland, van de ANWB, het Deltaplan voor het Cultuurbehoud en het Deltaplan Circulaire Plastic Verpakkingen.

Er werd ook gerefereerd aan het feit dat wij nog naar middelen zoeken voor een aantal opgaven die wij met elkaar hebben, onder andere het Deltaplan Zoetwater, wat natuurlijk wel met de delta te maken heeft. Ik dacht: wat nou als we bij IenW royalty's gaan vragen voor elke keer als iemand "deltaplan" wil gaan gebruiken? Dan zijn we snel binnen, denk ik. Het geeft niet alleen de trots op de Deltawerken weer, het is ook synoniem komen staan voor daadkracht en dat we dingen kunnen.

Dat brengt mij op de derde Deltacommissie. Ik zei het al, Nederland is een gemaakt land, maar we moeten ons wel continu blijven aanpassen. Nederland is nooit af. Ook onze bescherming tegen hoogwater is nooit af. We blijven vooruitkijken. We zien ontzettend veel veranderingen in het klimaat. We zien dat letterlijk bij onder andere de Oosterscheldekering: de druk op die 62 schuiven wordt door zeespiegelstijging gewoon groter. De spuimiddelen die we hebben, bijvoorbeeld bij de Afsluitdijk, voldoen straks niet meer omdat de zeespiegel gewoon steeds hoger wordt; bij gemaal IJmuiden precies hetzelfde. Je moet daarop vooruitlopen. Dat doen we nu ook. Voorlopig kunnen ze echt nog wel mee, maar bij uitstek op het ministerie van IenW denken we nooit een, twee, drie of vier jaar vooruit, maar veel langer. De bescherming van onze delta, economisch de sterkste delta van de wereld, vergt dat ook. We moeten dat blijven doen, vandaar dat die derde Deltacommissie antwoorden moet gaan formuleren op de uitdagingen die allemaal op ons afkomen die daarmee te maken hebben. Daarom vind ik dit belangrijk om te doen.

Er zijn een aantal vragen gesteld over de derde Deltacommissie en daar wil ik graag op ingaan.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Misschien even heel hoog over voordat we de blokjes ingaan. Ik sprak laatst een adviseur van de Deltacommissaris die zei: "We houden Nederland nog wel droog tot 2150. Dat is een zeespiegelstijging die we nog wel aankunnen met

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

hoogwaterbescherming. Maar de zeespiegelstijging in de 50 jaar daarna kan zo snel gaan, dat we het in 2200 niet meer kunnen volhouden." Dat vond ik zelf heel confronterend. Dan denk je "oké, we redden het tot 2150", maar als je weet dat je het 50 jaar daarna niet meer redt, ga je die maatregelen voor 2150 dan nog wel nemen? We kijken terug naar grote inspanningen om Nederland boven water te houden, maar in de toekomst zullen die nog meer nodig zijn. Wanneer moet je beginnen met zoiets? Daarom vraag ik hier op dit moment naar.

Minister **Karremans**:
Vandaag. Vandaar ook die derde Deltacommissie. Juist op deze vraag moet een antwoord geformuleerd worden. Kijk naar de geschiedenis van Nederland en de grote waterwerken die we hebben gebouwd Ik had het er net over dat we daar best op trots op mogen zijn. Sterker nog, we mogen er trots op zijn. Alleen, ze zijn wel elke keer gebouwd nadat er een ramp had plaatsgevonden. Bij de Afsluitdijk was dat evenzo het geval met een grote vloed in 1916. Iedereen leert op school waarom de Deltawerken zijn gebouwd. De kunst is om vooruit te kijken. Wat kunnen we doen om, voordat dit soort scenario's zich ontvouwen, ons land, onze delta, die kwetsbaar is en kwetsbaar blijft, in de toekomst veilig te houden? Ik denk dat heel veel Nederlanders zich dat niet elke dag realiseren, maar we leven in een kwetsbare delta, die we goed beschermen, maar hij blijft kwetsbaar. Daar is die derde Deltacommissie voor. Daar begint het ook mee. We hebben allemaal de herijking van de Deltabeslissing gezien — de heer Grinwis refereerde er ook al aan — en de enorme bedragen die nu al genoemd worden om de noodzakelijke investeringen te kunnen doen. Dat vergt zo'n grote opgave, dat ik het passend vind om daar een staatscommissie voor in te stellen, de derde Deltacommissie, om zover vooruit te kijken. De inzichten over klimaatverandering zijn dusdanig anders dan in 2008. Ik denk dat het gerechtvaardigd is om dat te doen. Daar beginnen we vandaag mee.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Heel goed; dat klinkt geruststellend. Ik vraag het ook omdat heel veel economische investeringen plaatsvinden in dat gebied, dat ook in de toekomst onder water dreigt te lopen. Als je ver vooruitkijkt bij het doen van investeringen, grote investeringen, kan het ook betekenen dat je 50 jaar of nog langer van tevoren je knopen telt en het hogerop gaat zoeken. Ik neem aan dat de derde Deltacommissie daar rekening mee houdt.

Minister **Karremans**:
Dat is ook de vraag van de heer Schutz: hoe zit het met ons vestigingsklimaat? Een voorwaarde om te vestigen in Nederland is dat de boel niet onder water staat. Dat blijft een belangrijk uitgangspunt. Het is helemaal terecht wat mevrouw Bromet zegt: bedrijven kijken vaak soms wel 70 jaar vooruit als het gaat om grote investeringen. Daarom is het belangrijk om daar duidelijkheid in te bieden. Het is niet alleen vanwege waterveiligheid of als een, als je het sec zou bekijken, beleidsonderdeel van de overheid. Maar juist ook vanuit economische belangen is het belangrijk om daar nu al mee te starten en daar zekerheid op te geven.

Eigenlijk heb ik dan ook al de vraag beantwoord die mevrouw Bromet heeft gesteld: waarom is het nodig en moeten we het doen? Ik zei net al even dat de inzichten in grote mate zijn veranderd. Maar ook de scope moet gewoon breder ten aanzien van wat er allemaal moet gebeuren om onze delta in de toekomst veilig te houden. Overigens is dat soort activiteiten een enorme kans. Kijk naar onze maritieme industrie, de baggeraars; ik

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

weet dat de heer Schutz daar erg enthousiast over is. Die hebben natuurlijk een enorme slinger gekregen, positief, van de bouw van de Deltawerken. Die hebben daar zo veel kennis opgedaan en daar zo veel innovatie toegepast. Dat hebben ze vervolgens over de rest van de wereld kunnen verkopen. Ook dat soort projecten zijn niet alleen belangrijk om onze delta te beschermen en ervoor te zorgen dat bedrijven zich hier goed kunnen ontplooien; het levert natuurlijk ook een veel bredere spin-off op.

Dan de vraag of ik de concepttaakopdracht voor de derde Deltacommissie met de Kamer wil delen, of ik de Kamer wil betrekken bij de opdrachtformulering en of het weer een staatscommissie wordt. We zullen zeker de taakopdracht met de Kamer delen. Ik kan mij zomaar voorstellen dat de Kamer daar vervolgens iets van vindt. Daar zullen we het met elkaar over hebben, vermoed ik. Het is inderdaad het voornemen om een staatscommissie in te stellen; dat is de zwaarste vorm.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik ben blij dat minister Karremans in antwoord op mevrouw Bromet verwees naar een vraag die ik heb gesteld. Ik vroeg het echt als een toezegging. Ik wil dat verdiencapaciteit echt een plaats krijgt in de opdracht. Via de heer Grinwis hebben we de vraag gekregen: krijgen we de opdracht in concept nog te zien? Heel graag. Maar ik wil vandaag wel echt markeren dat we met name de economische kant bij de derde Deltacommissie gaan beleggen.

Minister **Karremans**:
Ik heb net natuurlijk al gezegd dat dat de basisvoorwaarde is. In die zin kan ik toezeggen dat dat een absolute voorwaarde is voor economische ontwikkeling. Ik kan de Deltacommissie vragen om dat in kaart te brengen. Dat is, denk ik, heel logisch. Dat is precies wat mevrouw Bromet net natuurlijk ook zei.

De **voorzitter**:
Er is toch nog een interruptie van mevrouw Vellinga-Beemsterboer.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
U zette me even aan het denken, voorzitter; bedankt daarvoor. Als we dan toch alvast dingen meegeven: ik had ook gevraagd of de toekomstige financieringssystematiek expliciet onderdeel gaat uitmaken van de opdracht. Dat hoor ik ook graag nog even van de minister.

Minister **Karremans**:
Ja. Ook de vraag hoe we dat gaan financieren, komt daar gelijk achter weg. Het relatief makkelijke deel is het maken van plannen. Vervolgens is het lastige verhaal, waarbij wij als politiek natuurlijk weer aan bod komen, hoe je dat financiert. Dat zal een heel belangrijk onderdeel worden van dit advies. Die toezegging kan ik zeker doen.

De **voorzitter**:
Dan ga ik nog een keer naar de heer Schutz.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik ben blij dat de minister die logica onderschrijft, maar ik vroeg het vooral ook voor de verslaglegging.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Karremans**:
Mevrouw Vellinga-Beemsterboer vroeg: wat wordt de samenstelling van de derde Deltacommissie? Wanneer komt de definitieve opdracht? Ze vroeg ook naar de financieringssystematiek. Die laatste vraag heb ik dus net beantwoord. Hoe snel verwachten we dat advies dan? De opgaven zijn natuurlijk groot en die vragen ook langjarige investeringen. De Deltacommissie zal dat op een goede manier in een breder maatschappelijk en economisch perspectief moeten plaatsen. De samenstelling an sich is nog niet bekend. Sinds ik het aangekondigd heb, heb ik wel ontzettend veel telefoontjes gehad van mensen die er graag in willen, ook van mensen die u kent. Het gaat overigens niet over iemand in deze zaal. Ik moet even goed de zaal in kijken, maar volgens mij niet. We zijn er dus nog mee bezig. De opdracht zal begin 2027 beschikbaar komen. Ik wil er dus wel snel mee aan de slag. Dat punt maakte mevrouw Bromet ook. Je kunt er niet al te lang mee wachten. Ik wil daar echt op doorpakken. Dat moet begin 2027 beschikbaar komen. Het punt van de financiering is daar dus onderdeel van. Dat heb ik net ook al gezegd.

De **voorzitter**:
Een vervolgvraag van mevrouw Vellinga-Beemsterboer.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Dan zou ik de minister willen vragen de samenstelling bij de opdracht mee te sturen aan de Kamer, zodat we daar ook vanuit de Kamer nog over kunnen meedenken. Ik wil nu ook vast meegeven: ik zou breed beginnen en het later weer smaller maken. Dit raakt natuurlijk heel veel collega's uit het kabinet. Ik zou het ook vanuit daar breed aanvliegen.

Minister **Karremans**:
Nu is het procedureel zo dat als je als minister een staatscommissie in wilt stellen, je sowieso langs de ministerraad moet; dat moet dus al breed door het kabinet worden bestendigd. Ten aanzien van de opdracht heb ik al gezegd dat die naar de Kamer komt. De samenstelling komt uiteindelijk natuurlijk ook naar de Kamer, maar het is wel een besluit van het kabinet. Uiteindelijk vindt dat dus daar plaats. Dat moet daar ook in de breedte worden gewogen. Dus dat zal ook gebeuren.

Mevrouw **Bromet** (PRO):
Nog een vraag: wordt waterkwaliteit ook meegenomen door deze nieuwe commissie?

Minister **Karremans**:
Ik vermoed van wel, maar daar kom ik nog even op terug.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter, excuus, ik was net iets te laat binnen, dus ik heb niet helemaal gehoord wat de minister zei. Ik weet niet of hij mijn aanvankelijke scepsis heeft weggenomen. Ik hoor dat de minister "ja" zegt. Helemaal goed! Wordt het een staatscommissie? Dat was mijn vraag. Ik begrijp net uit wat er wordt gewisseld dat we worden meegenomen in de inhoudelijke taakomschrijving. Wat kan de minister daar zelf over zeggen? Ik heb zelf eigenlijk de spanning geschetst tussen een heel heldere taakomschrijving in de Deltawet waterveiligheid en zoetwatervoorziening … De bevoegdheid van het deltaprogramma is

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

enigszins beperkt, terwijl het nu gaat over stijgende vraagstukken. Is het echt de bedoeling dat dat wordt meegenomen? Denk ook aan de uitvoeringscapaciteit, de uitvoeringskant en de regellast en Vogel- en Habitatrichtlijn als het bijvoorbeeld gaat om bepaalde strategieën, zoals zeewaarts. Dat kan eigenlijk niet in de praktijk. Wordt dat allemaal meegenomen?

Minister **Karremans**:
Het antwoord is ja. Dat is ook de reden waarom we de derde Deltacommissie nodig hebben. Het is dus niet alleen zo omdat de inzichten over klimaatverandering anders zijn dan ze in 2008 waren. Er zijn echt veel meer inzichten. We merken dat gewoon op onze kunstwerken. Toen u er nog niet was, had ik het al even over 62 schuiven van de Oosterscheldekering. We zien de druk daarop gewoon toenemen. Op een gegeven moment moet je die gaan vervangen of je moet op een bepaalde manier gaan herberekenen. Dat is ook allemaal onderdeel van dit verhaal. De inzichten waren in 2008 echt nog anders. Ook nieuwe inzichten zijn aanleiding om dit te gaan doen. Maar het is inderdaad ook de scope. We kijken naar uitvoeringscapaciteit, naar uitvoeringskracht, naar regelgeving eromheen, maar ook naar de richtlijnen vanuit Europa en de bundeling daarvan. Het zijn al die opgaven die we op elkaar stapelen. De Deltawerken moeten natuurlijk ook op een gegeven moment worden vervangen of hernieuwd. Dat komt dus allemaal bij elkaar. In die zin wordt de scope ook breder dan het geval was bij de tweede Deltacommissie.

Ik ben blij dat ik hiermee alle scepsis heb weggenomen bij de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Nou, the proof of the pudding is in the eating. Je kunt maar één keer een derde Deltacommissie instellen. Dat moet dus wel goed zijn en goed gaan. Ik ben er een beetje bang voor dat het blikje vooruit wordt getrapt, in de zin van: "Er is gebrek aan geld. Dus weet je wat? We stoppen alle grote vraagstukken waar we tegenaan lopen, in die derde Deltacommissie. Dan zijn we weer anderhalf jaar verder en dan zijn we bijna bij een volgend kabinet." Dan hebben we het blikje weer vooruitgetrapt. Je gaat niet tekenen voor een blanco cheque, maar welk commitment wil deze minister uitspreken om echt opvolging te gaan geven aan de aanbevelingen? De vorige keer waren de uitkomsten van de tweede Deltacommissie en de follow-up immers heel nauw aan elkaar verbonden, ondanks de naweeën van de kredietcrisis waar we toen in zaten.

Minister **Karremans**:
De heer Grinwis kan mij van alles verwijten, maar ik denk niet dat ik het blikje vooruittrap op dit dossier. Dat hebben de staatssecretaris en ik hopelijk ook laten zien ten aanzien van de herprioritering op de infrastructuur: dat probleem hebben we samen met de Kamer beetgepakt, ook specifiek met de heer Grinwis. Ik noem het gemaal bij IJmuiden ook weleens "het Grinwisgemaal", omdat daar door de heer Grinwis en ook door anderen in de Kamer zoveel aandacht voor is gevraagd. We moeten dit met elkaar proberen op te lossen. Daarbij wil ik wel zeggen dat door de schaarste alles natuurlijk altijd het maken van keuzes blijft. Het vergt ook politieke moed om die keuzes te maken. Dat zullen we met z'n allen moeten doen. Ik weet natuurlijk nog niet wat de uitkomsten zijn van de derde Deltacommissie, behalve dat zij waarschijnlijk veel geld kosten als je ze allemaal goed wil opvolgen. Daarover zal dus een bredere politieke discussie plaats moeten vinden: waar halen we dat geld dan vandaan als we het al willen doen en als we het eens zijn met die uitkomsten? Dat zal wel het gevolg zijn. Dat kan ik niet in mijn

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

eentje dragen, zeg ik daar maar even bij. Dat zal dus een breder politiek debat moeten zijn, met uiteindelijk ook politieke uitkomsten die keuzes maken.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Waar halen we dan inderdaad het geld vandaan? Welke minister er dan ook zit — in het spektakel dat we hier continu meemaken, zou het zomaar kunnen dat we dan alweer drie ministers verder zijn — er is dan niet alleen een fundamentele reset nodig ten aanzien van de samenwerking, maar er moet ook een fundamentele herschikking komen van hoe we het geld verdelen. Niet alleen binnen de portefeuille van Infrastructuur, maar over de gehele breedte van de rijksbegroting zal dan echt de vraag gesteld moeten worden waar we het geld nou aan uitgeven. De minister zegt immers terecht dat dit waarschijnlijk klauwen met geld gaat kosten. Ik wil de minister echt oproepen om nu al samen met coalitiepartners te kijken hoe ze ervoor gaan zorgen dat al dat geld — er zit meer dan 500 miljard in de rijksbegroting — zo veel mogelijk landt in Nederland. Ook al hebben ze maar 66 zetels, het zijn er toch 66.

Minister **Karremans**:
Staat u mij toe om nog niet helemaal een gedetailleerde dekking te leveren waarvan ik nog niet weet hoe die eruitziet of wat erachter zit. Nogmaals, ik probeer een beetje te balanceren tussen aan de ene kant de heer Grinwis, die terecht zegt dat we het blikje niet al te ver vooruit moeten trappen, en aan de andere kant misschien alle lasten van de toekomst nu in één keer op de borst nemen. Het punt is dat die financieringssystematiek ook onderdeel moet zijn van het antwoord dat de derde Deltacommissie moet formuleren; dat heb ik al gezegd en daar heeft mevrouw Vellinga-Beemsterboer ook naar gevraagd. Ik hoop en verwacht ook dat dat vervolgens weer een startschot is voor een verdere politieke discussie, ook over de vraag waar je die rekening neerlegt en hoe je die betaalt. Maar laten we, om dingen niet ingewikkelder te maken dan nodig, die discussie dan voeren omdat we dan weten waar we het over hebben en ook wat we ervoor kunnen krijgen.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Dit is dus het blikje vooruittrappen. We hebben hier debat na debat, keer op keer, de discussie over een tekort aan geld. Dan is het heel zuiver als het kabinet nu al gaat nadenken over hoe we dat de komende tien à vijftien jaar gaan doen. Wie hier over tien à vijftien jaar ook zit, als we dat nu niet doen en als er niets verandert in de wijze waarop wij geld over de balk aan het smijten zijn richting weet ik veel wat voor dingen die niet in het belang zijn van Nederland, weet ik zeker dat we hier dan nog steeds met elkaar zitten en dan opnieuw tot de conclusie komen dat het leuk is dat er een advies ligt van de derde Deltacommissie, maar dat daar geen geld voor is omdat we dat allemaal hebben uitgegeven. Dus we moeten, iedereen hier als Kamer, dat gesprek gaan voeren niet alleen met de minister maar met elkaar, puur en alleen om te zorgen dat ook de generatie na ons droge voeten kan houden.

Minister **Karremans**:
Eens. Daarom zei ik ook dat een onderdeel van dat advies de financieringssystematiek wordt, niet alleen in hoeveel geld het kost, maar ook in hoe je de rekening betaalt, welke opties je daarin hebt en wat daarbij een redelijk verhaal is. Dat kun je niet aan de Deltacommissie, die onafhankelijk is, alleen overlaten. Daarvoor zullen onmiskenbaar politieke keuzes gemaakt moeten worden. Dat is nou eenmaal het geval.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Als er verder geen interrupties meer zijn, voorzitter, ga ik verder. Over het punt van het verdienvermogen, waarnaar de heer Schutz vroeg, heb ik al wat gezegd. Precies, een volwaardige plek voor de economie.

Over taakopdrachten heb ik het ook al gehad; de heer Grinwis had daar een vraag over.

De heer Heutink vraagt in hoeverre we kunnen vertrouwen op het pad om in 2050 voorbereid te zijn op waterschaarste als we al gewoon een flink aantal miljarden tekortkomen voor onderhoud en veiligheid. Kijk, voor een deel zit dat al in de derde Deltacommissie. Voor een deel zit dat natuurlijk ook in die lopende programma's die we al hebben. En we hebben natuurlijk niet voor niets een hele herprioritering gemaakt, ook op het Deltafonds, om ook daar uiteindelijk vooruit te kunnen met een aantal projecten. Dat is breder dan alleen waterschaarste. Dat gaat ook over verzilting en het verbeteren van laagwatervoorspellingen. Hiermee gaan we allemaal aan de slag.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Het is onmiskenbaar dat er aan de slag wordt gegaan; ik had ook niet anders verwacht. Tegelijkertijd is er wel een tekort van 12 miljard, hè, weliswaar op de langere termijn, maar toch. Dit zijn projecten van de lange adem en dit is een strategie, een visie en een aanpak van de lange adem. Dus gaat dat tekort ons dan uiteindelijk niet in de weg zitten als het gaat om het halen van die doelen?

Minister **Karremans**:
Zoals ik zei, wordt dit onderdeel van het advieswerk van de derde Deltacommissie: over welke tekorten hebben we het dan? Want ook de Deltacommissaris heeft over die 12 miljard gezegd dat je dat niet vandaag hoeft te betalen. Voorlopig zijn we dus nog steeds de best beschermde delta van de wereld en we hebben zeker de ambitie — ik weet zeker dat dat gaat lukken — dat we dat ook blijven in de toekomst. Alleen, dat heeft ook een prijskaartje. Ik zeg daar wel iets bij wat in de politiek belangrijk is. Ik voel me af en toe ... Laat dat "af en toe" eigenlijk maar weg. Ik voel me heel vaak minister van Vanzelfsprekende Zaken. Ik heb die term wel vaker gebruikt. Dus alles waar wij geld aan uitgeven bij IenW, waarin wij investeren en waar ontzettend veel mensen op mijn ministerie keihard aan werken, en ook bij Rijkswaterstaat en ProRail overigens, wordt door de meeste Nederlanders verondersteld als vanzelfsprekend. Waterveiligheid, dat de treinen rijden — behalve vandaag dan voor een deel, zeg ik tegen de heer Goudzwaard; maar de heer Goudzwaard weet dat dat de portefeuille van de staatssecretaris is — maar ook dat wij een gewoon goedwerkende infrastructuur hebben, zijn allemaal zaken die als vanzelfsprekend worden geacht, terwijl die niet vanzelfsprekend zijn. Dat is natuurlijk waar we het vandaag ook over hebben. Als je draagvlak wilt creëren voor bepaalde investeringen, is het wel belangrijk om dat met elkaar inzichtelijk te hebben.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Ik zal de minister vertellen waarom al die Nederlanders dat als vanzelfsprekend ervaren. Al die mensen betalen wegenbelasting. Al die mensen betalen heel veel belasting, ieder jaar opnieuw, om ervoor te zorgen dat de overheid ervoor kunnen zorgen dat de boel op orde is; dat de infrastructuur op orde is, dat de waterveiligheid op orde is; dat de overheid, zoals een normaal mens kan verwachten, zorgt voor de basis functionaliteit om een land draaiende te houden. Daar betalen mensen belasting voor. Dat er vervolgens allemaal andere dingen gebeuren met dat zuur opgebrachte belastinggeld

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Minister **Karremans**:
Zoals de heer Heutink weet, ligt het budgetrecht bij de Kamer. Mijn punt hierbij is dat als je draagvlak wilt hebben, ook in de politiek, en ervoor wilt zorgen dat die keuzes gemaakt worden voor investeringen in bijvoorbeeld waterveiligheid, breed zal moeten worden onderkend dat dat dus geen vanzelfsprekendheid is. Ook als er heel veel geld met motorrijtuigenbelasting wordt opgehaald, is er nog geen vanzelfsprekendheid dat je alles automatisch maar heel goed laat functioneren. Daar zijn altijd investeringen voor nodig, voor nieuwe aanleg, maar ook voor onderhoud en vernieuwing. Dat is het punt hier.

De heer **Schutz** (VVD):
Van het zuur van mijn buurman, de heer Heutink, over de zuurverdiende belastinggelden, wilde ik het wat zoeter maken in de vorm van de jaarschijf, waar de heer Grinwis het over had, en de privaat-publieke samenwerking, waar natuurlijk ook veel kracht in zit. Ik had in mijn eerste termijn ook nog aangegeven dat je vanuit verschillende hoeken aan dezelfde kant van het touw kan gaan staan door te werken in alliantievorm. Dat zijn allemaal van die gedachten die je mee kan nemen, niet alleen in de financieringskant, maar ook gewoon in de uitvoeringskant. De derde Deltacommissie kan daar dan aan gaan werken. Naast dat zuur zou ik dus heel graag dat zoete willen benadrukken. Ik wil vragen of de minister dat met mij eens is.

Minister **Karremans**:
Ja, alleen denk ik wel dat er betrekkelijk weinig mogelijkheden zijn voor private financiering van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Dat is bij uitstek natuurlijk echt een taak van de overheid. Dat zou gefinancierd moeten worden uit publieke middelen. Een ander punt — mevrouw Bromet refereerde daar al even aan — is de vraag welke rol verzekeraars, maar ook banken, hier onder andere in kunnen spelen. Ik ben wethouder geweest in Rotterdam. Ik kom daar zo nog even op terug ten aanzien van klimaatadaptatie. In Rotterdam heb je de wijk Bloemhof; die is gewoon letterlijk aan het zakken. Ze hebben daar te maken met enorme verzakkingen. Op die huizen zitten ook hypotheken. We willen kijken hoe we met banken — Rabobank was overigens op het Deltacongres om daar iets over te vertellen — en verzekeraars een goede systematiek kunt ontwerpen zodat je met elkaar die lasten kan dragen. Daar zijn we nog niet ver genoeg mee, zeg ik daar gelijk bij. Ik wil dat oppakken om dat verder te brengen. Daar zitten wel degelijk kansen als je kijkt naar de vraag hoe we die rekening gezamenlijk oppakken en wie er nou een bepaald belang bij bepaalde investeringen hebben. Daar kunnen we zeker naar kijken.

De **voorzitter**:
Een vervolgvraag van de heer Schutz.

De heer **Schutz** (VVD):
Meedenkend met de minister: dat kan aan het lijstje toegevoegd worden van pensioenfondsen, en Europa natuurlijk. Als ik aan de private sector denk en als we het over de Derde Maasvlakte hebben, dan zie ik voor dat stukje in ieder geval wel gewoon een private partner voor de haven van Rotterdam.

Minister **Karremans**:
Havenontwikkeling zal sowieso gefinancierd moeten worden. Tenminste, dat wordt dan

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

eigendom van de haven van Rotterdam, dus dat zal dan op een bepaalde manier sowieso moeten. Het punt van pensioenfondsen is dat we uiteindelijk natuurlijk ook allemaal goede pensioenen voor de oudere Nederlander willen. Dat betekent dat er rendement moet worden gemaakt door pensioenfondsen. Het enige waar pensioenfondsen in zouden kunnen helpen, is door voor de kasproblematiek, waar ook al aan gerefereerd werd in dit debat ten aanzien van het HWBP, volgens mij door de heer Grinwis, een soort way-out te hebben, omdat je, als je bepaalde afspraken maakt over risico's en financiering met pensioenfondsen, daar dan onderuit kan komen. Het punt is echter dat er niemand is die goedkoper geld kan lenen dan de Staat. Je kan geld gaan lenen bij pensioenfondsen, maar dan ben je dus uiteindelijk duurder uit dan als de Staat zelf geld zou lenen.

Ik geef het er maar even bij en ik zeg het in elk infrastructuurdebat: de staatssecretaris en ik zijn echt bereid om te kijken naar allerlei vormen van alternatieve financiering, en we zijn dat ook aan het doen, maar alternatieve financiering is geen gratis geld. Sterker nog, het is vaak duurder. Dat zeg ik ook om de verwachtingen te managen ten aanzien van dat punt. Maar we zijn natuurlijk op allerlei mogelijke manieren aan het kijken of wij gebruikers iets meer kunnen laten betalen, zoals bijvoorbeeld bij bepaalde ov-lijnen, of op andere manieren. Dat zijn allemaal paden die we aan het uitlopen zijn. Maar reken je niet rijk, zeg ik erbij.

De **voorzitter**:
Gaat u verder met uw betoog.

Minister **Karremans**:
Dan was dit het blokje Deltacommissie en algemeen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik weet niet of de minister er nog op terugkomt, maar mijn vraag hoort eigenlijk bij dit blokje. Ik schetste hem een perspectief met een bepaalde visie op het gebied in de buurt van Rotterdam, Rijn-Maasdelta, met verschillende potentiële systeemingrepen ingebed in een visie hoe je dit gebied in de toekomst sterk houdt, ook economisch, en waar je zeewaarts gaat. Je gaat nu dus al ruimtelijk sturen op: hou in de toekomst rekening met de verondieping tegen verzilting en misschien op termijn wel met afsluiting, en ga dus met je havenontwikkeling steeds meer buitengaats. In hoeverre ga je zo'n vraagstuk nou beleggen bij de derde Deltacommissie? Of gaat de minister daar zelf op sturen? Wat is zijn visie? Tot nu toe is de conclusie in het Deltaprogramma eigenlijk: we kunnen voorlopig nog vooruit tot waarschijnlijk 2070, en misschien nog wel langer, met afsluitbaar open. Zolang je dat handhaaft, stuur je dus niet ruimtelijk, terwijl je misschien op termijn die schepen met grote diepgang naar buiten wil. Met dit vraagstuk zit ik nog een beetje: hoe stuur je daarop vanuit de politiek, want het is een politieke beslissing, en wat laat je aan de derde Deltacommissie en binnen welke kaders?

Minister **Karremans**:
Ik denk dat dit een heel interessant vraagstuk is. Dit is een hele goede vraag, want dit zit er eigenlijk precies tussenin. Je zou aan de ene kant kunnen beredeneren: uiteindelijk is waterveiligheid bij uitstek ook een ruimtelijkeordeningsvraagstuk, of het nou gaat om het opvangen van overtollig water om in te zetten tijdens droogte, om het maken van dijken of om het creëren van uiterwaarden. Dit is dus per definitie heel ruimtelijk. Het is ook om die reden dat de minister van VRO twee weken geleden samen met mij op het

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Deltacongres was. Aan de ene kant is dat superpolitiek. Aan de andere kant is het een waterveiligheidsvraagstuk, dat je bijna technisch zou kunnen zien. Ik wil er later nog even op terugkomen. Ik denk dat dit er eentje is die heel interessant is voor de discussie die we nog met elkaar kunnen gaan hebben over de concepttaakopdracht. Wanneer willen we nou wel dat de Deltacommissie daarover adviseert en wanneer willen we het echt overlaten aan de politiek? Als het wordt overgelaten aan de politiek, welke bouwblokken willen we dan dat de Deltacommissie aanlevert? Ik zeg er even eerlijk bij dat ook ik het pasklare antwoord er niet op heb. Maar laten we het vraagstuk op dat moment hernemen. Dan kan ik even nadenken over wat ik in de opdrachtformulering zou willen hebben staan. Dan kunnen we de discussie erover voeren. Ik vind het een hele terechte, maar ook een lastige vraag, zeg ik er eerlijk bij.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik noteer als toezegging dat in de brief over de taakomschrijving dit specifieke vraagstuk wordt beetgepakt. Ik geef de minister het volgende even mee. Ik weet dat een aantal partijen zich al hebben uitgesproken voor een derde Maasvlakte, bijvoorbeeld de provincie Zuid-Holland. Geeft deze minister of dit kabinet dan ook mee: beste derde Deltacommissie, gaat u ervan uit dat we op enig moment een derde Maasvlakte willen aanleggen, ja of nee? Om het even heel concreet te maken: ik denk dat het bij wat je gaat adviseren namelijk heel belangrijk is of je dit soort politieke punten al mee wil geven als perspectief of juist niet.

Minister **Karremans**:
Dat wordt een balancing act, in de zin van dat je ruimte wil laten aan zo'n staatscommissie en tegelijkertijd een bepaalde opdrachtformulering wil hebben. Dat wordt dus een balancing act. Toen de heer Grinwis dit net zei, moest ik gelijk denken aan een gesprek dat ik ooit gehad heb met Ronald Waterman; ik denk de heer Grinwis ook bekend. Hij is toch een van de vaders van het idee van bouwen met de natuur. Hij heeft mij een keer tijdens een barbecue van de VVD in Rotterdam alles uitgelegd over een plan dat hij toen had. Ik heb een uur lang met hem gezeten. Ik was toen nog wethouder. Hij was toen weer bezig met nieuwe plannen. Zijn plan was om ergens een stuk haven toe te voegen, een recreatiegebied, dat tegelijkertijd een enorme waterbescherming zou leveren. Die dingen kunnen hand in hand gaan. Dat is natuurlijk het punt van het meekoppelen van belangen. Ik denk dat daarin zeker een kans zit. Ook hier wil ik op terugkomen. Daar moeten we het met elkaar over gaan hebben als de taakomschrijving van de conceptopdracht er is. In hoeverre wil je nou sturing meegeven? Het moet namelijk ook niet dusdanig dichtgetimmerd zijn dat een staatscommissie alleen maar zaken moet uitwerken die de politiek wil. Je wilt enige ruimte geven, maar je moet ook ergens kaders meegeven. Dit is ook weer een vraagstuk dat we meenemen.

De heer **Goudzwaard** (JA21):
Ik heb een korte vraag. Ik weet dat de minister eind oktober in Leeuwarden aanwezig was. Daar was hij volgens mij in gesprek met stakeholders, onder anderen de directeur van Wetsus. Ik las net nog even een stuk terug. De minister zei: ons land is een beetje pilot valley. Dat waren uw woorden. Daarin werd u bijgestaan door meerdere mensen. De minister heeft gesteld: misschien moeten we het aandurven om nieuwe oplossingen te kopen van deze markt. Mijn vraag is: kan de minister daar ook concreet in worden? Ten tweede: heeft de minister sinds zijn bezoek ideeën gekregen over hoe ervoor gezorgd kan worden dat deze sector gaat helpen om sneller op te kunnen schalen als

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

het gaat over al die prachtige ideeën die er liggen? Kan de minister deze sector helpen met het vermarkten en opschalen van de ideeën die er allemaal liggen?

Minister **Karremans**:
Ik ben inderdaad bij Wetsus ben geweest in het prachtige Leeuwarden, zeg ik tegen de heer Goudzwaard. Ik weet dat hij daar vandaan komt. Echt waanzinnig wat daar gebeurt qua watertechnologie, echt fantastisch. Ik zou zeggen: als ik geen bewindspersoon was, zou ik er vol in investeren. Er zit zo ontzettend veel potentie in, maar we blijven, zoals ik al zei, heel erg hangen in die pilotfase. Dan hebben we een pilot gedaan en dan gaan we nog een pilot doen en nog een pilot, met het risico dat vervolgens de technologie die hier heel veelbelovend in de startblokken staat gekocht wordt, ergens anders verder tot wasdom wordt gebracht en wij er vervolgens weer van afhankelijk worden. Daar zit niet alleen een economische kans, maar ook echt een zorg bij mij dat die ontwikkeling dan plaatsvindt. Die kunnen we keren door er veel meer voor te zorgen dat het hier tot wasdom komt, hier wordt opgeschaald.

Ja, ik zie zeker mogelijkheden om dat te doen. Ik kijk onder andere of we bij Rijkswaterstaat daar veel meer van kunnen inkopen, maar ook bij waterschappen. Ik wil die waterschappen — ik weet dat er heel veel nu meekijken of meeluisteren — echt motiveren en bewegen, zoals ik ook daar op het podium heb gezegd, om meer van dit soort technologie in te kopen, om dit te durven te doen. Natuurlijk lopen we geregeld tegen allerlei aanbestedingsregels aan. We willen kijken wat we daarin kunnen doen om ze daar wat makkelijker doorheen te laten lopen, want het is wel van groot belang dat Nederlands watergeld voor een groot deel terechtkomt bij de Nederlandse watertechnologiesector. Ik ben nu aan het kijken wat ik daarop kan doen en welke rol ik daar verder zelf in kan spelen, want ik denk dat we daar echt meer durf en lef moeten tonen voor uiteindelijk ook het totale belang van de Nederlandse watersector.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik ben blij dat de minister zo verschrikkelijk enthousiast is over Wetsus. Dat waren wij als vaste Kamercommissie ook en dat leidde ertoe dat we bij het vorige waterdebat een motie hebben ingediend, die Kamerbreed is aangenomen, geloof ik, met het verzoek om vooral de kennis die daar is ontwikkeld en het veld dat er dagdagelijks mee bezig is — u noemde de waterschappen, maar dat zijn ook drinkwaterbedrijven — aan elkaar te koppelen. We hebben bij het ministerie belegd om die koppeling te maken op een manier die past binnen bestaande lijnen, om het niet weer uit te bouwen. Zou u kunnen aangeven — vast niet uit de heup, maar misschien dan later — hoe het staat met de uitvoering van die motie?

Minister **Karremans**:
Laten we dat later doen. Dat is goed. Misschien kan ik daar morgen even op terugkomen.

De **voorzitter**:
Gaat u verder.

Minister **Karremans**:
We hebben drie kwartier gehad en ik heb mijn eerste blokje gedaan, dus dat gaat goed. We hebben nog een kwartier, geloof ik.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

De **voorzitter**:
Ja, we hebben nog een kwartier. Dus het kortste blokje, zou ik zeggen.

Minister **Karremans**:
Nou, droogte. Ze zijn allemaal lang, jongens. Er zijn relatief weinig vragen over gesteld, dus ik denk dat ik er vrij snel doorheen kan.

Over de droogte, verzilting en zoetwater: welke kostenstijging verwacht ik en hoe wil ik die beperken? Misschien pak ik die even samen met alle vragen over wat het gevolg ervan is dat wij nu die cofinanciering weghalen voor de derde tranche en verder voor het zoetwaterbeschermingsprogramma of nee, sorry, het Deltaprogramma Zoetwater. Dat is natuurlijk niet te kwantificeren. Er is ook gevraagd welke projecten dan niet meer doorgaan. Dat kan ik ook niet zeggen. De inzet is wat mij betreft dat al die projecten doorgaan, alleen dan met financiering die aangevuld wordt door de waterschappen zelf. Ik weet dat de heer Grinwis zei "kom dan niet aan met dat ze het dan zelf maar moeten betalen", maar dat is wel een beetje wat het is.

Dit is wel keuzes maken onder schaarste. Doe ik dit graag? Nee. Ik heb zelf bij de Waal gestaan met een peilstok in het water. Overigens heeft dat niks met regionale maatregelen te maken, zeg ik er even bij. Ik ben alleen maar bezig geweest met die droogte afgelopen zomer. Sterker nog, ik heb tegen de Kamer gezegd dat ik uitwerk wat wij komende zomer, op de middellange termijn en op de lange termijn gaan doen, om de Kamer mee te nemen in hoe de aanpak er nu voorstaat, hoe we daar de komende jaren verder invulling aan gaan geven en welke lessen we trekken uit afgelopen zomer.

Ik heb tijdens die droogteperiode elke week met ondernemers aan tafel gezeten over de gevolgen, waar de heer Heutink het over had. Ik heb het gehad over het Twentekanaal, maar ik ben ook bij de glastuinbouw geweest. Het scheelde een paar druppels en dan druk ik het nog niet eens heel overdreven uit. Het ging dat weekend gelukkig regenen, eind augustus. Als dat niet was gebeurd, was er zo ontzettend veel schade ontstaan. Zeker ook in de glastuinbouw. Dat hou je niet voor mogelijk. We waren ondertussen al bezig om te kijken of we met trucks van Rijkswaterstaat water uit het Hollands Diep richting het Westland konden brengen. Dat zijn allemaal dingen waar ik elke dag mee bezig ben geweest. Die droogte heeft ons absoluut met de neus op de feiten gedrukt. We wisten natuurlijk al langer dat het klimaat verandert en dat dat enorme effecten heeft.

Ik vraag hier ook van de waterschappen om een intensivering ten aanzien van die cofinanciering. Wij hebben dat geld nu op andere plekken nodig, onder andere inderdaad voor het gemaal in IJmuiden. Die besparing van 257 miljoen euro is ongeveer 10% van het hele gemaal. Het overgrote deel komt van andere plekken. Ik vraag dus ten aanzien van die projecten wel dat ze doorgaan met andere financiering. Dat is wat het verzoek is. Dat is natuurlijk niet leuk. Ik snap ook heel goed dat het helemaal geen fijne boodschap is, ook niet aan de waterschappen. Ik had het liever helemaal niet gedaan, maar ik zie geen andere mogelijkheid dan om het op deze manier te doen. Ik heb geen middelen. De heer Grinwis kent mijn begroting inmiddels bijna beter dan ik, zou ik bijna willen zeggen. Ik denk dat wij het over één ding wel eens zijn: er zit verder helemaal geen enkele euro extra meer in. We hebben het nu echt op een bepaalde manier geherprioriteerd en verdeeld. Natuurlijk kunnen we zeggen dat er bij volgende jaartranches meer geld bij komt, maar de lijst van verzoeken in de trant van "bij volgende

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

tranches willen wij vooraan staan" is nu al ontzettend lang. Dat betekent automatisch het volgende; dat geef ik maar ter overweging mee. Stel dat je zegt "wij willen dat bij volgende tranches het Deltaprogramma als eerste wordt gefinancierd". Bij de tranches houden we ook rekening met risicoreserveringen, dus met een beetje extra geld. Als je dat helemaal gaat invullen en dat geld nu al gaat beleggen, dan weet ik één ding zeker: of ik er nou zelf zit of niet, over een paar jaar heeft de Kamer dan precies dezelfde discussie met de minister over het herprioriteren van middelen. Die keuze hebben we moeten maken. Dat is pijnlijk, maar als je dat geld toch wil hebben, dan moet het ergens anders vandaan komen. Daar zul je keuzes voor moeten maken.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
De minister vertelt het met heel veel verve, maar de bottomline is natuurlijk wel dat we hiermee een sturingselement uit handen hebben gegeven, namelijk het sturingselement van cofinanciering, waarvan de partijen in het veld hebben aangegeven dat die voor hen vaak essentieel was. Het is dus een mooie uitdaging die we bij de waterschappen neerleggen. De herprioritering die we hebben moeten doen, is ook essentieel, zoals ik eerder heb aangegeven. Maar hoe gaat de minister de regie houden over de uitvoering van het Deltaprogramma Zoetwater als hij het stuur eigenlijk uit handen heeft gegeven?

Minister **Karremans**:
Ik snap die vraag, maar we herkennen dat niet. Ik heb intern natuurlijk even nagevraagd of dit nou het enige sturingselement is dat we hebben. Dat wordt niet herkend. Dit is natuurlijk wel de traditie waarin wij samenwerken met de waterschappen. Ik spreek de dijkgraven geregeld. Ik heb ze ook nog een keer gesproken om met elkaar al even een plenaire evaluatie te doen ten aanzien van de droogte. Zij zeggen dan tegen mij "wij waren hier eerst als waterschappen" — de heer Goudzwaard had het er al over, geloof ik — "sinds 1300 en zoveel, en jullie nieuwe overheden zitten maar in de weg". Dat is een grapje van de waterschappen; tenminste, ik neem aan dat ze dat niet zo bedoelen. Het punt is dat er al eeuwenlang heel goed wordt samengewerkt. Ieder heeft zijn eigen rollen en verantwoordelijkheden. Dat hebben we ook bij de droogte gezien. Iedereen heeft zijn eigen inzichten, inbreng en verantwoordelijkheden. Wat het Deltaprogramma betreft: het is niet zo dat we door die cofinanciering nu opeens sturing missen, want we zijn continu in gesprek met waterschappen. Daarbij focussen zij op de regionale maatregelen — zij weten ook het beste wat daar moet gebeuren — en focussen wij op het hoofdwatersysteem. Die samenwerking verloopt eigenlijk altijd heel goed. We hebben dus niet het idee dat daar nu sturing ontbreekt. Het is wel zo dat de cofinanciering wegvalt. Het klopt ook dat je als je cofinanciert automatisch meer mee kan praten over de maatregelen die je neemt. Maar het is niet zo dat de sturing nu helemaal wegvalt.

De **voorzitter**:
Een vervolginterruptie.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Dat vind ik wel interessant, want het signaal dat ik vanuit waterschappen krijg, is inderdaad: we werken heel goed samen en we pakken allemaal onze eigen verantwoordelijkheid, maar we hebben ook behoefte aan die coördinerende rol, aan die regierol. Ik ben dus ook wel benieuwd hoe de minister die dan goed gaat vasthouden.

Minister **Karremans**:

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Op dezelfde manier als waarop we dat deden. Die coördinerende rol houden we. We hebben verschillende gremia waarin we dat vormgeven. Ik zit overigens woensdag weer in het Bestuurlijk Overleg Water met alle relevante bestuurders op dit punt. Dus we blijven hierbij natuurlijk coördineren. In alle relevantie gremia blijven we het stuur dat mevrouw Vellinga-Beemsterboer noemt, stevig in handen houden.

De heer **Schutz** (VVD):
Ik heb een verduidelijkende vraag aan de minister: wat doen we dan wel? Wat betekent het voor bijvoorbeeld innovatie als drukker op irrigatie en dat effluent? Dat is misschien een druppel op de gloeiende plaat, maar wel een hele belangrijke extra druppel die daarin meegaat. Misschien dat de minister daar nog aan toe zou zijn gekomen. Wat zegt hij over het wegnemen van de praktische en financiële beperking die daar nu op zit?

Minister **Karremans**:
Dat is natuurlijk niet alleen cofinanciering. Daar zijn we gewoon op allerlei manieren mee bezig, ook ten aanzien van het effluent. We kijken ook wat we aan regelgeving kunnen vergemakkelijken om ervoor te zorgen dat dat vaker kan worden ingezet en hoe we daar innovatie stimuleren. Je ziet dat heel veel partijen in de markt daarmee bezig zijn. Ik had het net al even over Wetsus en de technologie die je ziet als je daar bent. Dat hangt in die zin niet samen met die cofinanciering. Het zal raakvlakken hebben, maar het is niet dat daardoor alles naar een nulpunt zakt.

De heer **Schutz** (VVD):
Dat was ook precies mijn punt. We doen meer dan cofinancieren, maar ik wil wel even onder de streep duidelijk hebben dat dat soort dingen in samenwerking tussen waterschappen en Rijk vooral wel doorgaan. Niet iedereen is voor effluent, maar ook heel veel partijen wel. In tijden van droogte kan het enorm helpen. Vandaar dat ik daar ook een vraag over stel en een toezegging over vraag.

Mevrouw **Vellinga-Beemsterboer** (D66):
Nog even om mijn vraag van net af te ronden. Voor de verslaglegging vind ik het dan fijn om even expliciet van de minister te horen dat de regering altijd actief betrokken en ook medeverantwoordelijk blijft voor de uitvoering van het Deltaprogramma Zoetwater.

Minister **Karremans**:
Ja, dat is het geval. Absoluut.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Omdat we het nu toch over droogte, de potentiële economische schade en het gebrek aan geld van deze minister hebben, wil ik hem iets vragen. Vorige week was de provincie Overijssel hier. Die hebben een heel mooi diner georganiseerd om wat springende punten bij ons onder de aandacht te brengen en een daarvan was de sluis bij Eefde. Dat heeft alles te maken met het Twentekanaal. Wat ik hoor van het provinciebestuur daar, is dat het geld het probleem niet is. Ze hebben daar bij de sluis van Eefde ook een hele mooie technische oplossing in de vorm van een bassin. Daar willen ze heel graag snel mee aan de slag gaan, maar ze lopen daar tegen zaken aan als regelgeving of uitvoeringscapaciteit. Het zou heel mooi zijn als deze minister nu toezegt om even mee te helpen om daar wat energie op te zetten, zodat voor het komende seizoen … Dat zou in potentie mogelijk moeten zijn, ook vanuit financieel oogpunt. Wil de minister met ons de schouders eronder zetten? Het kost hem geen

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

knaken, zoals ik het begrijp. Dat vragen we niet. We vragen hem om te helpen dit voor elkaar te krijgen.

Minister **Karremans**:
Als je hoort "het kost je geen geld", dan weet je één ding zeker: het kost waarschijnlijk heel veel geld. Ik heb weleens eerder in zo'n situatie gezeten; laat ik het zo zeggen. Het gemaal Eefde zit aan de goede kant van de herprioritering. Dat zit er echt in. We hebben bij het Twentekanaal gezien dat dat belangrijk is. Ik wil heel graag naar die oplossing kijken. Mevrouw Wiersma moet mij dan even laten weten wat die precies inhoudt en met wie ik contact kan opnemen. Dan ga ik er graag achteraan, want ik wil natuurlijk voorkomen dat er nog een keer zo'n situatie ontstaat rond het Twentekanaal.

Tegelijkertijd doe ik een beetje aan verwachtingsmanagement: als het peil van de IJssel komende zomer zo laag wordt als het afgelopen zomer was en nu ook nog wel is, heb je te maken met een verval van acht meter. Er is in Europa geen enkele noodpomp te vinden die dat goed kan maken, om nog steeds te kunnen schutten. Er werd ook tegen mij gezegd: jullie moeten gewoon een noodpomp aanschakelen. Dus af en toe wordt er wel heel makkelijk over bepaalde opgaven heen gestapt en dan moet ik helaas nee zeggen, omdat het gewoon fysiek niet mogelijk is. Als het enigszins bestuurlijk kan of als daar het probleem zit, in het bestuurlijke of politieke, dan wil ik er natuurlijk welwillend naar kijken, want ik ben er zeer bij gebaat om deze situatie te voorkomen.

Voorzitter, ik heb totaal onderschat hoelang dit kopje zou gaan duren. Ik neem dus terug wat ik aan het begin van dit kopje zei.

De **voorzitter**:
Een vervolgvraag, mevrouw Wiersma.

Mevrouw **Wiersma** (BBB):
Ik wil de minister in ieder geval bedanken voor het voortvarend — zo lijkt het althans — oppakken van dit punt. Ik wil daarbij nog een ander punt markeren over dat verval. Het gaat juist om een technische oplossing die daarin moet voorzien. Daarbij werd ook duidelijk gemaakt dat in het verleden het peil van het Twentekanaal lager is geweest dan het het afgelopen jaar was en waardoor tot een sluiting is overgegaan. Dat is ook een punt van aandacht. Zij vragen om dat in ieder geval meer op tijd te communiceren. De ondernemers zagen het niet aankomen, omdat het niveau nog niet zo laag was als het in het verleden was geweest en toen niet tot sluiting werd overgegaan. Dus mijn vraag is ook om tijdig te communiceren wanneer in de overlegstructuren deze maatregelen overwogen worden.

Minister **Karremans**:
Hier heb ik het in augustus al over gehad met de ondernemers. Ik heb hierover ook gezegd dat de communicatie niet goed was en dat we dit beter moeten doen. Wat daarachter zat, was dat we het peil heel snel zagen zakken en daarop hebben ingegrepen. Je zag het enorm zakken. Je kunt dan ook gaan voorspellen, want je ziet gewoon een bepaalde verdamping per dag. Dat ging zo snel dat we op een gegeven moment zeiden: we moeten nu stremmen. Dat peil was misschien nog niet precies bereikt, maar de omstandigheden noopten wel om dat besluit te nemen. Dat had ook te maken met het peil van de IJssel. Wij kunnen het gradueel zien, maar uiteindelijk is de beslissing voor ondernemers heel binair: het kan wel of het kan niet. Wij kunnen echter

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

zien: het loopt op of het loopt af. Dat moeten wij beter doen; daar moeten wij ondernemers beter in meenemen. Dat is een harde les die deze zomer is geleerd. Dat zullen we de komende zomer absoluut beter doen.

De volgende vraag gaat over ...

De **voorzitter**:
Ik heb nog een interruptie van de heer Schutz, een kleintje.

Minister **Karremans**:
Zo komen we er natuurlijk niet.

De heer **Schutz** (VVD):
Het zat in de bijdrage van de heer Grinwis, mevrouw Wiersma en mijzelf. Het getij Grevelingen doen we niet, want dat is onder de zaaglijn. We hadden het net over cofinanciering en wat we wel doen. Hoe zit het met De Pupe? Is dat iets waarvan de minister zegt dat hij daar wel partij in is, al is het misschien niet met geld, en dat hij daar in ieder geval wel een taak voor zichzelf ziet? Kan hij dat toelichten?

Minister **Karremans**:
Die zit in een ander blokje. Ik vind alles prima, maar er worden heel veel vragen gesteld die niet in de eerste termijn zijn gesteld. Ik vind het allemaal prima, maar ik ben pas bij mijn tweede vraag — nog niet eens, trouwens, ik heb alleen de eerste vraag gehad. Ze komen allemaal aan bod en zo niet, dan kunnen ze alsnog worden beantwoord.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Nou, deze komt niet aan bod!

Minister **Karremans**:
Nee, oké, ik ben in uw handen.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Even terugkomend op de communicatie richting de ondernemers. Ik begrijp heel goed hoe dat gegaan is, ook waar het spanningsveld zit. Ik snap dat de minister snel moet acteren. Tegelijkertijd wil je als ondernemer zekerheid hebben en een beetje weten wat er gaat komen. Nu hebben we bij Rijkswaterstaat een dashboard waarop we kunnen zien wat de waterstand in bijvoorbeeld het Twentekanaal is. Kunnen we niet iets met dat dashboard doen, bijvoorbeeld een risicoanalyse of een aanduiding dat we maatregelen moeten nemen als het peil zo laag is? Dan kunnen we al die ondernemers iets meer inzage geven in wat er misschien gaat komen. Misschien kunnen we dat dashboard eens actualiseren? Dit is maar een vraag. Misschien kunnen we daarover nadenken.

Minister **Karremans**:
Dit is een heel goed punt, hoor. Dit zijn we uiteindelijk ook gaan doen. Ook bij dat eenrichtingsverkeer op de IJssel zijn we ondernemers en brancheorganisaties al heel vroeg gaan meenemen in dat dit er mogelijk aan zou komen als de daling verder doorzette. Daar kunnen ondernemers dan rekening mee houden. Uiteindelijk hebben we ook gezorgd voor een dagelijkse droogtemonitor. Niet alleen werd ik dagelijks op de hoogte gehouden van alles wat er in Nederland gebeurde ten aanzien van droogte, er werd ook een nieuwsbrief rondgestuurd naar iedereen die daar interesse in had en

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

sowieso naar alle brancheverenigingen en ondernemers die er belang bij hadden om dat nieuws tot zich te nemen. Het klopt dus en als onderdeel van de evaluatie kijken we of de nieuwsvoorziening verbeterd kan worden, goed genoeg was of nog moet worden aangevuld. Dat gaan we doen, ook om ervoor te zorgen dat ondernemers zo min mogelijk verrast worden. Ik zeg er wel bij: soms moeten er maatregelen genomen worden die je niet helemaal van tevoren kunt zien aankomen. Dan zal Rijkswaterstaat altijd handelen in het belang van de veiligheid van Nederland.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik kijk naar de klok: het is 14.30 uur geweest en we zouden tot 14.30 uur doorgaan. Ik wil voorstellen dat we schorsen. Dan gaan we morgen verder om 16.30 uur. Het is aan de Kamerleden om nog even goed na te gaan welke vragen nog openstaan. Daar kunt u dan nog een nachtje over slapen, net als over het aantal interrupties dat u heeft gepleegd. De minister kan ook nog over een aantal vragen nadenken. Ik zie u morgen allemaal weer terug. Dank aan de mensen die hier aanwezig zijn.

Ik krijg nog mee dat we voor morgen drie uur hebben staan voor het vervolg. Ik kijk even rond: is dat haalbaar? Er zijn nog wel wat blokjes, maar er is ook nog een mogelijkheid tot uitloop morgenavond. Ik vraag even aan de commissie of we dat nu al willen inplannen of niet.

Mevrouw **Boelsma-Hoekstra** (CDA):
Volgens mij kunnen we de interrupties ook aan het eind van een blokje doen. Ik denk dat we nu de hele tijd vragen stellen die later in het blokje nog komen.

De heer **Heutink** (Groep Markuszower):
Is het een idee dat de minister een en ander schriftelijk afdoet? Dat zal veel tijd schelen. Natuurlijk, het is altijd goed om met een uur uitloop rekening te houden, maar tegelijkertijd kan het helpen als de vragen schriftelijk worden afgedaan.

De **voorzitter**:
Dank voor deze suggestie. Ik kijk even naar de minister: is het mogelijk om verschillende vragen schriftelijk af te doen?

Minister **Karremans**:
We kunnen kijken of we voor het debat van morgen alle vragen, zeker alle technische vragen — ik kijk verder niemand aan, hoor — zo veel mogelijk schriftelijk kunnen beantwoorden. Dat lijkt me een goed plan.

De **voorzitter**:
Oké, dan hebben we dat genoteerd. Nogmaals dank aan de mensen hier in de zaal voor hun aanwezigheid en aan iedereen die heeft meegekeken. Een fijne dag nog.

Sluiting 14.33 uur.

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl

Aan ongecorrigeerde verslagen kan geen enkel recht worden ontleend. Uit ongecorrigeerde verslagen mag niet letterlijk worden geciteerd. Inlichtingen: verslagdienst@tweedekamer.nl